

Татарстан Республикасы
Өлмәт муниципаль районының
Елховой авыл Советы

КАРАР

29 январь 2025 ел

№121

Татарстан Республикасы Өлмәт
муниципаль районының Елховой авыл
жирлеге территориясен төзекләндерү
кагыйдәләрен раслау турында

Россия Федерациясе Шәһәр төзелеше кодексы, «Әйләнә-тирә мохитне саклау турында» 2002 елның 10 гыйнварындагы 7-ФЗ номерлы, «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрдәге 131-ФЗ номерлы, «Россия Федерациясендә автомобиль юллары һәм юл эшчәнлегенә турында һәм Россия Федерациясенең аерым закон актларына үзгәрешләр кертү хакында» 2007 елның 8 ноябрдәге 257-ФЗ номерлы федераль законнар, Өлмәт муниципаль районының «Елховой авыл жирлеге» муниципаль берәмлегенә Уставы, Өлмәт муниципаль районы Елховой авыл жирлеге башлыгының «Ачык тыңлаулар билгеләү турында» 2024 елның «12» декабрдәге 4 номерлы карары нигезендә узган 2025 елның 17 январдәге ачык тыңлаулар нәтижәләре буенча бәяләмәләр нигезендә, Өлмәт шәһәр прокуратурасының 2023 елның 26 июндәге 02-08-02/648 номерлы тәкъдимен карап,

Елховой авыл Советы КАРАР БИРӘ:

1. Татарстан Республикасы Өлмәт муниципаль районының Елховой авыл жирлеге территориясен төзекләндерү кагыйдәләрен расларга (карарга 1 нче кушымта).

2. Татарстан Республикасы Өлмәт муниципаль районының Елховой авыл Советы карарының үз көчен югалтуын танырга:

- «Татарстан Республикасы Өлмәт муниципаль районының Елховой авыл жирлеге территориясен төзекләндерү кагыйдәләрен раслау турында» 2012 елның «05» июлдәге 61 номерлы;

- «Татарстан Республикасы Өлмәт муниципаль районының Елховой авыл жирлеге территориясен төзекләндерү кагыйдәләрен раслау турында» 2012 елның «05» июлдәге 61 номерлы карарына үзгәрешләр кертү турында» 2014 елның «21» апрелдәге 102 номерлы.

3. Әлеге карарны Елховой авылы Совет урамы, 67 торак пункт территориясендә урнашкан махсус мәгълүмат стендларында игълан итәргә, «Татарстан Республикасының рәсми хокукый мәгълүмат порталында» (PRAVO.TATARSTAN.RU) һәм «Интернет» мәгълүмати-телекоммуникация челтәренең Өлмәт муниципаль районы сайтында урнаштырырга.

4. Әлеге карар рәсми басылып чыкканнан соң (халыкка жіткерелгәннән) үз көченә керә.

5. Әлеге карарның үтәлешен контрольдә тотуны үз өстемдә калдырам.

Елховой
авыл жірлеге башлығы

А.А.Хәсәншин

Татарстан Республикасы
Әлмәт муниципаль районы
Елховой авыл Советының
29 январь 2025 ел №121
карары белән расланган
1 нче кушымта

Татарстан Республикасы Әлмәт муниципаль районының Елховой авыл
жирлеге территориясен төзекләндерү кагыйдәләре

1 бүлек. Гомуми ни гезләмәләр

Статья 1

Әлеге Кагыйдәләр «Россия Федерациясендә жирле үзидарәне оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрдәге 131-ФЗ номерлы Федераль закон, «Әйләнә-тирә мохитне саклау турында» 2002 елның 10 гыйнварындагы 7-ФЗ номерлы Федераль закон, «Житештерү һәм куллану калдыклары турында» 1998 елның 24 июндәге 89-ФЗ номерлы Федераль закон, «Россия Федерациясендә Янгынга каршы режим кагыйдәләрен раслау турында» Россия Федерациясе Хөкүмәтенә 2020 елның 16 сентябрдәге 1479 номерлы карары нигезендә эшләнгән.

Статья 2

Әлеге Кагыйдәләр түбәндәгеләрне билгели: биналарны (торак йортларны да кертеп), төзелмәләрне һәм алар урнашкан жир кишәрлекләрен тышкы күренешенә, тиешле биналарның һәм корылмаларның фасадларын һәм коймаларын тышкы кыяфәтенә, төзекләндерү эшләре һәм аларны үтәү ешлыгына карата таләпләр; биналар (алардагы урыннар) милекчеләренә һәм янәшәдәге территорияләргә төзекләндерүдә катнашу тәртибе; Елховой авыл жирлеге территориясен төзекләндерүне оештыру (урамнарны яктыртуны, территорияне яшелләндерүне кертеп, урамнар исемнәре һәм йортларның номерлары булган күрсәткечләрне урнаштыру, кече архитектура формаларын урнаштыру һәм карап тоту) (алга таба - Жирлек).

Статья 3

Әлеге Кагыйдәләр Жирлек территориясендә барлык физик һәм юридик затлар тарафыннан башкару мәжбүри.

Статья 4

Беркетелгән территорияләргә һәм ишегалды территорияләргә (алга таба - җаваплы затлар) тотуга һәм җыештыруга җаваплы затлар - гражданныр, вазыйфаи һәм юридик затлар, жир кишәрлекләргә милекчеләргә һәм (яисә) алардан файдаланучы индивидуаль эшкуарлар, төзелгән шартнамәләр нигезендә территорияләргә тоту һәм җыештыру эшләргә башкаручы гражданныр, биналар, корылмалар, корылмалар һәм ясалма корылмалар, жир асты һәм жир асты коммуникацияләргә, аларның конструктив элементлары һәм инженер тәзминаты объектлары, шулай ук төзелгән шартнамәләр нигезендә территорияләргә тоту һәм җыештыру эшләргә башкаручы юридик һәм физик затлар, индивидуаль эшкуарлар.

Статья 5

Әлеге Кагыйдәләрнең үтөлешен тикшереп торуну жирлек Башкарма

комитеты, эчке эшләр органнары (килешү буенча), санитар-эпидемиологик күзәтчелек (килешү буенча) һәм башка вәкаләтле органнар, оешмалар ярдәмендә үз компетенцияләре нигезендә тәэмин итә.

2 бүлек. Төп төшенчәләр

Статья 6

Әлеге Кагыйдәләрне гамәлгә ашыру максатларында түбәндәге төшенчәләр кулланыла:

- авария хәлендәге жир эшләре - аварияләрне һәм авария хәлендәге хәлләрне бетерү максатыннан башкарыла торган, шулай ук кешеләрнең яшәү һәм сәламәтлегенә гамәлдәге куркыныч янауны, жир асты корылмаларында һәм коммуникацияләрендә, биналарда, юлларда һәм башка корылмаларда гадәттән тыш хәлләрне бетерү өчен җитештерелә торган ашыгыч үтәләш таләп итә торган эшләр;

- гомуми файдаланудагы автомобиль юлы - алар буенча йөрү һәм аларга транспорт чаралары керү өчен гомуми файдаланудагы жирле өһәмияттәге транспорт инфраструктурасы объекты;

- жирле өһәмияттәге автомобиль юлы - транспорт чаралары хәрәкәте өчен билгеләнгән һәм автомобиль юлының бүленгән полосасы чикләрендә урнашкан һәм алар астында урнашкан конструктив элементларны (юл полотносы, юл өслеге һәм шуңа охшаш элементлар) һәм аның технологик өлеше булган юл корылмаларын, саклагыч юл корылмаларын, ясалма юл корылмаларын, җитештерү объектларын, автомобиль юлларын төзекләндерү элементларын үз эченә алган транспорт инфраструктурасы объекты;

- хужасыз транспорт чарасы - милекчесе булмаган яисә милекчесе билгесез булган яисә, әгәр законнарда башкасы каралмаган булса, милекчесе милек хокукыннан баш тарткан транспорт чарасы;

- территорияне төзекләндерү - муниципаль берәмлек территориясен төзекләндерү кагыйдәләрендә билгеләнгән гражданның яшәү шартларының уңайлылыгын тәэмин итүгә һәм арттыруга юнәлдерелгән чаралар комплексын гамәлгә ашыру, торак пункт территорияләрен һәм мондый территорияләрдә урнашкан объектларны, шул исәптән гомуми файдаланудагы территорияләрне, жир кишәрлекләрен, биналарны, корылмаларны, корылмаларны, янәшәдәге территорияләрне карап тоту буенча жирлек территориясенә санитар һәм эстетик торышын яхшыртуга һәм саклауга юнәлдерелгән эшчәнлек;

- Сосновский балтырганы - эре үләнчел үсемлек, зонтиklar семьялыгының балтырганнар ыруы төре. Үсемлек озак төзәлми торган көчле пешүләр китереп чыгарырга сәләтле;

- ташланган транспорт чарасы - милекче тарафыннан алты ай вакытка һәм аннан да күбрәк халәттә калдырылган транспорт чарасы, аңа башка затларның ирекле керү мөмкинлеген дә кире какмый (ишек, кузов пыяласы элементлары, кузовның башка элементлары, ябылмаган ишекләр булмау, ишекләргә бикләп алу мөмкинлеген булмау һ.б.лар аркасында), шулай ук билгеләнү (төшерелгән тәгәрмәчләр, тәгәрмәчләр, башка конструктив детальләр яки башкалар) буенча файдалану мөмкинлеген булмау билгеләре булган һәм шул ук вакытта әлеге Кагыйдәләр таләпләрен бозып урнаштырылган гомуми файдалану урыннарында (йорт яны территорияләрендә) булган транспорт чараларын саклау, җәяүләләр үзү, территорияләргә җыештыру, махсус транспорт һәм чүп җыю машиналарын подъездларга һәм чүп контейнерларына һәм (яисә) урнаштырылган транспорт чараларын саклау өчен билгеләнмәү билгеләре булган;

- бункер - эре габаритлы калдыкларны жыю өчен билгелэнгән чүп-чар жыю урыны;

- вертикаль яшеллөндөрү - биналарның фасад өслекләрен һәм корылмаларны, балконнарны, көймәләрен, галереяларны, терәк стеналарын һ.б. да стационар һәм мобиль яшел утыртмаларны урнаштыру өчен файдалану;

- коммуникацияләр хужалары - жир асты коммуникацияләре һәм корылмалары, шул исәптән элемент, газ белән тәэмин итү, су белән тәэмин итү, су бүлөп бирү һәм жылылык белән тәэмин итү челтәрләре, шулай ук әлеге объектлар үз милкәндә булган физик затлар балансында булган оешмалар;

- квартал эчендәге (жирле) машина юлы-магистраль урамнардан торак йортлар төркемнәренә һәм кварталның башка урыннарына транспорт һәм жәяүлеләр хәрәкәте өчен билгелэнгән автомобиль юлы;

- каты коммуналь калдыкларны чыгару - каты коммуналь калдыкларны тупланган урыннардан (мәйданчыклардан) каты коммуналь калдыкларны эшкәртү, утильләштерү, зарарсызландыру, күмү өчен файдаланыла торган объектларга кадәр ташу;

- газон - махсус сайлап алынган үлән орлыкларын чөчү нәтижәсендә барлыкка килә торган үлән капламы, ул утыртулар, парк корылмалары өчен фон һәм ландшафт композициясенә мөстәкыйль элемент булып тора;

- кунаклар өчен машина кую урыны - торак зоналарына килүчеләренәң жиңел автомобильләрен кую өчен билгелэнгән ачык мәйданчык;

- гербицидлар-үсемлекләренә юк итү өчен кулланыла торган химик матдәләр;

- ишегалды корылмалары-жир кишәрлегендә урнашкан вакытлыча ярдәмче корылмалар (баз, Күгәрчен оялары, сарайлар һ. б.);

- ишегалды территориясе-күпфатирлы бер яки берничә йорт янәшәсендә төзелгән һәм анда яшәүче затларның яисә жәмәгать биналарының гомуми файдалануында булган һәм аларның эшләвен тәэмин итә торган территория. Күпфатирлы йортларның ишегалды территориясендә балалар мәйданчыклары, ял итү, кер киптерү, автомобильләр кую урыннары, яшеллекләр һәм жәмәгать файдалануындагы башка объектлар урнаштырыла;

- балалар мәйданчыгы - өслегендә балалар уеннары өчен билгелэнгән объектлар (таучыклар, карусельләр, таган, комлыклар һәм (яисә) башка шундый объектлар)урнашкан жир кишәрлеге;

- йорт биләмәсе - ишегалды корылмалары булган индивидуаль торак йорт һәм әлеге йорт урнашкан жир кишәрлеге;

- йорт билгеләре - аншлаг (урам, мәйдан, проспект исеме күрсәткече), номер билгесе (йорт һәм корпус номеры күрсәткече), подъезд һәм фатир номеры күрсәткече, инвалидлар өчен объекттан файдалану мөмкинлегенәң халыкара символы, флаг тоткычлар, истәлек такталары, полигонометрик билге, янғын гидранты күрсәткече, грунт геодезия билгеләре күрсәткече, магистраль камералары һәм коелар күрсәткечләре суүткәргеч челтәре, канализация күрсәткече, жир асты газүткәргече корылмалары күрсәткече;

- эшләренәң заказчысы - объектның йә жир кишәрлегенәң хужасы (яисә үзе аның хужасы) тарафыннан вәкаләт бирелгән, объектлар төзүне, реконструкцияләүне һәм ремонтлауны (капиталь ремонтлауны), шулай ук инженерлык эшләренәң башкаруны, объектлар төзү, реконструкцияләү, ремонтлау (капиталь ремонтлау) өчен проект документациясен әзерләүне тәэмин итүче юридик яисә физик зат;

- кышкы чор - туфрак һәм тышкы һава температурасы жир эшләрен, яшеллекләренә, өслекләренә торгызу эшләрен, шулай ук төзекләндөрү буенча

башка эшләрне башкарырга мөмкинлек бирми торган вакыт чоры (1 ноябрь - 31 март);

- яшел утыртмалар - билгеле бер территориядәге агач-куак һәм үлән үсемлекләре жыелмасы;

- жир кишәрлеге - чикләре федераль законнар нигезендә билгеләнгән жир өслегенең өлеше;

- жир эшләре-жирлек территориясен төзекләндерүгә бәйле комплекслы эшләр, аңа грунт казу (эшкәртү), аны күчерү, грунтны тигезләп салу һәм тыгызлау, шуның белән бәйле эшләр керә;

- эшләр алып бару зонасы-төзелеш, инженерлык коммуникацияләре салу, капитал һәм башка ремонт эшләре рөхсәт ителгән киртәләнгән территория. Төрле эшләрне башкару (авария хәлендәгеләреннән тыш), жиһазларны, материалларны, калдыкларны, техник инвентарьны тиешле киртәләрдән читкә жыю тыела;

- инженерлык коммуникацияләре - инженер-техник тәэмин итү чөптөрләре: Суүткәргеч, канализация, жылыту, торбаүткәргечләр, электр тапшыру, элемент линияләре һәм жирлек территориясендә булган яисә салына торган башка инженерлык корылмалары;

- контейнер - каты коммуналь калдыкларны, эре габаритлы калдыклардан тыш, жыю өчен билгеләнгән чүп жыю контейнеры;

- контейнер майданчыгы - Россия Федерациясенең әйләнә-тирә мохитне саклау өлкәсендәге законнары һәм Россия Федерациясенең халыкның санитар-эпидемиологик иминлеген тәэмин итү өлкәсендәге законнары таләпләренә туры китереп төзелгән һәм контейнерлар һәм бункерлар урнаштыру өчен билгеләнгән каты коммуналь калдыклар туплау урыны (майданчыгы) ;

- бозылган төзекләндерүне комплекслы торгызу - юлның, тротуарның бөтен киңлегенә ясалма өслекне сыйфатлы итеп торгызу, кире бордюр ташы кую, тупракның уңдырышлы катламын торгызу, тырма астындагы газоннарны ремонтлау, газон үләннәре чәчү һәм бозылган яшел үсентеләр утырту, реклама конструкцияләрен һәм төзекләндерүнең башка элементларын торгызу;

- эре габаритлы калдыклар - каты коммуналь калдыклар (мебель, көнкүреш техникасы, торак урыннарны ремонтлаудан калган калдыклар һ.б.), аларның күләме аларны контейнерларга жыярга мөмкинлек бирми.

- чүп өеме - контейнер майданчыгында яисә теләсә кайсы территориядә каты көнкүреш калдыклары һәм эре габаритлы чүп-чарның 1 кубометрдан артмаган күләмдә ташлануы;

- тышкы яктырту - төүлекнең караңгы вакытында юлларны, урамнарны, майданнарны, паркларны, скверларны, ишегалларын һәм жәяүлеләр юлларын яктырту өчен билгеләнгән элементлар жыелмасы;

- капитал булмаган төзелмә, корылмалар - жир белән ныклы бәйләнеше булмаган һәм аларның конструктив характеристикалары аларның күчәнүен һәм (яисә) демонтажны гәмәлгә ашырырга мөмкинлек бирә һәм алга таба, төзелешләрнең, корылмаларның төп характеристикаларын үзгәртмичә һәм билгеләүгә тулысынча зыян китермичә жыела торган төзелеш, корылмалар;

- рөхсәтсез чүплек-юридик яки физик затлар эшчәнлеге барышында барлыкка килгән каты көнкүреш, эре габаритлы, төзелеш калдыкларын, башка чүп-чарны 50 кв. м дан артык майданда һәм 30 куб. м дан артык күләмдә үз белдеге белән (рөхсәтсез) ташлау (урнаштыру) яки жыю;

- төзекләндерү объектлары - жир кишәрлекләренең ясалма өслеге (асфальт-бетон, бетон өслек һ. б.), ижтимагый-эшлекле, торак һәм рекреация зоналарындагы жир кишәрлекләренең биналар һәм корылмалар биләмәгән башка өлешләре, шул исәптән майданнар, урамнар, юллар, юллар, ишегалды

эчендәге киңлекләр, балалар, спорт һәм спорт уеннары майданчыклар, хужалык майданчыклары; жирле әһәмияттәге автомобиль юллары; махсус сакланылучы табигать объектлары һәм тарихи-мәдәни әһәмияткә ия жирләр территорияләрен, шулай ук зиратларны, яшел утыртмаларны (агачлар, куаклар, газоннар һ. б.); тышкы яктырту һәм архитектура-сәнгатьчә яктырту җайланмаларын; коймаларны, коймаларны, капкаларны; балалар, спорт һәм спорт-уен майданчыкларын жиһазлау объектларын; бәйрәм предметларын төзекләндерү элементлары буларак карала торган ландшафт һәм башка бизәлеш; территорияне санитар карап тоту өчен билгеләнгән урыннар, җайланмалар һәм корылмалар, шул исәптән чүп-чарны, җитештерү һәм куллану калдыкларын җыю һәм чыгару өчен җайланмалар һәм корылмалар; җитештерү зоналары һәм аерым җитештерү объектлары территорияләрен, инженерлык инфраструктурасы зоналарын, махсус билгеләнештәге зоналарны төзекләндерү объектлары сыйфатында карала торган, шулай ук тиешле санитар-яклау зоналары; аерым торак биналар, җитештерү һәм инженерлык корылмалары; хокук субъектларының гамәлләре законнарда билгеләнгән төзекләндерү кагыйдәләре һәм нормалары белән җайга салына торган башка объектлар;

- инженерлык коммуникацияләрен салуга, үзгәртеп коруга һәм ремонтлауга бәйле биналарны, төзелмәләрен, корылмаларны төзү, ремонтлау һәм реконструкцияләү эшләрен, яшелләндерү чараларын, жир эшләрен алып баруга, стационар булмаган объектларны, төзекләндерүнең ясалма объектларын урнаштыруга, юллар төзүгә һәм ремонтлауга мәҗбүри таләпләр - билгеләнгән тәртиптә рәсмиләштерелгән рөхсәт һәм проект документларының, махсуслаштырылган оешмалар белән шартнамәләренең булуы һәм дәүләт һәм муниципаль стандартлар нигезендә жирлек территориясенең иминлеген тәэмин итү, санитария нормаларын үтәү һәм эстетик торышын саклау буенча чаралар комплексын үтәү;

- яшелләндерү - үсемлек компонентларын актив кулланып жирлек тирәлеген формалаштыруны тәэмин итә торган территорияне төзекләндерү һәм ландшафт оешмасы элементы, шулай ук инженерлык эзерлегенең төрле төрләре буенча эшләр үткөрүгә (вертикаль планлаштыру, жир өслеген ясалма үзгәртүләр, ябалдашларны кыскарту һ.б.) һәм яшелләндерелгән территорияләргә агачларны, шул исәптән эре үлчәмнәрне, куакларны турыдан-туры утырту, үләнле газоннар, чәчәклекләр, альпинарийлар һәм рокарилар төзү, махсуслаштырылган бакчалар төзү һ.б.лар төзү белән бәйле комплекслы процесс;

- гомуми файдаланудагы яшелләндерелгән территорияләр - төрле ял итү рәвешләре өчен билгеләнгән яшелләндерелгән территория (урман парклары, парклар, бакчалар, скверлар, бульварлар, авыл урманнары);

- чикләнгән файдаланудагы яшелләндерелгән территорияләр-дәвалау, балалар уку һәм фәнни учреждениеләренең, сәнгать предприятиеләренең, спорт комплексларының, торак кварталларның яшелләндерелгән территориясе;

- махсус билгеләнештәге яшелләндерелгән территорияләр - санитария зоналары, су саклау зоналары, зиратларны яшелләндерү, үсентеләр питомниклары;

- махсус сакланылучы табигать территорияләре-махсус табигатьне саклау, фәнни, мәдәни, эстетик, рекреацион һәм савыктыру әһәмиятенә ия, жирле үзидарә органнары карарлары белән тулысынча яисә өлешчә хужалык файдалануынан алынган һәм алар өчен махсус саклау режимы билгеләнгән табигать комплекслары һәм объектлары урнашкан жир, су өслеге һәм алар өстендәге һава киңлегенә кишәрлекләре;

- жәмәгать транспортын көтү тукталышы - жәмәгать транспорты тукталыш зонасы, пассажирларны утырту һәм төшереп калдыру зонасы, жәмәгать транспорты пассажирларын көтү зонасы булган махсус жиһазландырылган майданчык;

- житештерү һәм куллану калдыклары (алга таба - калдыклар) - житештерү, эшләр башкару, хезмәтләр күрсәтү процессында яисә куллану процессында барлыкка килгән, юкка чыгарыла торган, бетерү өчен билгеләнгән яисә әлеге Федераль закон нигезендә бетерелергә тиешле матдәләр яисә предметлар. Калдыкларга Россия Федерациясе законнарында билгеләнгән тәртиптә файдаланыла торган төп грунт, шулай ук "Жир асты байлыктары турында" 1992 елның 21 февралендәге 2395-1 номерлы Россия Федерациясе Законы нигезендә файдаланылырга тиешле вакланган һәм урнашкан тау токымнары керми;

- пандус - халыкның аз хәрәкәтләнүче төркемнәре өчен төрле объектлардан файдалану мөмкинлеген тәэмин итү өчен сөзәк авыш майданчык;

- парковка (парковка урыны) - махсус билгеләнгән һәм кирәк булганда төзекләндерелгән һәм жиһазландырылган, шул исәптән автомобиль юлының бер өлеше һәм (яисә) машина юлының һәм (яисә) тротуарга, юл кыры, эстакада яисә күпергә терәлеп торучы йә эстакада яны яисә жир асты киңлекләренең, майданнарның һәм урам-юл челтәренең башка объектларының бер өлеше булып торучы һәм транспорт чараларын түләүле нигездә оешкан рәвештә урнаштыру өчен билгеләнгән яисә автомобиль юлының милекчесе яисә башка хужасы, жир кишәрлеге милекчесе карары буенча түләү алмыйча гына билгеләнгән урыннар;

- жәяүлеләр коммуникацияләре - тротуарлар, аллеялар, юллар, жирлек территориясендә жәяүлеләр элементсен һәм хәрәкәтен тәэмин итүче сукмактар. Жәяүлеләр коммуникацияләре муниципаль берәмлек территориясендә жәяүлеләр элементсен һәм хәрәкәтен тәэмин итә. Торак пункт территориясендә жәяүлеләр коммуникацияләрен урнаштырганда түбәндәгеләрне тәэмин итәргә кирәк: транспорт коммуникацияләре белән кисешүләренең минималь санын, жәяүлеләр коммуникацияләре системасының өзлексезлеген, кешеләрнең, инвалидларны һәм халыкның аз хәрәкәтләнүче төркемнәрен дә кертеп, имин, тоткарлыксыз һәм уңайлы хәрәкәт итү мөмкинлеген.

- су басу - елгаларда, сусаклагычларда су күтәрелү аркасында грунт суларының күтәрелүе, атмосфера явым-төшемнәре, кар эрү, юлларга, тротуарларга сыйфатсыз асфальт-бетон жәю, инженерлык системаларынан һәм коммуникацияләреннән су агып чыгу яисә агып чыгу нәтижәсендә юл участогын, транспорт тоннельләрен, территорияләренең бер өлешен су басу, төзексезлек йә жәяүлеләр, автотранспорт, пассажир транспорты хәрәкәтенә комачаулый торган су кабул итү жайланмаларына һәм су агызу корылмаларына хезмәт күрсәтү кагыйдәләрен бозу. 2 квадрат метрдан артык майданлы территория су астында калган дип санала. 3 см дан артыграк тирәнлеккә су сибелгән м;

- йорт яны территориясе-хосусый йорт биләмәсенә яисә күпфатирлы йортка турыдан-туры тоташкан, технологик һәм функциональ яктан алар белән бәйлә территория;

- янәшәдәге территория-гомуми файдаланудагы территория, ул, әгәр мондый жир кишәрлеге төзелгән булса, бинага, төзелешкә, корылмага, жир кишәрлегенә янәшә тора һәм аның чикләре Россия Федерациясе субъекты законында билгеләнгән тәртип нигезендә муниципаль берәмлек территориясен төзекләндерү кагыйдәләре белән билгеләнгән булса;

- эш житештерүче-жир эшләрен башкаручы физик яисә юридик зат, әгәр

ул эшләрне үз көче белән башкарса, ул заказчы да, эш житештерүче булып торса, һәм эшләрне башкаруга рөхсәте (ордеры) булган башка зат та булырга мөмкин;

- продуктив хайваннар һәм кошлар - сөт, йон, йомырка һәм башка продуктар табу өчен күп тапкырлар яисә даими файдаланыла торган хайваннар һәм кошлар.;

- жир эшләрән башкаруга рөхсәт (ордер) - күрсәтелгән эшләрне башкаруны координацияләү һәм эшләр башкару барышында бозылган төзекләндерү элементларының торгызылуын тикшереп тору максатларында бирелә торган жир эшләрән башкаруга хокук бирә торган документ;

- территорияне санитар чистарту - билгеле бер территориядән жыю, каты көнкүреш һәм эре габаритлы калдыкларны чыгару һәм утильләштерү (зарарсызландыру) ;

- авыл хужалыгы хайваннары - терлекчелек һәм башка авыл хужалыгы продукциясе житештерү өчен кулланыла торган хайваннар, терлек, кыйммәтле мехлы жәнлекләр, куяннар, бал кортлары һ. б.;

- территорияләрне карап тоту - жир кишәрлегендә урнашкан биналарның, корылмаларның, кече архитектура формаларының, коймаларның, төзелеш майданчыкларының, яшел утыртмаларның, жир асты инженерлык коммуникацияләренең һәм аларның конструктив элементларының фасадларын, транспорт инфраструктурасы объектларын вакытында ремонтлауга һәм карап тотуга бәйле чаралар комплексы;

- юлларны, квартал эчендәге машина юлларын һәм башка юл инфраструктурасын карап тоту - аларны тиешле тәртиптә һәм чисталыкта тоту, автомобильләрнең һәм жәяүлеләрнең юлларда, тротуарларда, юл кырыйларында, квартал эчендәге машина юлларында һәм юл хужалыгының башка элементларында ел дәвамында тоткарлыксыз хәрәкәтен тәэмин итү чаралары комплексы;

- жир асты коммуникацияләре (корылмалары) коеларын карап тоту - гамәлдәге дәүләт һәм муниципаль стандартлар таләпләре нигезендә тиешле хезмәтләр өчен эшкә сәләтлелекне, куркынычсызлыкны, аларның һәркем файдалана алырлык булуына һәм төрле билгеләнештәге жир асты коеларының һәм камераларының эстетик төренә, жир асты инфраструктурасының башка элементларына булышлык күрсәтү чаралары комплексы;

- махсулаштырылган автостоянка - ташландык хәлдә калдырылган, хужасыз транспорт чараларын саклау өчен билгеләнгән махсус жиһазландырылган һәм саклана торган майданчык;

- махсулаштырылган оешмалар - төзелгән муниципаль контрактлар нигезендә жирлек территориясен төзекләндерү өлкәсендә эшчәнлекнең махсус төрләрән гамәлгә ашыручы, шул исәптән транспорт чараларын махсулаштырылган автостоянкага күчәрүче төрле оештыру-хокукий формадагы юридик затлар;

- транспорт чараларын урнаштыру өчен махсус бүлеп бирелгән урыннар - «Юл хәрәкәте кагыйдәләре турында» Россия Федерациясе Министрлар Советының 1993 елның 23 октябрендәге 1090 номерлы карары белән расланган Россия Федерациясе Юл хәрәкәте кагыйдәләре нигезендә билгеләнгән законнар нигезендә оештырылган автомобиль кую урыннары, гаражлар, ремонт остаханәләре һәм техниканы саклау (хезмәт күрсәтү) өчен билгеләнгән башка биналар, урыннар; парковкалар (парковка урыннары);

- спорт майданчыгы-физик культура һәм спорт белән шөгыльләнү өчен билгеләнгән объектлар (баскетбол щитлары, борыслар, гимнастика стеналары, турниклар һәм (яисә) башка шундый объектлар) урнашкан жир кишәрлеге,

территориясе;

- тышкы мәғлүматны урнаштыру чарасы - «Кулланучылар хокукларын яклау турында» Федераль законның 9 статьясы нигезендә күрсәтү мәжбүри булган мәғлүматны (оешманың фирма исеме, аның урнашу урыны (адресы) һәм аның эш режимы турында), шулай ук «Кулланучылар хокукларын яклау турында» Федераль законның 9 статьясы нигезендә мәжбүри булган мәғлүматны кулланучыларга житкерү өчен биналарны мәғлүмати рәсмиләштерү максатларында оешма урнашкан урында һәм (яисә) турыдан-туры товарны реализацияләү, хезмәтләр күрсәтү урынында билгеләнә торган территорияне төзекләндерү элементы закон нигезендә яки эшлекле әйләнеш гадәте нигезендә урнаштыру мәжбүри һәм реклама белән бәйлә максатларны күздә тотмый;

- төзелеш мәйданчыгы-яңаларын (шул исәптән төгәлләнмәгән төзелеш объектларын) төзү, шулай ук гамәлдәге күчәмсез мөлкәт объектларын реконструкцияләү, техник яктан яңадан коралландыру һәм (яисә) ремонтлау, демонтажлау урыны, шулай ук корылмаларны төзү һәм (яисә) монтажлау, ремонтлау, реконструкцияләү һәм (яисә) техник яктан яңадан коралландыру урыны;

- тактиль өслек - өске катламның фактурасы сизелерлек үзгәрә торган өслек;

- гомуми файдаланудагы территорияләр-чикләнмәгән затлар даирәсе тоткарлыксыз файдалана торган территорияләр (шул исәптән гомуми файдаланудагы су объектларының мәйданнары, урамнары, юллары, яр буйлары, яр бие полосулары, скверлар, бульварлар);

- транспорт чарасы - юллар буйлап кешеләрне, йөкләрне яисә анда урнаштырылган жиһазларны (шул исәптән прицеplарны, ярымприцеplарны һәм транспорт чарасы составында хәрәкәт итү өчен кирәкле башка жайланмаларны) йөртү өчен билгеләнгән жайланма.;

- каты коммуналь калдыклар - физик затлар тарафыннан куллану процессында торак урыннарда барлыкка килә торган калдыклар, шулай ук шәхси һәм көнкүреш ихтияжларын канәгатьләндерү максатларында физик затлар тарафыннан торак урыннарда алардан файдалану процессында үз Куллану үзлекләрен югалткан товарлар. Каты коммуналь калдыкларга шулай ук юридик затлар, индивидуаль эшкуарлар эшчәнлегенә барышында барлыкка килә торган һәм физик затлар тарафыннан куллану процессында торак урыннарда барлыкка килә торган калдыкларның составы буенча охшаш калдыклар керә.;

- территорияләрне жыештыру - житештерү һәм куллану калдыкларын, башка чүп-чарны, карны жыюга, махсус билгеләнгән урыннарда чыгаруга бәйлә эшчәнлек төре, шулай ук халыкның экологик һәм санитар-эпидемиологик иминлеген тәмин итүгә һәм әйләнә-тирә мохитне саклауга юнәлдерелгән башка чаралар;

- вәкаләтле органнар - Башкарма комитетның үз компетенциясе чикләрендә жирлек территориясен төзекләндерүне оештыруны, координацияләүне һәм тикшереп торуну гамәлгә ашыручы функциональ һәм территориаль органнары;

- урна - күләме 0,2 куб метрдан алып 0,5 куб метрга кадәр булган, чүп жыю өчен хезмәт итә торган махсус савыт (чиләкләр, тартмалар һәм башка шундый савытлардан тыш) ;

- фасад - бинаның тышкы ягы (төп, Ян, ишегалды). Бинаның төп фасады иң зур күрү зонасына ия, кагыйдә буларак, үзәк һәм/яки башка әһәмияттәге урамнарны кабул итүгә юнәлдерелгән;

- төзекләндерү элементлары-декоратив, техник, планлаштыру,

конструктив жайланмалар, яшеллөндөрү элементлары, төрле жиһазлар һәм бизәкләр, шул исәптән биналар, корылмалар, Корылмалар фасадлары, кече архитектура формалары, стационар булмаган капитал булмаган корылмалар һәм корылмалар, территорияне төзөклөндөрүнең состав өлөшлөрө буларак кулланыла торган мөһлүмат щитлары һәм күрсәткөчләр;

3 бүлек. Территорияләрне төзөклөндөрүгә, карап тотуга һәм жыештыруга гомуми таләпләр

Статья 7

1. Жирлекнең бөтен территориясе һәм анда урнашкан барлык биналар (торақ йортларны да кертеп) һәм корылмалар (алга таба - биналар, корылмалар) төзөклөндөрелергә, карап тотылырга һәм жыештырылырга тиеш.

2. Гомуми файдаланудагы территорияләрне, шул исәптән мәйданнар, урамнар, юллар, жирле әһемияттәге автомобиль юллары, яр буйлары, скверлар, пляжлар, башка объектлар биләгән жир кишәрлекләрен карап тотуны һәм жыештыруны вәкаләтле органнар үз вәкаләтләре чикләрендә гамәлгә ашыралар.

3. Физик һәм юридик затлар, барлык оештыру-хокукый рәвешләренә карамастан, милек хокукында яисә башка әйбер хокукында (алга таба - жир кишәрлекләре хокукына ия булучылар) үзләренә караган жир кишәрлекләрен вакытында һәм сыйфатлы жыештыруны һәм карап тотуны тәэмин итәргә тиеш. Башка территорияләрне жыештыруны һәм карап тотуны оештыру жирле үзидарә органы тарафыннан гамәлгә ашырыла.

4. Оешмалар, предприятиеләр, учреждениеләр, арендаторлар арасында территорияләрне жыештыру чикләрен билгеләү пропорциональ рәвештә тигез өлөшләрдә башкарыла.

5. Бина, корылма милек хокукында яисә башка әйбер йә мәжбүри хокукта берничә затныкы булган очракта, жыештырылырга тиешле территория күчәмсез мөлкәт объектына милек хокукындагы яисә башка хокукның өлөшенә пропорциональ рәвештә билгеләнә.

6. Жир кишәрлеге территориясендә төрле затларга караган берничә бина, корылма булган очракта, территорияне карап тоту һәм жыештыру чикләре якларның килешүе белән билгеләнә. Килешү булмаганда, жыештырылырга тиешле территория биналарның, корылмаларның барлык милекчеләре яисә башка хужалары (файдаланучылары) арасында тигез өлөшләрдә билгеләнә. Физик яисә юридик зат карамагындагы жир кишәрлеге билгеләнгән тәртиптә рәсмиләштерелмәгән очракта, биләгән жир кишәрлегенең фактта барлыкка килгән чиге буенча территория жыештырылырга тиеш.

Жирлек территориясендә үз эшчәнлеген гамәлгә ашыручы гражданныр (индивидуаль торақ йортларның милекчеләре яисә яллаучылары), юридик затлар һәм индивидуаль эшкуарлар калдыкларны жыю, транспортлау, файдалану, зарарсызландыру, урнаштыру эшчәнлегенә лицензиясе булган махсуслаштырылган оешмалар белән төзелгән шартнамәләр нигезендә каты коммуналь калдыкларны, сыек көнкүреш калдыкларын, биологик калдыкларны, медицина калдыкларын, эре габаритлы һәм төзелеш чүпләрен чыгаруны оештыралар.

7. Милекчеләр, жирдән файдаланучылар, жир кишәрлекләрен һәм территорияләрне арендаучылар булган физик затлар, шәхси эшмәкәрләр һәм юридик затлар өлөгә жир кишәрлекләрендә һәм территорияләрдә үсемлекчелек калдыкларын һәм башка калдыкларны яндыруга, шулай ук

биеклеге 1,5 метрдан артмаган кар урнаштыруга, туплауга һәм бораулауга юл куймаска тиеш.

8. Контейнерларны һәм бункерларны тутыру һәм артык төяү, шулай ук аларга икенчел чимал булган калдыклар, ягулык-майлау материаллары, майланган искермә, авторезина, газ разрядлы һәм люминесцент лампалар ташлау тыела. Күрсәтелгән калдыклар бу максатлар өчен махсус бүлеп бирелгән савытларда һәм биналарда сакланырга һәм калдыкларны жыю, файдалану, транспортлау, зарарсызландыру, урнаштыру эшчәнлегенә лицензияләре булган махсуслаштырылган предприятиеләргә чыгарылырга тиеш. Үтәү өчен җаваплылык төбәк операторына йөкләнә.

Статья 8

1. Җаваплы затлар территорияләрне, шул исәптән янәшәдәге территорияләрне җыештыралар (янәшәдәге территорияләрне җыештыру (төзекләндерү) турындагы шартнамәләр нигезендә)):

- бинаның, корылманың, койманың, төзелеш майданчыгының, сәүдә объектларының һәм башка объектларның бөтен территориясә буйлап;

- урамның машина йөри торган юлының бордюр полосасына кадәр, ул булганда. Ул булмаган очракта, урамның машина йөри торган өлешенең кырыена (кырыена) кадәр.

Периметр буенча янәшәдәге территориянең зурлыклары:

- капитал булмаган корылмалар, коймалар, остаханәләр, киосклар (леклар) 5 м;

- бүлеп бирелгән участоклар чикләрендәге реклама конструкцияләре, шулай ук өзелгән һәм очып киткән плакатлардан, баннерлардан һәм башка реклама конструкцияләре тирәсендәге реклама конструкцияләре һ. б. 5 м;

- сыек һәм газсыман ягулык белән ягулык салу станцияләре, автомобиль юу постлары, транспорт чараларына техник хезмәт күрсәтү станцияләре (автосервис, шиномонтаж һ. б.), кишетләр, офислар, халыкка хезмәт күрсәтү һәм хезмәт күрсәтү объектлары, супермаркетлар, сәүдә йортлары, универсамнар, административ биналар, учреждениеләр, сәүдә-сатып алу базалары 20 м;

- төзелеш майданчыклары 50 м;

- контейнер майданчыклары (шул исәптән чүп жыю урыннары) 5 м;

- җитештерү, сәнәгать базалары һәм башка максатлар өчен һәм башка территорияләр өчен 20 м;

- автомобиль юллары янында урнашкан бункер майданчыклары 20 м;

2. Җаваплы затлар бурычлы:

- территориядә урналар булуны тәэмин итү;

контейнерларга һәм контейнер майданчыкларына иреккә керү мөмкинлеген тәэмин итү;

- каты көнкүреш калдыклары, урналар жыю өчен контейнерларны төзек хәлдә тотуны тәэмин итәргә, бу контейнерларның тутырылуын һәм җирлек территорияләренең пычрануын булдырмаска тиеш;

- урналарны, контейнерларны һәм контейнер майданчыкларын, сыек калдыклар өчен җыелмаларны (выгребларны) вакытында чистарту һәм дезинфекцияләүне тәэмин итәргә;

- җитештерү һәм куллану калдыкларын чыгаруны оештыруны һәм аларны бетерү графигының үтөлешен тикшереп торуну тәэмин итәргә;

- КККны вакытында чыгарырга;

- чүп-чарны, яфракларны, ботакларны, карны вакытында җыярга, үләнне 15 см дан артмыйча чабарга.

Статья 9

Жаваплы затлар тротуарларны жыештыралар һәм аларны карап тоту һәм жыештыру буенча комплекслы чаралар башкаралар:

1) урамнар һәм машина юллары буенда урнашкан яисә машина йөрү өлешеннән газон белән аерылган һәм подъездлардан турыдан - туры чыгу юллары булмаган торак һәм административ биналар-машина йөрү өлешен жыештыру һәм карап тоту өчен жаваплы затларга йөкләнә;

2) инженерлык корылмаларына һәм баскычтан керү юлы белән янәшә - әлеге территорияләрне жыештыру өчен беркетелгән жаваплы затларга йөкләнә;

3) машина йөрү өлешеннән һәм машина йөрү юлларынан газон белән аерылган һәм торак биналар подъездларынан, ишегалды территорияләрәннән, ишегалды һәм башка чыгу юлларынан, шулай ук йорт биләмәләре территориясендә урнашкан жәяүлеләр юлларынан турыдан - туры чыгу юллары булган әлеге йорт биләмәләре идарәсендә булган затларга йөкләнә.

Статья 10

Территорияләрне (жир кишәрлекләрен) жыештыру, чистарту һәм санитар карап тоту эшләрен башкару бурычлары барлык оештыру-хокукый рәвештәге оешмаларга, шулай ук торак йортлар хужаларына түбәндәге тәртиптә йөкләнә (янәшәдәге территорияләрне жыештыру (төзекләндерү) турындагы шартнамә нигезендә янәшәдәге территорияләр):

1) күпкатлы торак төзелеше-торак милекчеләре ширкәтләренә, торак кооперативларына яисә башка махсуслаштырылган кулланучылар кооперативларына һәм торак урыннар милекчеләре исемәннән торак фонды белән идарә итүне гамәлгә ашыручы идарәче оешмаларга йөкләнә. Әгәр күпкатлы торак төзелеше территориясендә торак фонды белән идарә итүне гамәлгә ашыручы берничә идарәче (хезмәт күрсәтүче) оешма булса, карап тоту һәм жыештыру эшләрен оештыру һәр идарәче (хезмәт күрсәтүче) оешманың торак йортларының торак майданына пропорциональ рәвештә якларның килешүе белән билгеләнә. Идарәче оешмалар күпфатирлы йортларның йорт яны территорияләрен жыештыруны тәэмин итәләр.

Күпфатирлы йортта торак милекчеләре ширкәте, торак кооперативы яисә башка махсуслаштырылган кулланучылар кооперативы һәм торак урыннар милекчеләре исемәннән торак фонды белән идарә итүне гамәлгә ашыручы идарәче оешма булмаган очракта, йорт яны территориясен жыештыру өчен йорт белән турыдан-туры идарә иткәндә торучылар үзләре жаваплы була.

2) индивидуаль торак төзелеше-бирелгән жир кишәрлеге чикләрендәге территорияләр (йә жир кишәрлеге билгеләнгән тәртиптә рәсмиләштерелмәгән очракта жир кишәрлегенең факттагы барлыкка килгән, чиге буенча) һәм йорт биләү алдындагы территория урамның йөрү өлешенә кадәр (объект юл буенда урнашкан очракта) - жир кишәрлекләре милекчеләренә һәм (яисә) арендаторларына йөкләнә;

3) социаль өлкә учреждениеләре (мәктәпләр, мәктәпкәчә учреждениеләр, мәдәният, сәламәтлек саклау, физкультура һәм спорт учреждениеләре) - бирелгән жир кишәрлеге чикләрендәге территорияләр, шулай ук учреждение территориясе алдында төп фасад ягыннан урамның машина йөрү өлешенә кадәр (объект юл буенда урнашкан очракта) һәм башка яклардан;

4) күпфатирлы торак йортларда төзелгән торак булмаган урыннардан

файдаланучы затлар, идарәче оешма белән шартнамә булмаган очракта, янәшәдәге территорияне - биналарның бөтен озынлыгы буенча, киңлегендә - машина йөрү өлешендәге бордюрга кадәр (объект юл буенда урнашкан очракта) жыештыралар. Күпфатирлы торак йортларда төзелгән торак булмаган биналардан файдаланучы берничә зат булганда, торак булмаган биналар арасындагы территорияләрне карап тоту һәм жыештыру эшләрен оештыру якларның килешүе буенча гамәлгә ашырыла;

5) барлык милек рәвешләрендәге сәнәгать предприятиеләре һәм оешмалары - аларга керү юллары, тротуарлар, аларга якин коймалар, санитар-яклау зоналары. Предприятиеләрнең санитар-яклау зоналары гамәлдәге санитария кагыйдәләре һәм нормалары таләпләре нигезендә билгеләнә;

6) төзелеш оешмалары-гамәлдәге төзелеш нормалары һәм кагыйдәләре нигезендә төзелеш майданчыкларының янәшәдәге территорияләре һәм аларга керү юллары;

7) стационар булмаган объектлар (лотоклар, киосклар, павильоннар һәм башка стационар булмаган сәүдә объектлары) һәм сезонлы кафелар хужалары-объект урнаштыру өчен бирелгән җир кишәрлеге территориясе һәм урынның тышкы чигеннән алып урамның машина йөрү өлешенә кадәр (объект юл буенда урнашкан очракта) янәшәдәге территория;

8) базарларның идарәче компанияләре, сәүдә һәм жәмәгать туклануы оешмалары (рестораннар, кафелар, кибетләр) - бирелгән җир кишәрлеге чикләрендәге территорияләр һәм участок чикләреннән алып урамның машина йөрү өлешенә кадәр янәшәдәге территорияләр (объект юл буенда урнашкан очракта);

9) биналар, корылмалар милекчеләре-бина, корылма яисә бирелгән җир кишәрлегенә чиге периметры буенча һәм участок чикләреннән алып урамның машина йөрү өлешенә кадәр янәшәдәге территория (объект юл буенда урнашкан очракта);

10) автомобиль юлының бүленгән полосасы чикләрендә һәм башка җир кишәрлекләрендә урнашкан сыек һәм газсыман ягулыклы автозаправка станцияләре, автомобиль юу постлары, транспорт чараларына техник хезмәт күрсәтү станцияләре (автосервис, шиномонтаж һ. б.) - бирелгән җир кишәрлеге чикләрендәге территорияләр һәм участок чикләреннән алып урамның машина йөрү өлешенә кадәр янәшәдәге территория;

11) гараж кооперативлары (жәмгыятьләре) - бирелгән җир кишәрлеге чикләрендәге территорияләр, кишәрлек чикләреннән алып урамның машина йөрү өлешенә кадәр һәм аларга керү юллары;

12) бирелгән җир кишәрлеге һәм аның тирәсендәге территориядә һәм участок чикләреннән алып урамның машина йөрү өлешенә кадәр (объект юл буенда урнашкан очракта) гражданның коммерциягә карамаган бакчачылык, яшелчәчелек һәм дача берләшмәләре;

13) җирләү урыннары-бирелгән җир кишәрлеге һәм аның тирәсендәге территория чикләрендә кишәрлек чикләреннән;

14) югарыда күрсәтелгән конструкцияләргә урнаштырылган бүлөп бирелгән участоклар чикләрендә, шулай ук әлеге конструкцияләр тирәсендә өзелгән һәм очып киткән реклама плакатларына, баннерларга һ. б. кадәр реклама конструкцияләре;

15) бирелгән җир кишәрлеге һәм аның тирәсендәге территориядә, шулай ук әлеге нокталар тирәсендә чүп жыю техникасының алардан яисә чүп жыю техникасыннан чәчелгән һәм очып киткән чүп-чарга кадәр килү һәм тукталу нокталары;

16) чүп жыю бункерлары, автомобиль юллары янында, бирелгән җир

кишәрлеге һәм аның тирәсендәге территориядә, шулай ук бункерлар тирәсендә чәчелгән һәм чәчелгән чүп-чарга кадәр урнашкан майданчыклар;

17) жиір кишәрлекләренең хокук ияләре Сосновский балтырганын үз милкендәге, биләгән һәм файдаланган жиір кишәрлекләреннән юк итү буенча чаралар үткөрергә тиеш.

Сосновский балтырганын бетерү чаралары аның үсеп чыкканчы һәм чәчәк ата башлаганчы, үсү учакларына гербицидлар һәм (яисә) арборицидлар сиптерү; чаптыру, коры үсемлекләргә жыю, тамыр системасын казу; туфрак эшкәртү, күпьяллык үләннәр чәчү юлы белән үткөрелергә тиеш.

Язгы-жәйге чорда Сосновский борщевигына каршы көрәшкә юнәлдерелгән чаралар үткөрергә кирәк. Сосновский балтырганының биологик үзенчәлеген исәпкә алып, аңа каршы көрәш стратегиясе беренче чиратта аның орлык ясалуына юл куймауга - үсемлекне вакыт-вакыт чаптыруга юнәлдерелергә тиеш. Чаптыруны берничә ел рәттән сезонга өч тапкырга кадәр башкарырга кирәк. Беренче тапкыр чабуның оптималь вакыты-борщевик үсеп чыккан саен чәчәк ата башлау яки чәчәк ату фазасы. Сосновский борщевигын чабу аның таралу темпларын киметергә мөмкинлек бирә, әмма, кагыйдә буларак, үсемлекләргә һәлак булуына китерми. Аны юкка чыгару өчен, зур булмаган участокларда аны үсешенә башлангыч фазаларында ук тамыры белән казып чыгарырга кирәк. Бу эшләр тыгыз бияләйләрдә һәм саклагыч киёмдә башкарылырга тиеш. Яфрактар коелган чорда-коелган яфрактарны тәүлегенә бер тапкыр жыю һәм чыгару;

18) гомуми файдаланудагы территорияләр - вәкаләтле органнарга.

Статья 11

1. Жиірле әһәмияттәге автомобиль юлларын, тротуарларны карап тоту һәм жыештыру әлегә төр эшләрне башкаруга тәмин итүчене (подрядчыны, башкаручыны) билгеләү нәтижәләре буенча муниципаль контрактлар тәзегән оешмалар тарафыннан гамәлгә ашырыла.

2. Автомобиль юлларының юл буенда яисә алар янында урнашкан сервис объектлары (кибетләр, кафелар, кунакханәләр, АЗСлар, СТО, ял майданчыклары һ.б.) өчен бүленгән территорияләргә карап тоту һәм жыештыру мондый объектларның хужасы (милекчесе) тарафыннан башкарыла.

Статья 12

Яшелләндерү һәм төзекләндерү элементларын карап тоту һәм карау:

1) бирелгән жиір кишәрлеге чикләрендә-жиір кишәрлегенә милекчеләре яисә башка хокук ияләре;

2) гомуми файдаланудагы яшелләндерелгән территорияләр чикләрендә-жиірлекнең башкарма комитеты йә әлегә эшләрне башкаруга тәмин итүчене (подрядчыны, башкаручыны) билгеләү нәтижәләре буенча муниципаль контракт тәзегән оешма;

3) чикләнгән файдаланудагы (предприятиеләр, оешмалар, учреждениеләр) һәм махсус билгеләнештәге (санитария зоналары, су саклау зоналары, зиратлар, питомниклар) яшелләндерелгән территорияләр чикләрендә - әлегә объектларның хужалары;

4) йорт яны территорияләре чикләрендә-күпфатирлы йортлардагы торак урыннар милекчеләре яисә, фактта төзекләндерү элементлары булган ишегалды территориясен дә кертеп, идарәче оешмалар (балалар һәм башка майданчыклар, рекреацион әһәмияттәге зоналар, транспорт чараларын саклау һәм кую урыннары);

5) жиір өсте коммуникацияләргә, шул исәптән электр челтәрләргә,

яктырту челтәрләренең, радиолинияләренең саклау зоналарында - күрсәтелгән коммуникацияләр хужалары;

б) жир асты коммуникацияләренең саклау зоналарында (әгәр урнаштыру рөхсәт ителгән булса) - күрсәтелгән коммуникацияләренең хужалары.

Статья 13

1. Урамнардан һәм юллардан жир асты суларын һәм жир өсте суларын агызу өчен билгеләнгән кюветларны, торбаларны, дренаж корылмаларын жыештыру һәм чистарту аларны эксплуатацияләүче оешмалар тарафыннан башкарыла.

2. Яшел үсентеләрне сүтүгә рөхсәтсез сүтү, күчереп утырту, кисү һәм зарарлау, шулай ук бирелгән рөхсәтнең шартларын һәм срокларын үтәмәү яшел үсентеләрне рөхсәтсез сүтү дип таныла. Санкцияләnmәгән жимерү өчен гаеплеләр жаваплылыкка тартыла һәм зыянны исәпләүнең гамәлдәге методикалары нигезендә исәпләнгән зыян түләтелә.

3. Үлән капламының биекlege 15 см дан артмаска тиеш.

Статья 14

Төзекләндерү, жыештыру һәм карап тоту эшләрен башкару ешлыгы, объектларның тиешле санитар һәм техник торышын тәэмин итүне исәпкә алып, заказ бирүче тарафыннан билгеләнә.

Статья 15

Жирлек башкарма комитеты билгеләнгән вәкаләтләр чикләрендә жирлек территориясен, шул исәптән гомуми файдаланудагы территорияләрен карап тоту һәм жыештыру эшләренең үтәлешен тикшереп тора.

4 бүлек. Алар урнашкан биналарны, корылмаларны һәм жир кишәрлекләрен карап тоту буенча гомуми таләпләр

Статья 16

1. Алар урнашкан биналарны, корылмаларны һәм жир кишәрлекләрен карап тотуны аларның милекчеләре яисә башка хокук ияләре мөстәкыйль рәвештә йә махсуслаштырылган оешмаларны үз акчалары исәбеннән жәлеп итү юлы белән гамәлгә ашыралар.

2. Алар урнашкан биналарны, корылмаларны һәм жир кишәрлекләрен карап тоту үз эченә ала:

1) биналарның, корылмаларның фасадларын карап тоту;

2) жир кишәрлеген жыю, печән чабу һәм санитария-гигиена чистарту;

3) гражданныр, оешмалар һәм индивидуаль эшкуарлар эшчәнlege нәтижәсендә барлыкка килә торган житештерү һәм куллану калдыкларын жыю һәм алып китү;

4) жир кишәрлегендә урнашкан яшелләндерү һәм төзекләндерү элементларын тоту һәм карау;

5) керү узелларының козырекларын вакытында кардан, боздан һәм боз сөякләреннән чистартырга, көрнизләрдән, балконнардан һәм лоджияләрдән бозларны, карны һәм боз сөңгеләрен, агач ябалдашларының ботакларын зарарланудан саклау чараларын тәэмин итеп, алып ташларга;

6) биналар хужалары (арендаторлары) һәм торак фонды белән идарә итүче идарәче оешмалар кышкы вакытта түбәләрен һәм керү урыннарының түбәләрен кардан, боздан, боз сөңгеләреннән, шулай ук кар өемнәре барлыкка килүгә, туплануга карап вакытында чистартуны оештырырга тиеш.

5 бүлек. Биналарның, корылмаларның фасадларының, керү урыннарының, түбәләренең һәм йорт билгеләренең тышкы кыяфәтенә һәм эчтәлегенә гомуми таләпләр

Статья 17

1. Биналарның, корылмаларның фасадлары төзелеш өлешенә, декоратив бизәкләргә һәм инженерлык элементларына күзгә күренеп зыян килмәскә тиеш һәм тиешле эстетик халәттә торырга тиеш.

2. Биналарның, корылмаларның фасадларын ликвидацияләүгә яисә аерым детальләргә үзгәртүгә бәйлә рәвештә үзгәртү норматив хокукый актларда билгеләнгән тәртиптә рәхсәт ителә.

3. Мәдәни мирас объектларын саклау зоналарында урнашкан биналарның фасадларын бизәү мәдәни мирас объектларын саклап калу, алардан файдалану, аларны популярлаштыру һәм дәүләт саклавы өлкәсендә законнар һәм мәдәни мирас объектларын саклау зоналары проекты нигезендә мәдәни мирас объектларын саклап калу, алардан файдалану, аларны популярлаштыру һәм дәүләт саклавы өлкәсендә вәкаләтле органнар белән килештереп гамәлгә ашырыла һәм биналар архитектурасы стилиндә башкарыла, шул исәптән, урамнар төзүнең гомуми стиль карарында.

Статья 18

1. Биналарның, корылмаларның фасадларын карап тоту үз эченә ала:

1) фасадларның конструктив элементларын, шул исәптән керү ишекләрен һәм түбәләрен, балконнар һәм лоджияләр коймаларын, кәрнизләргә, баскычларны һәм аерым баскычларны, төшү һәм баскычлар коймаларын, витриналарны, декоратив детальләргә һәм башка конструктив элементларны үз вакытында ремонтлауға һәм торгызуға һәм аларның буявына булышлык күрсәтү;

2) су агызгычларның, су агызу торбаларының һәм сливларның төзек хәлдә булуын һәм тотылуын тәэмин итү;

3) жәйләргә, ярыкларны һәм тишекләргә герметизацияләү, төзәтү һәм чигү;

4) цоколь тәрәзәләргә һәм подвалларга керү юлларын торгызу, ремонтлау һәм вакытында чистарту;

5) фасадта урнаштырылган электр яктыртуны төзек хәлдә тоту һәм караңгы төшкәч аны кабызу;

6) фасадларның торышына һәм эксплуатация шартларына карап, аларның өсләген вакытында чистарту һәм юю;

7) тәрәзәләргә һәм витриналарны, элмәләргә һәм күрсәткечләргә вакытында юю;

8) язулардан, рәсемнәрдән, белдерүләрдән, плакатлардан һәм башка мәгълүмати-басма продукциядән, шулай ук төшерелгән граффитилардан чистарту.

2. Фасадларның конструктив элементлары һәм бизәлеше аларның нормаль тузган саен яисә кинәт зарарлану (аварияләргә, стихияле бәла-казалар, янгын һ.б.) шартлары килеп чыкканда өлгә хәлләр гамәлдән чыккан көннән алып ике ай эчендә торгызылырга тиеш.

Статья 19

Биналарның, корылмаларның һәм корылмаларның фасад элементлары составына түбәндәгеләр керә:

- 1) тишeklәр, подвалларга керү урыннары;
- 2) керү урыннары (баскычлар, мәйданчыклар, култыксалар, керү урынындагы түбөләрар, киртөләр, стеналар, ишекләр һ. б.);
- 3) цоколь һәм отмостка;
- 4) стеналар яссылыгы;
- 5) фасадларның чыгып торган элементлары (балконнар, лоджияләр, эркерлар, кәрнизләр һ. б.);
- 6) түбөләр, вентиляция һәм төтен торбаларын, киртөләрне, түбөгә чыгу урыннарын һ. б. кертеп.;
- 7) архитектура детальләре һәм тышлау;
- 8) бүрәнкөләрне дә кертеп, су агызу торбалары;
- 9) парапет һәм тәрәзә киртөләре, рәшәткөләр;
- 10) тәрәзәләрне, балконнарны, пояскаларны, цоколь чыгынтыларын, асылмаларны һ. б. ш. металлдан бизәү.;
- 11) асылмалы металл конструкцияләр (флаг тоткычлар, анкерлар, янгын баскычлары, вентиляция жиһазлары һ. б.);
- 12) панельләр һәм блоклар арасында горизонталь һәм Вертикаль жөйләр (эре панельле һәм эре блоклы биналарның фасадлары);
- 13) пыялалар, рамнар, балкон ишекләре;
- 14) биналар янындагы стационар киртөләр.

Статья 20

Биналарның, корылмаларның милекчеләре, башка хокук ияләре һәм тиешле бурычлар йөкләнгән башка затлар бурычлы:

1) тышлыкның, штукатурканың, фактур һәм буяу катламнарының жирле жимерелүен, штукатуркадагы ярыкларны, тышлык жөйләренән, кирпичтән һәм вак блоклы кирпичтән эремә буяуны, тулы жыештырылган биналарның герметизацияләүче тоташу урыннарының жимерелүен, стеналарның калкып торган өлешләрендәге металл өслекләрнең зарарлануын яисә тузуын, жимерелүен ачыкланган саен бетерергә суүткәргеч торбалар, юеш һәм күгәргән таплар, агып чыгу һәм калкулыклар, өслекнең гомуми пычрануы, парапетларның жимерелүе һ. б. ачыкланган саен, аларның алга таба үсешенә юл куймыйча, бетерелергә тиеш.;

2) фасадның аерым элементларына (цокольләргә, баскычларга, идәннәргә, приямкаларга, керү ишекләренә, капкаларга, цоколь тәрәзәләренә, балконнарга һәм лоджияләргә, су агызу торбаларына, тәрәзә төбөндәге су агызу урыннарына, линияле ачыла торган урыннарга һәм башка конструктив элементларга) ярдәм күрсәтеп, кимендә өч елга бер тапкыр ремонт ясарга;

3) фасадларның чыгып торган конструкцияләре жимерелү куркынычы янаган очракта саклау-кисәтү чараларын (киртөләр, челтәрләр урнаштыру, элементның жимерелә торган өлешен демонтажлау һ.б.) башкарырга.

Статья 21

Фасадларны файдаланганда рөхсәт ителми:

1) биналарның һәм корылмаларның фасад стеналары өслегенең зарарлануы (пычрануы): су агып китү, буяуларның кабаруы, ярыклар, штукатурканың кабарып китүе, кирпич кирпичнең зарарлануы, тимер-бетон конструкцияләрнең саклагыч катламының ярылып китүе һ. б.;

2) биналарның һәм корылмаларның архитектура һәм сәнгать-скульптура детальләренең зарарлануы (алар проект документациясендә каралган очракларда булмау);

3) панельара тоташуларны герметизацияләүне бозу;

4) штукатурканың, фасадларның, биналарның яисә корылмаларның цоколь өлешенең буяу катламының зарарлануы (катламы китүе, пычрануы), шул исәптән тәрәзә, Керү приямкалары конструкциясенең төзек булмавы;

5) биналар һәм корылмалар фасадларының: балконнарның, лоджияләрнең, эркерларның, тамбурларның, кәрнизләрнең, козырекларның чыгып торган элементларына зыян килү (пычрану).;

6) балконнарның, лоджияләрнең, парапетларның, түбәләрнең киртәләрен җимерү (булмау, пычрану).;

7) урам, тыкрык, Мәйдан исеме, бина, корылма номеры, корпус яисә корылма номеры күрсәткечләрен вәкаләтле орган белән килештермичә урнаштыру һәм алардан файдалану;

8) бинаның, флаглар, флагштоклар тотучы корылманың фасадында һәм (яисә) түбәсендә вәкаләтле орган белән килештермичә урнаштыру һәм эксплуатацияләү;

10) бинаның, корылманың фасадында һәм (яисә) түбәсендә тышкы мәгълүматны урнаштыру чараларын вәкаләтле орган белән килештермичә урнаштыру һәм эксплуатацияләү;

11) яңа архитектура детальләрен алып ташлау, алмаштыру яисә урнаштыру, яңа уемнарны урнаштыру яисә гамәлдәгеләрен ясау, тәрәзәләрнең формасын үзгәртү, яңа балконнарны һәм лоджияләрне, эркерларны яңадан җиһазлау яисә урнаштыру, билгеләнгән тәртиптә килештермичә һәм рөхсәт алмыйча балконнар арасында пространство төзү;

12) җимерелгән яисә зыян күргән архитектура детальләрен торгызганчы фасадларны буяу;

13) фасадларның өлешчә буявы (биналарның беренче катларының тулы буявы искәrmә булып тора);

14) фасадлар, шул исәптән тәрәзәләр һәм витриналар, ишекләр, балконнар һәм лоджияләр төзелеше һәм җиһазларының төсләр чишелешен, рәсемнән, тышлыкларының һәм башка элементларының калынлыгын фасадның гомуми архитектура чишелешенә туры килми торган ирекле үзгәртү;

15) гамәлдәге козырекларны һәм навесларны биналарның һәм корылмаларның фасадларына аларның декоратив чишелешен һәм тышкы кыяфәтен боза торган өстәмә элементлар һәм җайланмалар белән җиһазлау;

16) гомуми файдалану территорияләреннән чыга торган һәм карала торган фасадлары булган биналарда һәм корылмаларда тонык металл полотнолар урнаштыру, фасадның архитектур чишелешенә, фасадтагы башка керү юлларының характерына һәм төсләренә туры килми торган ишек тутыруларын урнаштыру;

17) фасад яссылыгына карата уемда ишек блогының урнашуын күчерү һәм аны үзгәртү;

18) тәрәзә һәм ишек тартмасы белән уем арасындагы җөйләрнең фасадның тышкы күренешен начарайта торган сыйфатсыз чишелеше;

19) үтә күренмәлелекне ирекле үзгәртү, пыяла өслеген декоратив пленкалар белән каплау һәм буяу, пыяла блоklar белән алмаштыру;

20) балконнарға, лоджияләргә тиешле рөхсәттән башка нинди дә булса үзгәрешләр керту;

21) тышкы кондиционерларны һәм антенналарны архитектура детальләренә, декор элементларына, кыйммәтле архитектура бизәлеше булган өслекләргә урнаштыру, шулай ук архитектура өслекләренең зарарлануына китерә торган беркетү;

22) фасадның гамәлдәге декоратив, архитектура һәм сәнгать элементларын керү төркеме элементлары, керү төркемнәрен урнаштырганда

яңа бизек һәм реклама белән ябарга;

23) биналарны, корылмаларны үз белдеге белән (законсыз рәвештә) стеналарга тышкы реклама һәм мәгълүмат чараларын беркетү;

24) афишалар, белдерүләр, плакатлар һәм башка мәгълүмати-басма продукция элү һәм ябыштыру, шулай ук биналар, корылмалар фасадларына граффити төшерү.

Статья 22

Тышкы күзәтү видеокамералары лапаслар, козыреклар, балконнар, эркерлар астында, архитектура детальләреннән, декордан, кыйммәтле бизек элементларыннан азат булган фасад участкаларында урнаштырыла. Тышкы күзәтү видеокамераларын колонналарда, фронтоннарда, кәрнизләрдә, пилястраларда, порталларда, түбәләрдә, балкон цокольләрендә урнаштыру рөхсәт ителми.

6 бүлек. Керү урыннарын карап тоту

Статья 23

1. Биналарның, корылмаларның керү урыннарында яктырту жайланмалары, түбә (козырек), өслекне тоташтыру элементлары (баскычлар һ.б.), инвалидларны һәм халыкның аз хәрәкәтләнүче төркемнәрен йөртү өчен жайланмалар һәм жайланмалар (пандуслар, култыксалар һ. б.) урнаштырырга кирәк.

2. Керү төркемнәрен проектлаганда, биналарның, корылмаларның фасадларын яңартканда, үзгәрткәндә рөхсәт ителми:

1) фасадның гамәлдәге декоратив, архитектура һәм сәнгать элементларын керү төркеме элементлары, яңа бизекләү һәм реклама белән ябу;

2) подвалга һәм цоколь этажга, идән дәрәжәсе жир дәрәжәсеннән 1,2 м дан югарырак урнашкан бүлмәләргә гомуми файдалану территориясенә чыга торган фасадларда керүләр төзү;

3) жәяүлеләр хәрәкәтенә комачаулый торган терәк элементлар (колонналар, терәкләр һ. б.) төзү;

4) бинаның бөтен фасадының комплекслы чишелешен исәпкә алып, проект документациясен эшләмичә ике һәм аннан да күбрәк керү юлларын (булганнарын исәпкә алып) төзү;

5) тротуар зонасында жиңел конструкцияләрдән (баскычлар, пандуслар, болдырлар, яшелләндерү) керү төркеме элементларын янәшәдәге тротуарга тротуарның минималь норматив киңлегә булган урам-юл челтәре тротуарлары зонасында 0,5 м дан артыграк урнаштыру;

6) жиңел конструкцияләрдән керү төркемнәрен кызыл сызыклардан читтә 1,5 м дан артыграк урнаштыру;

7) керү урынын күпфатирлы йорттагы урыннар милекчеләренең ризалыгын алмыйча күпфатирлы йортта урнаштыру;

8) Торак урын милекчесенең ризалыгын алмыйча керү урыннарын урнаштыру өчен балконнан файдалану;

9) күпфатирлы йортларда урнашкан торак булмаган урыннарның керү урыннарын вәкаләтле орган белән килештермичә ирекле урнаштыру.

7 бүлек. Түбөлөрне карап тоту

Статья 24

1. Биналарның, корылмаларның түбөлөре, су агызу системасы элементлары, төтен чыгару һәм вентиляция системаларының башлыклары төзөк хәлдә булырга һәм теләсә нинди һава шартларында йортларда яшәүчеләр һәм жәяүлеләр өчен куркыныч тудырмаска тиеш.

2. Кышкы вакытта бина һәм корылма хужалары (арендаторлары) түбөлөрне кардан, боздан һәм боз сөякләреннән вакытында чистартуны оештырырга тиеш.

3. Тышкы яктан су агызыла торган иңкү түбөләрнең түбөләрен, 30 см дан артык калыңлыктагы кар катламы барлыкка килмәсә өчен, вакыт-вакыт кардан чистартырга кирәк. Түбөлөрне чистарту участокларны киртәләп һәм барлык кирәкле саклык чараларын күреп, бары тик тәүлекнең якты вакытында гына башкарыла.

4. Калган түбә битләреннән, шулай ук яссы түбөләрдән эчке ишегалды территорияләренә кар агызыла.

4.1. Биналарның түбөләрен жәяүлеләр зонасына чыга торган кардан, боздан һәм боз савытларыннан чистарту, алар барлыкка килгән саен, билгеләнгән нормалар нигезендә куркыныч участокларны алдан киртәләп куеп башкарылырга тиеш.

5. Түбөләрдән жәяүлеләр юлына ташланган кар һәм боз кичекмәстән жыештырылырга тиеш.

6. Барлык төр түбөләрдә, балконнарны һәм керү төеннәренең түбөләрен да кертеп, кар өемнәре ясалу рәхсәт ителми.

Статья 25

Кар һәм боз ташлаганда, боз сөңгеләрен ватканда, түбәдә ремонт һәм башка эшләр башкарганда агач һәм куакларның, электр белән тәэмин итү, яктырту һәм элемтә һава линияләренең, юл билгеләренең, юл светофорларының, юл киртәләренең һәм юнәлеш бирүче жайланмаларның, жәмәгать транспортын көтү павильоннарының, биналарның декоратив бизәлешенең һәм инженерлык элементларының сакланышын тәэмин итә торган чаралар күрергә кирәк. Күрсәтелгән элементлар зарарланган очракта, алар түбәне чистарткан һәм зарарланган зат хисабына торгызылырга тиеш.

Статья 26

Биналарның, корылмаларның түбөләрендә су агып торган суның жәяүлеләр һәм жәяүлеләр зоналарына турыдан-туры эләгуенә юл куймаслык су агызгыч булырга тиеш. Улаклар, чокырлар, су агызгычлар өзәлмәс һәм жыела торган күләмдә су үткөрү өчен исәпләнгән булырга тиеш. Жәяүлеләр зонасы булган биналар ягына чыга торган су агымнары жәяүлеләр юлларыннан читкә чыгарылырга тиеш.

Статья 27

Рәхсәт ителми:

1) биналар һәм корылмалар түбөләрендә кар массасы һәм боз савытлары туплану;

2) бина түбөләреннән боз, кар һәм чүп-чарны су агызу торбалары чокырларына агызу.

8 бүлек. Йорт билгеләренең эчтәлегә

Статья 28

1. Биналар, корылмалар йорт билгеләре белән жиһазландырылырга тиеш.

2. Биналар, корылмалар унификацияләнгән (форма, зурлык, төсле чишелеш, шрифт белән язылу) адреслашу билгеләре (аншлаглар һәм номер билгеләре) - подъездлар һәм фатирлар номерлары күрсәткечләре белән жиһазландырылырга тиеш.

Статья 29

1. Аншлаглар Татарстан Республикасының ике дәүләт телендә бер үк зурлыктагы шрифт белән башкарыла.

2. Аншлагларны урнаштыруга карата гомуми таләпләр булып:

1) урнаштыру урыннарын унификацияләү, урнаштыруның бердәм кагыйдәләрен үтәү;

2) жәяүлеләр һәм транспорт хәрәкәте шартларын, кабул итү дистанцияләрен, биналарның архитектурасын, яктыртылганлыгын, яшел үсентеләрне исәпкә алып яхшы күрү мөмкинлеге.

Статья 30

1. Аншлагларны урнаштыру түбәндәге таләпләргә җавап бирергә тиеш:

1) җир өслегеннән биеклеге - 2,5-3,5 м (заманча төзелгән районнарда-5 м га кадәр);

2) чыгып торган архитектура детальләреннән азат булган фасад участогында урнаштыру;

3) стенканы вертикаль күчәргә, фасадның архитектура әгъзаларына бәйләү;

4) күрше фасадларда билгеләр урнаштыруның бердәм вертикаль тамгасы;

5) тышкы каплаучы объектларның (агачларның, корылмаларның) булмавы.

2. Номер билгеләре урнаштырыла:

1) төп фасадта-фасадның уң ягындагы простенкада;

2) транспорт хәрәкәте бер яклы булган урамнарда-фасадның транспорт хәрәкәте юнәлеше буенча якин ягында;

3) төп керү урынында-уң яктан яисә уем өстендә;

4) ишегалды фасадларында-квартал эчендәге юл ягыннан стенада;

5) сәнәгать предприятиеләре коймаларында һәм корпусларында-төп керү урыныннан, керү урыныннан уң якта;

6) фасадның почмак участогындагы стенкада Урам чаты янында;

7) номер билгесе янына урнаштырганда-бердәм вертикаль күчәргә;

8) номер билгесе өстендә.

3. Подъездларның һәм фатирларның номерлары күрсәткечләре ишек уемы өстендә яки ишек уемын тутыру импостында (горизонталь табличка) яки ишек уемыннан уң якта 2,0-2,5 м биеклектә урнаштырыла (вертикаль күрсәткеч).

4. Аншлаглар һәм номер билгеләре чиста һәм төзек хәлдә булырга тиеш. Аншлагларның һәм номер билгеләренең чисталыгы һәм төзеклеге өчен биналарны карап тоту өчен җаваплы затлар җаваплы.

Статья 31

1. Флагштоктарны билгелэнгән тәртиптә расланган проект буенча йортның фасадына куярга кирәк.

2. Янғын гидрантларының урнашу күрсәткечләрен, полигонометрик билгеләрне, геодезия билгеләренең урнашу күрсәткечләрен биналар, камералар, магистральләр һәм суүткәргеч һәм канализация челтәрләре коеларының цокольләренә урнаштырырга кирәк.

Статья 32

Рәхсәт ителми:

1) чыгып торган вывескаларны, консольләренә, шулай ук аны кабул итүне кыенлаштыра торган объектларны номер билгесе янында урнаштыру;

2) номер билгеләрен һәм күрсәткечләренә фасадның чыгып торган элементлары янында яисә фасадның тирәнәйтелгән участкаларында, декор элементларында, кәрнизләрдә, капкаларда урнаштыру;

3) аншлагларны билгелэнгән урыннан иреккә күчерү.

9 бүлек. Жир кишәрлекләрен, жирле әһәмияттәге автомобиль юлларын карап тоту һәм аларга якин территорияне төзекләндерү

Статья 33

Жирле әһәмияттәге автомобиль юлларын карап тотуны һәм аларга якин территорияне төзекләндерүне әлегә төр эшләренә башкаруга тәэмин итүченә (подрядчыны, башкаручыны) билгеләү нәтижеләре буенча муниципаль контрактлар төзегән оешмалар гамәлгә ашыра.

Жир кишәрлекләре территорияләрен карап тоту үз эченә ала:

1) көн саен чүп-чардан, яфраклардан, кардан һәм боздан (боздан) жыештыру;

2) карны жыю һәм себерү;

3) контейнер майданчыкларын, барлык төр калдыклар өчен контейнерларны, чүп савытларын, эскәмияләренә, кече архитектура формаларын һәм башкаларны чиста һәм техник яктан төзек хәлдә урнаштыру һәм тоту;

4) чүп кабул итү камераларын, контейнерларны (бункерларны) һәм контейнер майданчыкларын жыештыру, юу һәм дезинфекцияләү;

5) яңгыр һәм кар суларын агызу;

6) каты көнкүреш, эре габаритлы һәм башка калдыкларны жыю һәм чыгару;

7) яшел утыртмаларның сакланышын тәэмин итү һәм аларны карау;

8) коммуналь билгеләнештәге объектларны, инженерлык коммуникацияләрен (корылмаларын), юлларны, күперләренә, жәяүлеләр кичүләрен төзегәннән, реконструкцияләгәннән һәм ремонтлаганнан соң төзекләндерүнең бозылган элементларын торгызу, реставрация, археология һәм башка жир эшләрен башкару;

9) Жир асты коммуникацияләренең (корылмаларының) күзәтү коеларын һәм коеларын гамәлдәгә дәүләт стандартлары таләпләре нигезендә тоту;

10) төзелеш майданчыкларының, шул исәптән төгәлләнмәгән төзелеш объектларының киртәләрен карап тоту. Эшләр алып барылмый торган төгәлләнмәгән төзелеш объектлары тиешле эстетик күренешкә ия һәм кешеләр һәм транспорт иминлеген тәэмин итә торган төзелеш челтәрләре белән ябылырга тиеш;

11) территориягә чит затлар үтеп керү һәм (яисә) калдыкларны

санкцияланмәгән урыннарда урнаштыру мөмкинлегеннән мәхрүм итә торган жир кишәрлекләренең, жиимерелгән (сүтелгән, жиимерелә торган) биналарның, корылмаларның киртәләрен урнаштыру һәм карап тоту.

10 бүлек. Юлларны карап тоту

Статья 34

Юлларны карап тотуны әлеге төр эшләргә башкаруга тәэмин итүчелә (подрядчыны, башкаручыны) билгеләү нәтижәләргә буенча муниципаль контрактлар төзегән оешмалар гамәлгә ашыра.

Юл территорияләрен карап тоту үз эченә ала:

- 1) юлларны, тротуарларны, ясалма юл корылмаларын, квартал эчендәгә машина юлларын ремонтлау;
- 2) тротуарлардан (жәяүлеләр зоналарыннан, юллардан) һәм юлларның машина йөрү өлешеннән, ясалма юл корылмаларыннан пычрак, чүп-чар, кар һәм бозны (бозларны) жыю;
- 3) газоннарны һәм яшел үсентеләргә карау;
- 4) кече архитектура формаларын ремонтлау һәм буяу;
- 5) ясалма юл корылмалары составына керә торган күзәтү һәм яңгыр кабул итү коеларын, тау канауларын һәм ачык лотокларны төзү, ремонтлау һәм чистарту;
- 6) киртәләргә, коймаларны, турникетларны, кече архитектура формаларын төзү, ремонтлау һәм ел саен буяу.

Статья 35

Милегендә һәм (яисә) файдалануында транспорт чаралары булган юридик затларга, индивидуаль эшкүарларга һәм гражданның транспорт чараларының чиста тышкы кыяфәтен тәэмин итү тәкъдим ителә.

Статья 36

Рөхсәт ителми (тыела):

- 1) йөк ташу;
- 2) төяү-бушату эшләргә вакытында урамнарда рельсларны, бүрәнәләргә, тимер баганаларны, торбаларны, кирпечне, башка авыр әйберләргә, конструкция детальләргә ташлау, шулай ук юлларда, тротуарларда, газоннарда жир эшләргә башкарганда аларны һәм туфракны бүлүгә кую;
- 3) каты өслекле юллар буйлап чылбырлы һәм пневмоходлы машиналар куу;
- 4) автотранспортны квартал эчендәгә жәяүлеләргә коммуникацияләргә урнаштыру һәм урнаштыру;
- 5) транспорт чараларын моның өчен билгеләнгән урыннардан читтә юу;
- 6) чылбырлы механизмлы машиналарның асфальт түшәлгән юлларда үз йөреш белән хәрәкәт;
- 7) машина йөрү өлешенә чагыштырма авырлыгы билгеләнгән нормалардан һәм күрсәтмәләрдән артыграк булган авыр, авыр йөкләү йөрешле машиналарның һәм механизмнарның үз йөреш белән хәрәкәт;
- 8) жир, чүп-чар, коелучан төзелеш материаллары, жиңел савыт, яфрактар ташу, алар территорияләргә пычратмаслык брезент яисә башка материал белән капланмаган;
- 9) юлларның йөрү өлешенә һәм аларга якин территориягә кар, боз, пычрак, житештерү һәм куллану калдыкларын агызу;
- 10) юлларга, тротуарларга, газоннарда һәм яшел үсентеләргә пычрак,

чүп-чар жыярга;

11) жылы чорда юлларның һәм тротуарларның машина йөрү өлешен дымландырмыйча жыештырырга;

12) транспорт чарасы белән ташыганда юлның машина йөрү өлешенә, тротуарга бетон эремәсе, битум агызу, шулай ук аларны шул максатлар өчен билгеләнмәгән транспорт чаралары белән ташу;

13) теләсә нинди сыеклыкны юл өлешенә, тротуарга, кюветка, яшел үсентеләр утыртылган территориягә агызу;

14) машина йөрү урынында, тротуарларда, газоннарда бетон, башка төзелеш эремәләре өзерләү;

15) елның вакытына бәйсез рәвештә автотранспортны күпкатлы йортның керү тамбуры алдындагы мәйданчыкта, елның вакытына бәйсез рәвештә газоннарда һәм яшел утыртмаларда, балалар, спорт һәм уен мәйданчыкларында, кер киптерү һәм келәмнәр чистарту мәйданчыгында, тротуарларда, ял итү урыннарында, кешеләр күпләп була торган урыннарда, пляжларда, скверларда урнаштыру һәм урнаштыру;

16) су саклау зоналары чикләрендә транспорт чараларына (махсус транспорт чараларыннан тыш) керү һәм урнаштыру, моңа аларның юллар буйлап хәрәкәткә һәм юлларда һәм каты өслеккә махсус жиһазландырылган урыннарда туктап торулары керми.;

17) шәхси автотранспорт хужаларына кышкы вакытта торак пункт урамнарының машина йөрү өлешеннән һәм ишегалды эчендәге машина юлларыннан транспорт чараларын саклау һәм урнаштыру өчен озак вакыт (2 сәгатътән артык) файдалану тыела.;

18) авыр йөклә транспорт чараларын, шулай ук махсус техниканы махсус рөхсәтсез йөртү, жирлек территориясен жыештыру вакытында чүп-чарны оешкан төстә чыгаручы транспорт чараларыннан тыш;

19) төзелеш мәйданчыкларыннан, авария хәлендәге, ремонт һәм башка төр эшләрне башкару урыннарыннан автотранспорт тәгәрмәчләре белән туфракны һәм пычракны чыгару;

20) тимер-бетон блоklar, баганалар, киртәләр урнаштыру юлы белән юлларның, тротуарларның машина йөрү өлешен үз белдегә белән ябу.

Статья 37

1. Юлларны төзекләндерүнең аерым элементларына таләпләр:

1) барлык юл тамгасы юл тамгасы салу өчен расланган паспортлар (схемалар) нигезендә эшләрнең заказчысы билгеләгән чиратлылык срокларында һәм тәртибендә башкарылырга тиеш;

2) юлларны юл билгеләре таләп ителгән төс һәм яктылык - техник характеристикаларны, тоташтыру коэффициентын, эксплуатацияләүнең бөтен чоры дәвамында мәйданның сакланышын тәэмин итәргә тиеш;

3) юл билгеләрен беркетү конструкцияләре һәм системалары күз күреме шартларына һәм монтажлау мөмкинлегенә карап сайлана;

4) юл билгеләре төзек хәлдә булырга, вакытында чистартылырга һәм юылырга тиеш.

2. Вакытлыча урнаштырылган юл билгеләре аларны урнаштыру кирәклеген тудырган сәбәпләр бетерелгәннән соң бер тәүлек эчендә алына.

3. Визуаль-коммуникация системасы элементлары (Транспорт һәм жәяүлеләр хәрәкәткә юнәлешләре күрсәткечләре, жирлекнең планлаштыру-структур элементлары күрсәткечләре (торак пунктлар, техник объектлар һ.б.) юлларга һәм транспорт чиркәпләренә хәрәкәт юнәлешен күрсәтү өчен куела.

11 бүлек. Индивидуаль торак йортларны карап тоту һәм аларга якин территорияләрне төзекләндерү

Статья 38

Индивидуаль торак йортларның милекчеләре (яисә) яллаучылар (алга таба - торак йортларның хужалары), Әгәр законда яисә шартнамәдә башкасы каралмаган булса:

1) торак йортларның фасадларының, коймаларның (коймаларның), шулай ук йорт биләмәләре чикләрендәге башка корылмаларның торышын тиешенчә тәмин итәргә һәм аларга ярдәм итә торган ремонтны һәм буяуны үз вакытында башкарырга;

2) торак йортта номер тамгасы булырга һәм аны төзек хәлдә тотарга;

3) яктырту фонарьларын тәүлекнең караңгы вакытында (алар булганда) кабызырга;

4) йорт биләү территориясен тәртиптә тотарга;

5) йорт биләмәләре чикләрендә яшеллекләрне тәртиптә тотарга, куакларны һәм агачларны санитар кисү үткәргә, газүткәргечләрнең, кабель һәм һава электр тапшыру линияләренең һәм башка инженерлык челтәрләренең саклау зонасында агач утыртуга юл куймаска, үз жир кишәрлеге чигеннән юл кырыена кадәр янәшәдәге территориядә 15 сантиметрдан артырак биеклеккә житкәндә үлән чабарга. Печән чабылганнан соң өч тәүлек эчендә территориядән чабылган үлән алып ташлана;

6) канауларны һәм су агызу торбаларын чистартырга, язгы чорда кар суларын үткәрүне тәмин итәргә;

7) янәшәдәге территориядән чистартылган карны транспорт йөрү, инженерлык коммуникацияләренә һәм алардагы корылмаларга керү, жәяүлеләр йөрү һәм яшел утыртмаларның сакланышы тәмин ителерлек итеп жыярга;

8) үзәкләштерелгән канализация булмаганда бирелгән жир кишәрлеге чикләрендә санитария нормалары нигезендә жирле канализация, юыну чокыры, бәдрәф жиһазландырырга, аларны даими рәвештә чистартырга һәм дезинфекцияләргә;

9) каты һәм эре габаритлы калдыкларны махсус майданчыкларда урнаштырылган контейнерларга жыярга;

10) билгеләнгән тәртип нигезендә каты көнкүреш һәм эре габаритлы калдыкларны вакытында жыюны һәм чыгаруны тәмин итәргә.

Статья 39

Индивидуаль торак төзелеше территориясендә рөхсәт ителми:

1) коймаларны йорт биләмәләре чикләреннән читтә урнаштырырга;

2) йорт биләмәләре территорияләрендә һәм аларга якин территорияләрдә яфракларны, теләсә нинди калдыкларны һәм чүп-чарны яндырырга;

3) тирес, күмер, савыт, утын, эре габаритлы калдыкларны, төзелеш материалларын йорт биләмәсе территориясеннән читтә сакларга;

4) транспорт чараларын жирлек жирләрендә йорт биләү территориясеннән читтә юарга;

5) вәкаләтле органнар белән килештермичә йорт биләмәсе территориясендә ишегалды корылмалары төзәргә, казу чокырлары ясарга;

6) өлеге территориянең урам юлларында махсус транспортка һәм урып-жыю техникасына керүне кыенлаштыра торган яисә аларга комачаулый торган киртәләр урнаштырырга;

7) территорияне төзеклөндөрү элементларын жиимерергә һәм бозарга, сулыкларны чүплөргә;

8) комплектланмаган (төзексез) транспорт чарасын йорт биләмәсе территориясеннән читтә, жирлек жирләрендә сакларга һәм урнаштырырга;

9) янәшәдәге территорияне теләсә нинди калдыклар белән чүплөргә;

10) чүп-чар, кар, боз чүплөкләрен оештырырга.

12 бүлек. Техник элемтә чаралары челтәрләрен карап тоту

Статья 40

1. Торак пунктлар чикләрендә биналарны инженер-техник тәэмин итү өчен билгеләнгән элемтә, телевидение, радио, интернет кабель линияләрен һәм башка шундый челтәрләргә урнаштыру жир асты ысулы белән гамәлгә ашырыла (траншеяларда, каналларда, тоннельләрдә).

2. Биналарга тышкы коммуникацияләргә башка ысул белән (һава юлы белән, жир өсте юлы белән) эксплуатацияләүче оешмаларның тиешле техник шартларын алу шарты белән аларны жир астында урнаштыру мөмкин булмаган очракта гына китерү рөхсәт ителә.

3. Жирлек территориясендә кәрәзле элемтәнең база станцияләрен урнаштыру өчен билгеләнгән терәкләр (мачталар һәм манаралар) яктырту, электр транспорты яки электр тапшыру линиясә терәкләргә урынына максималь рөхсәт ителә торган биеклегә 30 метрдан артмаган икеләтә терәкләр рәвешендә урнаштырырга рөхсәт ителә.

4. База станцияләрен урнаштыру өчен аерым терәкләргә 3 кв. м (3 x 1 м) дан да артмаган жир кишәрлегендә, тарихи территорияләрдән (истәлекле урыннар, мәдәни мирас объектлары һ. б.) читтә, авыл тирәлегә эстетикасына таләпләргә югары булган төп һәм авыл юлларынан читтә, шулай ук авыл тирәлегенә визуаль акцентларынан 200 м дан да якынарак урнаштыру рөхсәт ителә. Торак һәм (яисә) күпфатирлы йортлар урнашкан объектның биеклегенә 1/3 өлешенә тигез радиуста урнашкан очракта, терәкләр урнаштыру рөхсәт ителми.

5. Асылмалы элемтә линияләрен һәм һава-кабель кичүләрен беркетү сыйфатында файдалану рөхсәт ителми:

1) автомобиль юлларын төзеклөндөрү элементлары: юл киртәләргә, светофорлар, юл билгеләргә урнаштыру өчен билгеләнгән элементлар һәм конструкцияләр;

2) биналарның һәм корылмаларның фасадлары, түбәләргә, диварлары элементлары (төтен чыгару урыннары, вентиляция, телевидение һәм радионың күмәк кабул итү системалары антенналары, фронтоннар, козыреклар, ишекләр, тәрәзәләр).

6. Рөхсәт ителми:

1) элемтә кабельләрен бер бинадан икенчесенә һава юлы белән салганда юлларны кисеп чыгарга;

2) кабель запасларын бүлү муфта шкафыннан читтә урнаштырырга.

Статья 41

Милекчеләр (хужалар) элемтәнең техник чараларын (кабельләр, кабельләргә беркетү элементлары, бүлү һәм мөфт шкафлары һәм башкалар), шулай ук алар ярдәмендә тиешле хәлдә тоташтырыла торган техник җайланмаларны (өзелүләргә һәм/яки изоляция тышчасы булмауга, буяу булмауга, коррозия һәм/яки механик зарарлануларга, чыбыкларны элп куярга һәм/яки аларны терәкләргә төрүгә юл куймаска тиеш) карап тотарга тиеш.

13 бүлек. Тышкы яктырту объектларын (чараларын) карап тоту

Статья 42

1. Тышкы яктырту элементларына түбэндөгелөр керә: яктырткычлар, кронштейнналар, терәкләр, чыбыклар, кабельләр, туклану чыганакалары (шул исәптән жыюлар, туклану пунктлары, идарә тартмалары).

2. Урам, ишегалды һәм башка төр тышкы яктырту системалары төзек хәлдә тотылырга тиеш.

Тышкы яктырту челтәрләре милекчеләре яисә эксплуатацияләүче оешмалар челтәрләрне һәм аларның конструктив элементларын төзек хәлдә тотуны тәэмин итәргә, агымдагы һәм капитал ремонтларны тиешенчә эксплуатацияләүне һәм үткөрүне тәэмин итәргә тиеш.

Статья 43

1. Торак пунктлар территориясендә урамнар, юллар, майданнар, жәяүлеләр тротуарлары, торак кварталлар, ишегаллары, предприятиеләр, учреждениеләр, оешмалар территорияләре, юл билгеләре һәм күрсәткечләре, мәгълүмат элементлары һәм витриналар тәүлекнең караңгы вакытында яктыртылырга тиеш.

2. Урамнарны, юлларны, майданнарны, микрорайон территорияләрен яктырту кичке эңгер - меңгердә табигый яктылык дәрәжәсе 20 лк га кадәр кимегәндә, э иртәнге эңгер-меңгердә 10 лк га кадәр күтәрелгәндә сүндерелә.

3. Биналарның һәм корылмаларның милекчеләре, милек рәвешләренә карамастан, законда билгеләнгән тәртиптә килештерелгән проект нигезендә биналарның һәм корылмаларның архитектур-сәнгати яктыртылуын тәэмин итәргә тиеш.

Статья 44

1. Төп юлларда, майданнарда һәм урамнарда эшләми торган яктырткычлар саны 5% тан артмаска тиеш.

2. Аерым яктырткычларның януын торгызу срогы житешсезлекләр ачыкланганнан яисә тиешле хәбәр килгәннән соң 10 тәүлектән артмаска тиеш.

3. Сафтан чыккан терекөмешле газ разрядлы лампалар махсус билгеләнгән биналарда сакланырга һәм утильләштерү өчен махсуслаштырылган предприятиеләргә чыгарылырга тиеш. Күрсәтелгән лампаларны чүплекләргә һәм чүп эшкәртү заводларына чыгарырга ярамай.

Статья 45

1. Тышкы яктырту жайланмаларының металл терәкләре, кронштейннары һәм башка элементлары чисталыкта булырга, крен, коррозия учаклары булмаска һәм милекчеләр (хуҗалар, кулланучылар) тарафыннан кирәк булган саен, әмма өч елга бер тапкырдан да сирәгрәк буялмаска һәм төзек хәлдә тотылырга тиеш. Тышкы яктырту баганалары, саклагыч, аергыч киртәләр, юл корылмалары һәм юл жиһазлары элементлары буялырга, язулардан һәм теләсә нинди Мәгълүмати-басма продукциядән чистартылырга, төзек хәлдә һәм чисталыкта тотылырга тиеш.

2. Бердәм тышкы яктырту системасына тоташтырылган юл, урам һәм йорт яны яктырткычларын карап тотуны һәм ремонтлауны тәэмин итүчене (подрядчыны, башкаручыны) билгеләү нәтижәләре буенча әлеге төр эшләренә башкаруга муниципаль контракт төзегән вәкаләтле орган яисә оешма гамәлгә ашыра.

3. Торак йортларның тапшыру бүлү жайланмаларына тоташтырылган йорт яны яктырткычларын карап тоту һәм ремонтлауны идарәче оешмалар башкара.

4. Жирлек территориясендә урнашкан мачталар һәм тышкы яктырту терәкләре тирәсендәге территорияләрне, электр тапшыру линияләрен һәм югары вольтлы линияләрне жыештыру өчен җаваплылык билгеләнгән саклау зонасы чикләрендә аларны эксплуатацияләү өчен җаваплы затларга йөкләнә.

5. Трансформатор һәм бүлү подстанцияләре, автомат режимда (хезмәт күрсәтүче персоналдан башка) эшләүче башка инженерлык корылмалары анындагы территорияләрне жыештыру өчен җаваплылык билгеләнгән саклау зонасы чикләрендәге территорияләр хужаларына, әлеге объектларның милекчеләренә йөкләнә.

Статья 46

1. Чыбыклар өзелгәндә, терәкләр, изоляторлар зарарланганда тышкы яктырту жайланмаларынан файдалану рөхсәт ителми. Электр үткәргечләре өзелү яки терәкләр зарарлану белән бәйле тышкы яктырту жайланмалары эшендәге бозылуларны ачыклаганнан соң ук бетерергә кирәк.

2. Тышкы яктырту челтәрләренә һәм жайланмаларына чыбыкларны һәм кабельләренә үз белдегең белән тоташтыру һәм тоташтыру рөхсәт ителми.

Статья 47

1. Тышкы яктырту объектлары яисә тышкы яктырту чаралары белән җиһазландырылган объектлар милекчеләре (хужалары), шулай ук тышкы яктырту объектларына (чараларына) хезмәт күрсәтүче оешмалар бурычлы:

1) урамнарны, юлларны тиешенчә яктыртуны, терәкләрнең һәм яктырткычларның, яктырткыч жайланмаларның сыйфатын күзәтергә, бозылганда яисә зыян күргәндә үз вакытында ремонт ясарга;

2) билгеләнгән тәртип нигезендә яктыртуны кабызуны һәм сүндерүне күзәтергә;

3) тышкы яктыртуны урнаштыру, карап тоту, урнаштыру һәм эксплуатацияләү һәм рәсмиләштерү кагыйдәләрен үтәргә;

4) тышкы яктырту фонарьларын вакытында алыштырырга.

14 бүлек. Кече архитектура формаларының эчтәлегә

Статья 48

1. Кече архитектура формаларына түбәндәгеләр керә: монументаль-декоратив бизәү элементлары, Мобиль һәм вертикаль яшелләндерү жайланмалары, су жайланмалары, муниципаль җиһазлар, жирлек территориясендәге коммуналь-көнкүреш һәм техник җиһазлар.

2. Кече архитектура формаларын карап тоту жир кишәрлекләренә хокук ияләре тарафыннан бирелгән жир кишәрлекләре чикләрендә, гомуми файдалану территорияләрендә гамәлгә ашырыла-тәэмин итүченә (подрядчыны, башкаручыны) билгеләү нәтижәләре буенча әлеге төр эшләренә башкаруга муниципаль контракт төзегән оешма белән контракт (шартнамә) нигезендә вәкаләтле орган тарафыннан тәэмин ителә.

Статья 49

Кече архитектура формалары ияләре бурычлы:

1) кече архитектура формаларын чисталыкта һәм төзек хәлдә тотарга;

2) язгы чорда кече архитектура формаларын планлы карарга, аларны

иске буядан, тутыктан чистартырга, юарга, буюрга, шулай ук сынык элементларны алыштырырга;

3) кышкы чорда кече архитектура формаларын, шулай ук аларга якин килү юлларын кардан һәм боздан чистартырга;

4) киртәләү өслеге шома булган комлыкларны төзекләндерергә, комлыклардагы комлыкларны елга кимендә бер тапкыр алыштырырга;

5) балалар, спорт, хужалык мөйданчыклары һәм ял итү мөйданчыклары жиһазларының конструктив элементларының ныклығы, ышанычлылығы һәм куркынычсызлыгы таләпләренә туры килүен күзәтергә;

6) фонтаннар эшләгән чорда су өслеген көн саен чүп-чардан чистартырга.

Статья 50

Рөхсәт ителми:

1) кече архитектура формаларын тиешенчә кулланмаска (өлкәннәрнең балалар уен мөйданчыкларында ял итүе, спорт мөйданчыкларында кер киптерү һ. б.);

2) теләсә нинди Мәгълүмати-басма продукцияне кече архитектура формаларына элергә һәм ябыштырырга;

3) кече архитектура формаларын һәм аларның конструктив элементларын ватарга һәм зарарларга;

4) фонтаннарда коенырга.

15 бүлек. Стационар булмаган объектларны карап тоту

Статья 51

1. Стационар булмаган объектларны урнаштыру мондый объектларны урнаштыру схемасы нигезендә муниципаль хокукый актта билгеләнгән тәртиптә гамәлгә ашырыла.

2. Стационар булмаган объектның тышкы габаритлары буенча максималь гомуми мөйданы-60 кв. м.

3. Стационар булмаган сәүдә объектын урнаштыруга шартнамә срогы төмамлангач, стационар булмаган объект хужалык итүче субъект тарафыннан сүтелергә, ө территория азат ителергә һәм башлангыч хәленә китерелергә тиеш.

Статья 52 Стационар булмаган объектларның милекчеләре булган юридик һәм физик затлар:

1) аларны ремонтларга һәм буюрга. Ремонт проект документациясендә билгеләнгән тышкы кыяфәтне һәм төсне саклауны исәпкә алып башкарылырга тиеш;

2) янәшәдәге территориядә яшел утыртмаларның, газоннарның, бордюр ташының, кече архитектура формаларының (алар булганда) сакланышын күзәтергә, күрсәтелгән территорияне әлегә Кагыйдәләрдә билгеләнгән таләпләр нигезендә тотарга;

3) стационар булмаган объектлар янына урналар куярга, кирәк булган саен көн дәвамында чүп-чарны калдыклардан чистартырга, ләкин тәүлегенә бер тапкырдан да сирәгрәк булмаска, урналарны елга бер тапкырдан да сирәгрәк буюрга.

Статья 53

Рөхсәт ителми:

- 1) стационар булмаган объектларга проектларда каралмаган янкормалар, козыреклар, түбәләр һәм башка конструкцияләр төзәргә;
- 2) стационар булмаган объектлар янында сәүдә-суыту җайланмалары куярга;
- 3) стационар булмаган объектларда һәм аларның түбәләрендә тараны, товарларны, детальләрне, көнкүреш һәм җитештерү характерындагы башка предметларны җыярга, шулай ук стационар булмаган объектларны склад Максатларында Файдаланырга;
- 4) стационар булмаган объектлар арасындагы янгынга каршы өзеклекләрне җиһазлар, калдыклар белән капларга;
- 5) стационар булмаган объектларны биналар аркаларында, газоннарда, майданчыкларда (балалар, ял, спорт, транспорт тукталышлары), суүткәргеч һәм канализация челтәрләренә, торбаүткәргечләрнең саклау зонасында, шулай ук торак урыннарның тәрәзәләренә, сәүдә предприятиеләре витриналарына кадәр - 20 метрдан кимрәк, агач кәүсәләренә кадәр - 3 метрдан кимрәк арада урнаштырырга.

16 бүлек. Төзелеш эшләрен башкару урыннарын карап тоту

Статья 54

1. Төзелеш майданчыкларын һәм аларга якин территорияләрне карап тоту, ремонт, төзелеш һәм башка төр эшләр тәмамланганнан соң төзекләндерүне торгызу төзүчегә йөкләнә.
2. Төзелеш, ремонт һәм башка төр эшләр башланганчы:
 - 1) җирлек Башкарма комитетының хокукый актлары таләпләре нигезендә төзелеш майданчыгы территориясенә бөтен периметры буенча типовой койма урнаштырырга;
 - 2) төзелеш майданчыгын коймалауның гомуми тотрыклылыгын, ныклыгын, ышанычлылыгын, эксплуатация куркынычсызлыгын тәэмин итәргә;
 - 3) төзелеш майданчыгын киртәләүнең тиешле техник торышын, аның чисталыгын, пычрактан, кардан, боздан, мәгълүмати-басма продукциядән вакытында чистартылуын күзәтергә;
 - 4) төзелеш майданчыгы территориясенә кергәндә төзелеш объектының гамәлдәге төзелеш нормалары һәм кагыйдәләре таләпләренә җавап бирә торган мәгълүмат щитын урнаштырырга һәм аны тиешле хәлдә тотарга;
 - 5) җәяүлеләр өчен вакытлыча тротуарлар урнаштыруны тәэмин итәргә;
 - 6) төзелеш майданчыгы периметры буенча тышкы яктыртуны тәэмин итәргә;
 - 7) урамнарның (машина юлларының) йөрү өлешенә пычрак һәм чүп чыгаруны булдырмый торган чыгу урыннарында төзелеш майданчыгына төзекләндерелгән керү юлларын, майдан эчендәге машина юлларын һәм транспорт чаралары тәгәрмәчләрен чистарту яисә юу пунктларын җиһазларга;
 - 8) төзелеш майданчыгына керү юлларында йөк автотранспортының (10 тоннадан артык) юлларның һәм машина юлларының иминлеген тәэмин итә торган ябык циклдагы хәрәкәт маршрутын килештерергә;
 - 9) төзелеш майданчыгы территориясендә каты көнкүреш, эре габаритлы һәм төзелеш калдыкларын җыю өчен контейнерлар һәм (яисә) бункерлар булуны тәэмин итәргә;
 - 10) төзелеш майданчыгы территориясеннән каты көнкүреш, эре габаритлы һәм төзелеш калдыкларын билгеләнгән тәртиптә чыгаруны

оештыруны тээмин итэргә;

11) төзелеш майданчыгы территориясеннән алынган һәм калдыклары булмаган карны билгеләнгән тәртиптә килештерелгән махсус билгеләнгән урыннарга чыгаруны тээмин итэргә;

12) эшләр башкарганда төзелеш майданчыгының янәшәдәге территориясен, аңа керү юлларын һәм тротуарларны көн саен пычрактан, чүп-чардан, кардан, боздан жыештыруны тээмин итэргә (елның (кыш, жәй) вакытын исәпкә алып);

13) эшләрне башкарганда гамәлдәге жир асты инженерлык коммуникацияләренең, тышкы яктырту челтәрләренең, яшел утыртмаларның һәм кече архитектура формаларының сакланышын тээмин итэргә.

3. Төзелеш һәм (яисә) ремонт эшләрен башкару чорында әлеге Кагыйдәләренең таләпләрен үтэргә, шулай ук эшләр башкарганда жиимерелгән һәм зыян күргән юл өслекләрен, яшел утыртмаларны, газоннарны, тротуарларны, калкулыкларны, кече архитектура формаларын торгызырга кирәк.

4. Төзелеш материаллары, жиһазлар, автотранспорт һәм күчмә механизмнар, эшчеләр һәм хезмәткәрләр Вакытлыча булсын өчен ярдәмче бүлмәләр, көнкүреш вагончыклары, төзелеш калдыкларының транспорт партияләрен вакытлыча саклау һәм туплау урыннары төзелешне оештыру проекты нигезендә төзелеш майданчыклары чикләрендә урнаштырыла.

Статья 55

Рөхсәт ителми:

1) торака зона янында «төнлә гражданның тынычлыгын һәм тынлыкны саклау турында» 2010 елның 12 гыйнварындагы 3-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законы нигезендә төзелеш, ремонт, төяү-бушату һәм тынлыкны бозу белән бергә бара торган башка эшләрне оештыру һәм үткөрү, гражданның шәхси һәм ижтимагый иминлеген тээмин итүгә бәйлә коткару, һәлакәтне торгызу һәм башка кичектергесез эшләрдән тыш;

2) жирлек Башкарма комитетының тиешле рөхсәтеннән (күрсәтмәсеннән) башка юлларның һәм тротуарларның машина йөрү өлешен тарайтырга яисә ябарга;

3) чүп-чарны яндырырга һәм төзелеш производствосы калдыкларын утильләштерергә;

4) туфрак, чүп-чар, коелучан төзелеш материаллары, жиңел савыт ташырга, агачларны брезент яисә юлларны пычратмаслык башка материал белән капламыйча йоклатырга, шулай ук төзелеш катнашмаларын һәм эремәләрен (шул исәптән цемент-ком эремәсе, известь, бетон катнашмалары) юлга, тротуарга, юл кырыена кою мөмкинлеген булдырмаслык чаралар күрмичә ташырга яки юл буендагы газон полосасы.

17 бүлек. Жирләү урыннарын карап тоту

Статья 56

1. Этика, санитария һәм экология таләпләре нигезендә бирелгән жирләү урыннарын карап тоту федераль кануннар һәм муниципаль хокукый актта билгеләнгән жирләү урыннарын карап тоту кагыйдәләре таләпләре нигезендә гамәлгә ашырыла.

2. Жирләү урыннарын санитар карап тотуны әлеге төр эшләрне башкаруга тээмин итүчене (подрядчикны, башкаручыны) билгеләү нәтижеләре буенча муниципаль контракт төзегән оешма гамәлгә ашыра.

Статья 57

1. Жирлөү урыннарын карап тотуга таләпләр:

1) зират территориясендәге калдыклар контейнерлары һәм урналар чистартылырга тиеш. Калдыклар тупланган саен чыгарылырга тиеш;

2) агач утыртмаларының ауган һәм авария хәлендә булуы рәхсәт ителми. Авария хәлендәге агач утыртмалары сүтелергә тиеш.

2. Кышкы чорда күмү урыннарын карап тоту үзенчәлекләре:

1) зиратларның үзәк юллары, керү юллары, тротуарлар киңәйтелергә һәм кардан чистартылырга тиеш. Бозлык катламнары булмаган тигез кар катламы булырга рәхсәт ителә;

2) юлларның һәм тротуарларның машина йөрү өлешен эшкәртү кар яуганнан соң 4 сәгатътән башланырга тиеш;

3) беренче чиратта үзәк һәм керү юлларыннан кар чыгаруны, бозны чокып чыгаруны һәм кар-боз калдыкларын бетерүне гамәлгә ашырырга;

4) жирлөү урыннарының жәяүлеләр зоналарында бозлавыкка каршы материаллар куллану, юллардан чистартыла торган тозлы карны һәм бозны каберләргә, газоннарга, куакларга салу рәхсәт ителми.

3. Жәйге чорда күмү урыннарын карап тоту үзенчәлекләре:

1) күмү урыннарындагы үзәк юллар, керү юллары, тротуарлар, каберләр арасындагы юллар һәм гомуми файдаланудагы башка территорияләр төрле пычранулардан чистартылырга тиеш;

2) яшел утыртмаларны санитар кисү, чүп үләннәрен бетерү чаралары кирәк булган саен башкарылырга тиеш.

4. Жирлөү урынын, кабер өстенә куелган корылманы (тәреләр, һәйкәлләр, плителәр, төрбәләр һ.б.) карау, чәчәкләр һәм декоратив куаклар утырту, башка эшләрне ире(хатыны), туганнары, мәрхүмнең законлы вәкиле яки башка зат санитария таләпләрен үтәп башкара.

18 бүлек. Йорт хайваннарын һәм кошларын тоту

Статья 58

1. Теләсә нинди хайван хужасының милке булып тора һәм, теләсә нинди милек кебек үк, закон белән саклана. Хайван хужасыннан суд карары буенча гына алына.

2. Йорт хайваннарын һәм кошларын тоту өченче затларның хокукларын һәм законлы мәнфәгатләрен бозмаска тиеш. Йорт хайваннары һәм кошлар китергән зыян өчен аларның хужалары Россия Федерациясенең гамәлдәге законнары белән билгеләнгән тәртиптә җаваплы.

3. Йорт хайваннары хужалары үз йорт хайваннарының экскрементларын үзләре җыялар һәм утильләштерәләр.

Статья 59

1. Жирлектә яшәүчеләр тарафыннан авыл хужалыгы хайваннарын (сыерларны, сарыкларны, кәжәләрне, дуңгызларны һәм башкаларны) һәм кошларны тоту шәхси торак йортлар территорияләрендә һәм йорт яны кишәрлекләрендә рәхсәт ителә.

2. Барлык продуктив хайваннар (эре мөгезле терлек, кәжә, сарык, дуңгыз, ат) биркалау юлы белән мәжбүри теркәлергә һәм гражданның - хайван хужаларының яшәү урыны буенча ветеринария учреждениеләрендә ел саен яңадан теркәлергә тиеш.

3. Йорт хайваннарын жирле үзидарә органының норматив-хокукий акты

белән билгеләнә торган көтү урыннарында хужасы күзәтүе астында яисә аның кушуы буенча башка зат көтүе рөхсәт ителә.

4. Йорт хайваннарын 7.00 сәгатътән 23.00 сәгатъкә кадәр йөртергә рөхсәт ителә. Башка вакытта урамда йөргәндә хужалар урамнарда һәм торак йортларның ишегалларында тынлыкны тәэмин итү өчен чаралар күрергә тиеш.

5. Этне урамда йөртү бау (этне тотып тора торган башка жайланма), муенчак һәм борынчык кулланып башкарыла, моңа өч айга кадәрге көчөкләрне һәм вак этләрне махсус сумкада (контейнерда) яисә урамда йөртүче кулында йөрткәндә йөртү очраклары керми. Законда билгеләнгән тәртиптә теркәлгән этнең муенчагында аның идентификация номеры күрсәтелә. Этне тезгеннән башка йөртү торак пунктлар чикләреннән читтә, шулай ук этләрне йөртү өчен урыннарда рөхсәт ителә, алар янында мондый йөртүне рөхсәт итә торган билгеләр урнаштырылган.

6. Хужалар йорт хайваннары һәм кошлары экскрементлары белән ишегалларын, тротуарларны, урамнарны, паркларны, газоннарны, балалар майданчыкларын, скверларны, майданнарны, шулай ук торак йортларның подъездларын пычратмаска тиеш. Этләрне, мәчеләрне һәм башка вак хайваннарны йөрткәндә, йорт хайваннарының чүп контейнерларына чыгарылырга тиешле табигый тизәкләрен тулысынча жыештыруны тәэмин итә торган кирәк-яраклар хужасы үзе белән булырга тиеш.

7. Этне тезгеннән йөртү урыннарында гына төшерергә мөмкин. Махсус билгеләнгән майданчыклар булмаганда, жирле үзидарә органының норматив-хокукый акты белән билгеләнә торган бушлыкларда, калкулыкларда һәм башка урыннарда йөрергә рөхсәт ителә.

8. Этләрне өйрәтү бары тик яхшы өйләндереп алынган майданчыкларда яки торак пункт территориясеннән читтә генә башкарыла.

9. Жирлек территориясендә йорт хайваннарын һәм кошларны көтү тыела (терлекләрне үз белдеге белән йөртү һәм йорт яны территорияләрендә, газоннарда, паркларда һәм скверларда көтү рөхсәт ителми). Йорт хайваннарын тәүлекнең якты вакытында гына юлдан куып чыгарырга кирәк, шул ук вакытта аларны юлның уң ягына мөмкин кадәр якынарак жибәергә кирәк. Йорт хайваннарын, грунт юллардан һәм сукмаклардан куып чыгару мөмкинлеге булганда, асфальт түшәлгән юлда йөртү тыела.

10. Йорт хайваннарын урамда калдырганда, терлек асраучылар яшеллекләрне бозудан килгән зыянны һәм терлекләрне утау чыгымнарын каплайлар.

11. Йорт кәжәләре бары тик йорт яны территориясендәге утарларда яисә көтүлектә хужалары күзәтүе астында тотылырга тиеш.

Статья 60

Рөхсәт ителми:

1) хайваннарны балалар майданчыкларына, мектепләр, балалар бакчалары территорияләренә, ашханәләргә, поликлиникаларга, азык-төлек кибетләренә кертергә;

2) йорт хайваннарын пляжларда йөртү һәм аларны сулыкларда коендыру;

3) хайваннарны тыю язуы булганда учреждениеләргә кертергә;

4) торак пунктлар территорияләрендә хайваннарны һәм кошларны озатып йөрмичә чыгарырга;

5) алкоголь, наркотик яисә токсик исерек хәлдә булган затлар, шулай ук яше яисә сәламәтлеге аркасында этләрнең хәрәкәтен контрольдә тоталмаган һәм урамда йөргәндә аларның агрессив тәртибен кисәтә алмаган затлар тарафыннан этләрне урамда йөртүгә;

6) 14 яшькә житмәгән затлар тарафыннан этләрне урамда йөртү, моңа вак этләрне урамда йөртү очраклары керми;

7) йорт хайваннарын һәм кошларын балконнарда, лоджияләрдә, торак йортларның гомуми файдалану урыннарында (чиктәш фатирлар коридорларында, баскыч шакмакларында, чормаларда, подвалларда һәм башка ярдәмче биналарда) даими тоту;

8) жирлекләр территориясендә йорт хайваннарының, махсуслаштырылган чаралар (күргәзмәләр һ.б.) уздыру урыннарыннан тыш, моның өчен бүлөп бирелгән урыннардан читтә булуы.

Статья 61

Жир кишәрлекләрендә аерым умарталар урнаштыру түбәндәге таләпләрне үтәгәндә рөхсәт ителә:

- умарталарның саны 3 данәдән артмый;
- чиктәш участкалар чикләреннән кимендә 10 м ераклыкта;
- умарталы жирләр торак зоналардан һәм башка жир кишәрлекләреннән бина, корылма, тоташ койма яисә бал бирүче агачлар һәм биеклегә ике метрдан да ким булмаган куе куаклык белән аерылырга тиеш.

Статья 62

Йорт хайваннары һәм кошлары ияләре:

1) хайваннар авыруларын кисәтүне һәм терлекләрдән алынган продукциянең ветеринария-санитария ягыннан куркынычсызлыгын тәэмин итә торган хужалык һәм ветеринария чараларын гамәлгә ашырырга, әйләнә-тирә мохитне терлекчелек калдыклары белән пычратуга юл куймаска, шулай ук ел саен яңадан теркәү чорында мәжбүри дөвалау-профилактика чаралары үткәргә;

2) хосусый милектәге жир кишәрлекләре территориясендә авыл хужалыгы хайваннарының булу урынын даими тикшереп торырга.

3) хайваннар авырганда һәм алар үлгән очракта, шулай ук аларның үз-үзләрен гадәти булмаган тотышлары булганда ветеринария учреждениеләре белгечләренә кичекмәстән хәбәр итәргә. Алар килгәнче авыру билгеләре булган хайваннарны изоляцияләргә;

4) терлекләренә карау, диагностик тикшеренүләр, саклагыч прививкалар һәм дөвалау-профилактик эшкәртүләр өчен ветеринария белгечләре таләбе буенча бирергә.

Статья 63

Үлгән терлекне махсус билгеләнгән урында махсус оешма жирли.

Статья 64

Үз территориясендә сакчы этләре булган оешмалар:

1) этләрне гомуми нигезләрдә теркәргә;

2) этләрне нык бәйләп асрау;

3) килүчеләрнең хайваннардан файдалану мөмкинлеген төшереп калдырырга;

4) этләрне эш туктатылганнан соң яхшы әйләндереп алынган территориядә яисә территориягә кергәндә кисәтү язуы булганда, гомуми файдалану территориясеннән Аерылган территориядә генә бәйләвечтән төшерергә.

Статья 65

1. Жәмәгать урыннарында озатып йөрүче затлардан башка торучы күзөтүчөсөз хайваннар тотылырга тиеш.

2. Хужасыз калган хайваннарны аулау мондый хайваннарны тапкан махсушаштырылган предприятие яисә жирле үзидарә органнары белән төзелгән килешү буенча башка зат тарафыннан башкарыла.

3. Хужасыз калган хайваннарны аулау чараларын гамәлгә ашыру хайваннарга карата гуманлы мөнәсәбәт һәм ижтимагый әхлак нормаларын үтәү принципларына нигезләнә.

4. Рөхсәт ителми:

1) хайваннарны судның тиешле карарыннан башка фатирлардан һәм хосусый йорт биләмәләре территориясеннән тартып алырга;

2) кибетләр, даруханәләр, коммуналь хезмәт күрсәтү предприятиеләре янындагы этләрне бәйдәнәткындырырга.;

3) ветеринария органнары тәкъдименнән башка балык тотуның тозакларын һәм башка чараларын файдаланырга.

19 бүлек. Бәйрәм бизәлеше

Статья 66

1. Жирлек территориясен бәйрәмчә бизәү Дәүләт, шәһәр һәм башка бәйрәмнәр, истәлекле вакыйгаларга бәйле чаралар уздыру чорында башкарыла. Бәйрәм бизәлеше дәүләт һәм муниципаль флаглар, лозунглар, гирляндалар, панно элмә такталарын, декоратив элементлар һәм композицияләр, стендлар, трибуналар, эстрада урнаштыруны, шулай ук бәйрәм иллюминациясе урнаштыруны үз эченә ала.

2. Бәйрәмчә бизәү элементларын әзерләгәндә һәм урнаштырганда юл хәрәкәтен жайга салуның техник чараларын төшерергә, бозарга һәм күрү мөмкинлеген начарайтырга ярамый.

20 бүлек. Жирлек территориясен жыештыру тәртибе

Статья 67

1. Жирлек территориясен жыештыру һәм карап тоту гамәлгә ашырыла:

1) жәйге чорда-15 апрельдән 14 октябрьгә кадәр;

2) кышкы чорда-15 октябрьдән 14 апрельгә кадәр.

Күрсәтелгән сроклар, һава шартларына карап, жирлекнең башкарма комитеты тарафыннан төзәтелә.

2. Жирлек территориясен жыештыру:

- жирлек территориясен карап тоту, жыештыру буенча системалы эшләр;

- Башкарма комитетның хокукый актлары нигезендә берәмлек массакүләм чаралар (өмәләр).

3. Жыелган чүп-чар, смета, яфрак, чаптырылган үлән, ботаклар билгеләнгән таләпләргә туры китереп чыгарылырга тиеш.

Статья 68

1. Жирлек территориясен жыештыру жәйге чорда жирлек территориясенәң пычрануын һәм тузанлылыгын киметү максатында жирлек территориясен юу, сугару, себерү һәм карап тоту буенча башка эшләр башкару юлы белән башкарыла һәм үз эченә ала.:

1) барлык территорияләрдән чүп жыю;

2) ел саен, 1 июньгә кадәр (Дата Башкарма комитетның тиешле хокукый

акты белән күчерелергә мөмкин), кече архитектура формаларын, бакча һәм урам җиһазларын, урналарны, спорт һәм балалар майданчыкларын, коймаларны, бордюрларны буяу;

3) үләнне вакыт-вакыт чабу (үләннең Биеклегә 15 см дан артыграк булганда) һәм чаптырылган үләнне тәүлек дәвамында җыеп алу;

4) яфраклар коелган чорда-коелган яфракларны тәүлегенә бер тапкыр җыю һәм чыгару;

5) территорияләрне, шул исәптән сәүдә объектлары, оешмалар һәм предприятиеләр янында автотранспорт парковкасы урыннарын җыештыру, ул 8.00 сәгаткә тәмамланырга тиеш.

Статья 69

1. Яфраклар коелган чорда территорияләрне җыештыру өчен җаваплы оешмалар урам һәм юл буендагы газоннардан коелган яфракларны җыялар һәм чыгаралар. Агачларның һәм куакларның комлевой өлешенә яфракларны җыю тыела, моңа җылылык сөюче үсемлекләрне җылыту очраklары керми.

Статья 70

1. Кышкы чорда гомуми файдаланудагы территорияне җыештыру үз эченә ала:

1) юл өслекләрен һәм тротуарларны кардан чистарту;

2) язгы чорда-карны йомшарту һәм кар суларын агызуны оештыру.

2. Җирлек территориясендә башкарыла торган урып-җыю эшләрен башкару технологиясе һәм режимнары, һава шартларына карамастан, Транспорт чараларының һәм җәяүлеләрнең тоткарлыксыз хәрәкәтен тәэмин итәргә тиеш.

3. Кышкы чорда җәяүлеләр тротуарларын, җир өсте кичүләрен, баскычларны җыештыру үзенчәлекләре:

1) җәяүлеләр тротуарлары, җир өсте кичүләре, баскычлар Яңа яуган кардан әлеге корылмаларның җәяүлеләр өлешенә бөтен кичлегенә кадәр чистартылырга тиеш. Кар яуганнан соң чистарту вакыты тугыз сәгаттән артмаска тиеш;

2) көчле кар яуган чорда (тәүлегенә 10-15 см яңа яуган кар) җәяүлеләр тротуарлары, баскычлар бозлавыкка каршы материаллар белән эшкәртелергә һәм чистартылырга тиеш;

3) бозлавык килеп чыкканда бозлавыкка каршы материаллар белән беренче чиратта баскычлар, аннары тротуарлар эшкәртелә. Бозлавыкка каршы материаллар белән эшкәртү вакыты тайгаклык ачыкланганнан соң дүрт сәгаттән артмаска тиеш;

4) калдыклар һәм химик реагентлар белән пычранмаган йомшак карны, яшел утыртмаларның саклануы һәм кар суларының агып китүен тәэмин итү шарты белән, газонга яисә шушы максатлар өчен алдан билгеләнгән урыннарда җыю рөхсәт ителә. Җыелган карның биеклегә 0,8-1,2 м дан артмаска тиеш;

5) кышкы чорда юллар, бакча диваннары, урналар һәм кече архитектура формаларының башка элементлары, подъездларга, сәүдә павильоннарына, кибетләргә керү тамбурлары, шулай ук алар алдындагы һәм ян-якларындагы пространство, аларга якин килү юллары кардан һәм боздан чистартылырга тиеш.

Статья 71

Җирлек территориясендә рөхсәт ителми (тыела):

1) урамнарда, майданнарда, яшел үсентеләр утыртылган

- кишәрлекләрдә, скверларда, паркларда, газоннарда, пляжларда һәм гомуми файдаланудагы башка территорияләрдә чүпләргә;
- 2) гамәлдәге законнар нигезендә билгеләнгән күмү урыннарыннан читтә гомуми файдаланудагы территорияләрдә мемориаль кабер корылмалары (истәлекле Корылмалар, коймалар) урнаштырырга;
- 3) бу максатлар өчен каралмаган урыннарда, шул исәптән жәмәгать транспортының муниципаль маршрутларының соңгы пунктларында транспорт чараларын юарга, салонны чистартырга һәм аларга техник хезмәт күрсәтергә;
- 4) гомуми файдаланудагы территорияләрдә биналарны һәм корылмаларны төзекләндерү элементларын, һәйкәлләрне, мемориаль такталарны, агачларны, куакларны, кече архитектура формаларын һәм төзекләндерүнең башка элементларын ватарга һәм бозарга, шулай ук аларны үз белдегең белән үзгәртеп корырга һәм үзгәртеп корырга;
- 5) жәмәгать транспортын көтү тукталышларына, стеналарга, баганаларга, коймаларга (коймаларга) һәм шул максатлар өчен каралмаган башка объектларга язулар, рәсемнәр ясарга, Мәгълүмати-басма продукцияне ябыштырырга һәм эләргә, граффити язарга;
- 6) күчемле мөлкәтне бирелгән жир кишәрлекләре чикләреннән һәм (яисә) киртәләреннән читтә тупларга һәм сакларга;
- 7) тараны, сәнәгать товарларын һәм башка сәүдә предметларын тротуарларда, газоннарда, юлларда һәм сәүдә объектларына яқын территорияләрдә урнаштырырга һәм жыярга;
- 8) йортларның, оешмаларның һәм учреждениеләрнең янәшәдәге территорияләрендә ташу чүпләкләре урнаштыру, юынтыкларны һәм пычракларны түгү һәм түгү, житештерү һәм куллану калдыкларын урам юлларына, йорт яны территорияләренә, Яшел утыртмаларга чыгару;
- 9) жирлек жирләрендә (кар чүпләкләрен урнаштыру өчен билгеләнгән кишәрлекләрдән тыш) кар массасын (карны) тупларга, урнаштырырга һәм жыярга;
- 10) предприятиеләр, оешмалар, учреждениеләр һәм хосусый йортлар территорияләрен дә кертеп, жирлек территориясендә теләсә нинди төр калдыкларны яндыру;
- 11) жирлек территориясендә бу максатлар өчен билгеләнмәгән һәм жиһазландырылмаган урында чүп-чарны, төзелеш калдыкларын, житештерү һәм куллану калдыкларын, савытларны, агачларны, яфракларны чыгарып ташлау, урнаштыру һәм вакытлыча туплау.

Статья 72

1. Жирлек территориясендәге калдыкларны (чүп-чар, кар, туфрак һ.б.) моның өчен билгеләнмәгән урыннарда ташлаган очракта, мондый хокук бозуларга юл куйган затлар ачыкланган хокук бозуларны бетерү буенча чаралар күрәләр.
2. Калдыкларны санкцияләnmәгән урыннарда урнаштырган затлар әлеге территорияне жыештыруны һәм чистартуны, ә кирәк булганда жир кишәрлеген рекультивацияләүне үз хисабына башкарырга тиеш. Әгәр 3 тәүлек эчендә рөхсәтсез урында калдыклар урнаштыручы зат билгеләнмәгән булса, рөхсәтсез чүпләкләр территорияләрен рекультивацияләү һәм калдыкларны чистарту әлеге территорияне жыештыру өчен җаваплы оешмалар (яисә, әгәр әлеге төр хезмәт күрсәтү Шартнамәдә каралган булса, калдыкларны чыгаруны гамәлгә ашыручы махсуслаштырылган оешма) тарафыннан башкарыла.
3. Билгеләнгән тәртиптә бирелмәгән һәм муниципаль милектәге жир кишәрлекләрендә (территорияләрдә) стихияле рәвештә барлыкка килә торган

чүплөкләрне бетерү вәкаләтле орган тарафыннан тәэмин ителә.

21 бүлек. Жирле әһәмияттәге автомобиль юлларын жыештыру

Статья 73

1. Жирле әһәмияттәге автомобиль юлларын (алга таба - юлларны) жыештыру юлларны, тротуарларны, парковкаларны (парковка кесәләрен), жәмәгать транспортын көтү тукталышларын, ясалма юл корылмаларын пычрактан, чүп-чардан, кардан һәм боздан даими чистарту чаралары комплексын үз эченә ала.

2. Экстремаль шартларда юлларны жыештыру өчен вәкаләтле орган тарафыннан юлларны жыештыру чаралары комплексын күздә тоткан авария хәләндәге эшләр планы әзерләнергә тиеш.

Статья 74

1. Юл буендагы урналарны чистарту тутырылган саен башкарыла.

2. Автобусларны көтү тукталышлары, автобусларның туктап тору-борылу майданчыклары тулысынча чүп-чардан чистартылырга тиеш.

3. Жәмәгать транспортының соңгы тоткарлык-борылыш майданчыклары калдыкларны жыю өчен контейнерлар белән жиһазландырыла.

Статья 75

Жәмәгать транспортын көтү павильоннары тузанланмаган, буялган һәм юылган, санкцияләnmәгән Мәгълүмати-басма продукциядән, граффитидан чистартылган булырга тиеш. Кышкы чорда кардан чистартылган. Жәмәгать транспортын көтү павильоннарын жыештыру кирәк булган саен башкарыла.

Статья 76

Кышкы чорда юлларны жыештыру үз эченә ала:

1) машина юлын, жәмәгать транспортын көтү тукталышларын кардан һәм боздан чистарту, себерү, карны валларга күчерү;

2) юлларның, тротуарларның, парковкаларның (парковка кесәләренең), жәмәгать транспортын көтү тукталышларының машина йөрү өлешләреннән кар жыю кар капламы урнаштырылганнан соң даими рәвештә башкарылырга тиеш;

3) кар яву вакытында тротуарларда урнашкан жәмәгать транспортын көтү тукталышларын жыештыру кирәк булган саен башкарылырга тиеш;

4) юлларның машина йөрү өлешен механикалаштырылган ысул белән (урып-жыю техникасы комплекслары белән) жыештырганда һәм кар өемнәре ясалганда валларны жәяүлеләр кичү урыннарында, парковкалар (парковка кесәләре), жәмәгать транспортын көтү тукталышлары, машина йөрү урыннары алдыннан күчерергә кирәк.;

5) юлларның машина йөрү өлешеннән һәм аларга якин тротуарлардан чистартыла торган кар киң урамнарда, майданнарда һәм проспектларда юл кырыена, калган урамнарда - юлның прилотка янындагы өлешенә (машина йөрү өлешенең киңлегенә карап - урамның бер яисә ике ягыннан) күчерелә һәм валларга әверелә.;

6) юлларны жыештырганда тышкы яктырту терәкләренең, терәк калканнарының, идарә итү шкафларының һәм башка корылмаларның, агачларның, куакларның сакланышын, шулай ук машина юлы буйлап механикалаштырылган кар жыештырганда яшел утыртмаларның сакланышын тәэмин итәргә кирәк.

22 бүлек. Кешеләрнең ял итү һәм күпләп була торган урыннарын
жыештыру, санитар тоту һәм тәзекләндерү

Статья 77

Кешеләрнең ял итү һәм күпләп булу урыннарына түбәндәгеләр керә:

- 1) майданнар, парклар, скверлар, бульварлар, яр буйлары, урманнарда оешкан ял итү урыннары, пляжлар;
- 2) актив ял итү һәм тамаша чаралары урыннары - стадионнар, уен комплекслары, ачык сәхнә майданчыклары һ. б.;
- 3) сәүдә объектлары территорияләре - ваклап сату базарлары, сәүдә комплекслары, стационар булмаган вак ваклап сату челтәре, жәмәгать туклануы, социаль-мәдәни билгеләнештәге объектлар комплекслары - театрлар, кинотеатрлар һ. б.

Статья 78

Майданнарны, паркларны, скверларны, бульварларны, яр буйларын һәм гомуми файдаланудагы башка территорияләрне жыештыру:

- 1) майданнарны, паркларны, скверларны, бульварларны, яр буйларын жыештыру 23.00 сәгатьтән 8.00 сәгәткә кадәр башкарылырга тиеш. Көннез патрульләр чүп-чар тутырылган урналарны һәм чүп жыю урыннарын жыештыралар һәм чистарталар;
- 2) кышкы чорда паркларда, бакчаларда, скверларда, бульварларда, яр буйларында һәм башка ял итү зоналарында юлларны жыештырганда, яшел утыртмаларның саклануы һәм кар суларының агып китүен тәэмин итү шарты белән, химик реагентлары булмаган карны шул максатлар өчен алдан билгеләнгән урыннарда вакытлыча салу рөхсәт ителә.

Статья 79

1. Сәүдә һәм (яисә) жәмәгать туклануы объектларын жыештыру һәм санитар карап тоту:

1) Сәүдә һәм (яисә) жәмәгать туклануы объектлары территорияләрен һәм янәшәдәге территорияләрне тулысынча жыештыру тәүлегенә кимендә ике тапкыр (иртән һәм кич) башкарыла. Көннез патрульләр чүп-чарны жыештыралар, чүп-чар тутырылган урналарны һәм чүп жыю урыннарын чистарталар;

2) сәүдә һәм (яисә) жәмәгать туклануы объектларына керү урынында кимендә ике урна билгеләнә;

3) вакытлыча урамда сәүдә итү урыннарында 10 м радиуста янәшәдәге территорияләрне жыештыралар, савытларны һәм товарларны газоннарда һәм тротуарларга жыярга ярамый;

4) калдыкларны чыгару тәэмин ителә.

2. Башка сәүдә майданчыклары территорияләрен, стационар булмаган вак ваклап сату челтәре объектлары комплексларын, социаль-мәдәни билгеләнештәге объектларны жыештыру алар ябылганнан соң, елның жылы вакытында мәжбүри алдан сугару белән башкарыла. Агымдагы урып-жыю көн дәвамында бара. Көн саен каты көнкүреш калдыкларын чыгару тәэмин ителә.

Статья 80

1. Кешеләрнең ял итү һәм күпләп була торган урыннарын тәзекләндерү:

1) кешеләр ял итә торган һәм күпләп була торган урыннар территориясендә тәзекләндерү элементларының мәжбүри исемлегенә түбәндәгеләр керә: каты өслек төрләре (плитка түшәү яисә асфальт

рәвешендә), өслекләргә бер-берсенә тоташтыру элементлары, яшелләндерү, эскәмияләр, урналар һәм чүп-чар өчен кече контейнерлар, урам техник җиһазлары, яктырту җайланмалары, архитектура-декоратив яктырту җайланмалары, мәгълүмат саклаучылар. яшелләндерү участкаларын яклау элементлары (металл киртәләр, махсус төр өслекләр һ. б.);

2) кешеләр ял итә һәм күпләп була торган урыннарның барлык территорияләре, пляжлардан тыш, каты өслеккә яисә чәчелгән үләннәр яисә яшел утыртмалар белән үсемлек туфрагына ия булырга тиеш;

3) кешеләр ял итә һәм күпләп була торган урыннар территорияләрендәге яшелләндерү участкаларын чәчәкләр, газоннар, ялгыз, төркемләп, рәтләп утыртулар, вертикаль, күпкатлы, мобиль яшелләндерү формалары рәвешендә проектларга кирәк;

4) кешеләрнең ял итү һәм күпләп булу урыннары, бәдрәфләрне урнаштыру һәм карап тоту таләпләрен үтәп, җиһазландырылган һәм эшли торган бәдрәф кабиналары белән комплектланырга тиеш;

5) кешеләр ял итә торган яисә күпләп була торган урыннардагы фонтаннарны, буаларны, елга ярларын пычрануга карап чистарту башкарылырга тиеш;

6) массакүләм чаралар уздырганда аларны оештыручылар чараны уздыру урынын, аңа якин территорияләргә җыештыруны һәм бозылган төзекләндерүгә торгызуны тәэмин итәргә тиеш. Чараны үткөрү урынын, аңа якин территорияләргә җыештыру һәм бозылган төзекләндерүгә торгызу тәртибе билгеләнгән тәртиптә чараны үткөрүгә тиешле рәхсәт алу стадиясендә билгеләнә.

2. Ял итү һәм күпләп булу урыннары территорияләрендә кешеләргә рәхсәт ителми:

1) савытларны һәм сәүдә җиһазларын моның өчен билгеләнмәгән урыннарда сакларга, тупларга;

2) территориягә җитештерү һәм куллану калдыклары белән пычратырга;

3) автотранспорт чараларын юарга һәм ремонтларга, эшкәртелгән агулык-майлау сыеклекларын агызырга;

4) автостоянкалар, гаражлар, аттракционнар урнаштырырга, билгеләнгән тәртипне бозып реклама конструкцияләре урнаштырырга;

5) газоннарны, табигый һәм ясалма яшелләндерү объектларын зарарларга;

6) кече архитектура формаларын зарарларга һәм аларны билгеләнгән урыннарыннан күчерергә;

7) өстәлләрдә һәм эскәмияләр аркаларында утырырга;

8) сатуратор җайланмаларыннан, ачыткы һәм сыра цистерналарыннан калган сыек продуктларны, суны тротуарларга, газоннарга һәм юлларга агызырга;

9) автотранспорт чараларының түләүле тукталышларын законсыз оештыру;

10) стационар булмаган объектларны үз белдегә белән урнаштырырга;

11) тротуарларның асфальт-бетон түшәмәсен, янәшәдәге яшел зоналарның һәм территорияләргә төзекләндерүнең башка элементларының бөтенлеген бозарга;

12) территориядә сәүдә-суыткыч җайланмаларын куярга;

13) каты көнкүреш калдыкларын һәм төзелеш чүп-чарларын халыктан каты көнкүреш калдыкларын җыю өчен билгеләнгән контейнерларга (бункерларга) идарәче оешмалар белән калдыкларны каты көнкүреш калдыкларын җыю өчен контейнерларга (бункерларга) урнаштыру турында

килешү булмыйча жыярга.

23 бүлек. Күпфатирлы йортның йорт яны территориясен жыештыру, карап тоту һәм төзекләндерү

Статья 81

Йорт яны территориясен жыештыру:

- 1) жыештыру түбөндөгө эзлеклелектә башкарылырга тиеш: тротуарларны, жәяүлеләр юлларын жыештыру (бозлавык һәм тайгаклык очрагында - ком сибү), ә аннары ишегалды территорияләрен жыештыру;
- 2) кар яуган вакытта кар чистартудан тыш, урып-жыю 8.00 сәгатькә кадәр башкарыла.;
- 3) механикалаштырылган жыештыруны машиналарның тизлегә 4 км/сәг. кадәр булганда көндөз үткәргә рәхсәт ителә.

Статья 82

Кышкы жыештыру:

- 1) түбәләрдә жыела торган кар вакытында жиргә ташланырга һәм прилоток полосасына Күчәргә, ә киң тротуарларда биеклегә 1,0 - 1,5 м дан артмаска тиеш булган валларга әверелергә тиеш.;
- 2) жыештырыла торган кар тротуарлардан юл өлешенә - прилоток полосасына, ә ишегалларында жыештыру урыннарына күчәргә тиеш.;
- 3) квартал эчендөгә юллардан күчерелгән карны борт ташына параллель урнашкан өемнәргә һәм валларга салырга яисә, кагыйдә буларак, роторлы кар чистарткычлар ярдәмендә юл буйлап жыярга кирәк, бу чакта карның биеклегә 1,5 м дан артмаска тиеш.;
- 4) урамнарның машина йөрү өлешеннән газоннар белән аерылган киңлегә 6 метрдан артыграк булган тротуарларда карны тротуар уртасына күчәргә рәхсәт ителә, шуннан соң аны ерагайтырга;
- 5) кар өемнәренә һәм валларга салу эшләре тротуарларда кар яву тәмамланганнан соң сизгез сәгәттән дә соңга калмыйча, ә калган территорияләрдә 20 сәгәттән дә соңга калмыйча тәмамланырга тиеш;
- 6) ишегалларында, квартал эчендөгә машина юлларында, газоннарда һәм жәяүлеләр хәрәкәтенә һәм автотранспорт йөрүенә комачауламый торган буш территорияләрдә жыела торган карны, яшел утыртмаларны саклап калуны һәм биеклегә 1,5 м дан артмаган кар суларын агызып жибәрүне тәэмин итеп, жыярга рәхсәт ителә;
- 7) тротуарларны һәм квартал эчендөгә юлларны кул белән жыештырганда кар движок астына жыештырылырга тиеш, соңыннан аны тыгызлау өчен кар катламы калдырылырга тиеш;
- 8) эшкәртелгәннән соң йомшарган боз ясалмалары, ачык грунтка, агачлар астына яисә газоннарга эләкмичә, күчәргә яисә себерелергә тиеш.
- 9) тайгаклык барлыкка килгәндә юл катламнарын ком-тоз һәм (яисә) махсус бозлавыкка каршы катнашмалар белән эшкәртү 0,2 - 0,3 кг/м норма буенча бүлгечләр ярдәмендә башкарылырга тиеш.

Статья 83

Яз житү белән:

- 1) эрегән суларны нормаль агызу өчен кирәк булган урыннарда су агымын тәэмин итү өчен канауларны юу һәм чистарту;
- 2) ишегалды территорияләрен кар эреп беткәч, чүп-чардан, калган кардан һәм боздан чистарту.

Статья 84

Күпфатирлы йортның йорт яны территориясен (алга таба - йорт яны территориясен) карап тоту үз эченә ала:

- 1) даими жыештыру;
- 2) Күзәтү һәм яңгырлар кабул итү коелары люкларын һәм рәшәткәләрен, дренажларны, лотокларны, үткәргеч торбаларны ремонтлау һәм чистарту;
- 3) инженерлык челтәрләренең күзәтү коеларына, янгын сулары белән тәэмин итү чыганаclarына (гидрантларга, сулыкларга һ. б.) тоткарлыксыз керүне тәэмин итү;
- 4) Каты көнкүреш һәм эре габаритлы калдыкларны жыю һәм чыгару;
- 5) яшеллекләрне яшелләндерү һәм карау;
- 6) кече архитектура формаларын тоту, агымдагы һәм капитал ремонтлау.

Статья 85

Барлык төр калдыклар контейнерларга һәм бункерларга жыела, алар су үткәрни торган катламлы контейнер майданчыкларына каты көнкүреш калдыкларын туплау нормаларына туры китереп кирәкле күләмдә куела.

Статья 86

Күпфатирлы йортларда яшәүче гражданныр бурычлы:

- 1) йорт яны территорияләрендә чисталык һәм тәртип сакларга;
- 2) каты көнкүреш һәм эре габаритлы калдыкларны бары тик махсус контейнерларга һәм йорт яны территорияләрендә урнашкан махсус майданчыкларга гына урнаштырырга.

Статья 87

Идарәче оешмалар, торак милекчеләре ширкәтләре, торак кооперативлары яисә башка махсуслаштырылган кулланучылар кооперативлары:

- 1) 8.00 сәгаткә кадәр йорт яны территорияләрен жыештыру һәм көн дәвамында-чисталыкны саклау;
- 2) каты көнкүреш калдыклары өчен контейнерлар урнаштыру, контейнерның милекчесен күрсәтеп;
- 3) расланган график нигезендә каты көнкүреш һәм эре габаритлы калдыкларны чыгару;
- 4) контейнерларны (бункерларны) һәм контейнер майданчыкларын, аларга керү юлларын чиста һәм төзек хәлдә тоту;
- 5) подъездларга керү урыннарында чүп савытлары, эскәмияләр урнаштыру һәм аларны вакытында чистарту;
- 6) территорияне сезонлы эксплуатациягә әзерләү, шул исәптән су агымын тәэмин итү өчен канауны юу һәм чистарту, кар суларын яңгыр челтәренең люкларына һәм кабул итү коеларына системалы рәвештә куып чыгару, кар эреп беткәннән соң территорияне чистарту һәм башка кирәкле эшләрне башкару;
- 7) тайгак кишәрлекләрне ком-тоз һәм (яисә) махсус бозлавыкка каршы катнашмалар белән эшкәртү;
- 8) яшел утыртмаларның сакланышы һәм аларны тиешенчә карау;
- 9) тышкы яктырту чараларын төзек хәлдә тоту һәм караңгы төшкәч аларны кабызу;
- 10) жәй көннәрендә һәм коры һавада газоннарга, чәчәклекләргә,

агачларга һәм куакларга көн саен яисә расланган график буенча су сибү;

11) газоннарның сакланышы һәм бөтенлеге, аларга төзелеш материаллары, ком, чүп-чар, боз кисәкләре һ. б. салынмыйча;

12) агачларны һәм куакларны яңа утырту, юллар челтәрен үзгәртеп һәм жайланмаларны урнаштырып, бары тик билгеләнгән тәртиптә килештерелгән проектлар буенча гына, агротехник шартларны үтәп, яңадан планлаштыру.

Статья 88

1. Йорт яны территориясендә рөхсәт ителми:

- 1) яфракларны, төрле калдыкларны һәм чүп-чарны яндырырга;
- 2) киём-салымны, киём-салымны, келәмнәрне һәм башка әйберләрне хужалык майданчыгыннан читтә элсргә;
- 3) контейнер майданчыкларына керү юлларын томаларга;
- 4) урамнарның һәм юлларның машина йөрү өлешендә, тротуарларда, газоннарда һәм яшел зоналарда контейнерлар (бункерлар) урнаштырырга;
- 5) йорт яны территорияләрен киртәләү урыннарын үз белдеге белән билгеләргә;
- 6) үз белдегең белән ишегалды корылмалары һәм бакчалар төзсргә;
- 7) йорт яны территориясен металл ватыклары, көнкүреш һәм төзелеш калдыклары һәм материаллары, шлак, көл һәм житештерү һәм куллануның башка калдыклары белән тутырырга, савытларны жыярга һәм сакларга;
- 8) чүп-чар түгсргә, калдыкларны һәм чүп-чарны ташларга;
- 9) транспорт чараларын биналарның отмооткаларында, кер киптерү һәм келәмнәр чистарту майданчыкларында, балалар майданчыкларында, газоннарда, бордюрларга кереп, жәяүлеләр коммуникацияләрендә (сәүдә һәм башка предприятиелсргә, юл кырыенда, тротуарларда яисә жәяүлеләр юллары янында урнашкан объектларга йөкләр ташучы транспорт чараларынан тыш, башка мөмкинлекләр булмаганда подьездлар), жылылык камераларында, канализация люкларында, ел фасылына бәйсез рәвештә яшеллекләр утыртылган территорияләрдә, автомобильләр узуына, жәяүлеләр узуына киртәләр тудыра торган башка урыннарда, территорияне жыештыру, ашыгыч хезмәт автомашиналары, башка махсус транспортлар, чүп жыю машиналары подьездларга, чүп контейнерларына бару;
- 10) автотранспорт чараларын түлсүле куюны оештыру;
- 11) квартал эчендәге юлларны тимер-бетон блоклар, баганалар, киртәләр, шлагбаумнар, объектлар, корылмалар һәм башка жайланмалар урнаштыру юлы белән үз белдегең белән ябарга;
- 12) автомашиналар юарга, ягулык һәм майлар агызырга, тавыш сигналларын, тормозларны һәм двигательләрне көйлсргә;
- 13) кеше сәламәтлегенә һәм әйләнә-тирә мохиткә тисксрә йогынты ясый торган телсә нинди эшләр башкарырга;
- 14) транспортның йорт яны территориясенә ишегалды эчендәге машина юллары буйлап транзит хәрәкәтен гамәлгә ашырырга.

2. Жәмәгать урыннарына Материалларны, продукцияне фатирларның тәрәзәләре һәм керү юллары урнашкан торак йорт ишегалды ягынан төяп жибсрү рөхсәт ителми. Йөклсүне тәрәзәләре булмаган торак йортларның читлсреннән, жир асты тоннельлсреннән яки ябык дебаркадерлардан, юл ягынан башкарырга кирск. Югарыда күрсәтелгән чиклсүләр нигезендә торак биналарда урнашкан оешмаларның турыдан-туры эшлсвенә бәйлс төяү-бушату яисә башка эшләр башкару мөмкин булмаган очракта, әлсге оешмаларга югарыда күрсәтелгән торак объектларга идарә итүче оешмалар белән шартнамәләр төзсргә кирск.

3. Транспорт чараларын ишегалды территорияләрендә урнаштыру һәм урнаштыру кешеләрнең, шулай ук урып-жыю һәм махсус техниканың тоткарлыксыз хәрәкәтен тәэмин итәргә тиеш.

Статья 89

Йорт яны территорияләрен яшелләндерү:

1) йорт яны территорияләрен яшелләндерү, яшел утыртмаларның сакланышы гамәлдәге законнар таләпләре нигезендә идарәче оешмалар тарафыннан тәэмин ителә;

2) йорт яны территориясен яшелләндергәндә торак йортларның стеналарыннан ябалдашлары 5 м га кадәр булган агач кәүсәләре күчәренә кадәр араның кимендә 15 м булуын исәпкә алырга кирәк. Зуррак агачлар өчен ара 20 м дан артыграк, куаклар өчен 3 м булырга тиеш. куакларның биеклеген беренче кат бүлмәләренең тәрәзә уемының аскы кырыеннан артмаска тиеш.

Статья 90

1. Һәр йорт биләмәсенең территориясә:

1) кер киптерү, киём-салым, келәмнәр һәм көнкүреш әйберләрен чистарту өчен хужалык майданчыгы;

2) төзек һәм имгәнү куркынычы булмаган инвентарь белән тәэмин ителгән балалар уен майданчыклары һәм (яисә) спорт майданчыклары.

2. Өгәр участок территориясенең зурлыгы мөмкинлек бирсә, участок чикләрендә этләр йөрү өчен майданчык урнаштырыла.

Статья 91

1. Хужалык майданчыгында кер киптерү җайланмалары куелган баганалар, киём киптерү штангалары, элгечләр, Комлы тартма, чүп савытлары, эскәмияләр булырга тиеш. Майданчыкны тере киртә белән әйләндереп алырга кирәк. Майданчыкларны, ял итү урыннарын җиһазлау элементларын билгеләнгән таләпләргә туры китереп төзәргә һәм төзекләндерергә кирәк.

2. Йортларның подъездлары алдындагы майданчыклар, юллар һәм җәяүлеләр өчен юллар каты өслекле булырга тиеш. Каты өслекләр ясаганда кар һәм коеп яуган суларның ирекле агып чыгу мөмкинлегенә каралырга тиеш.

Статья 92

Торак йортларга кертелгән җәмәгать урыннарына йортның торак өлешеннән аерым керү юллары булырга тиеш, шул ук вакытта персоналның автотранспорт кую урыннары ишегалды территориясеннән читтә урнашырга тиеш.

24 бүлек. Индивидуаль торак төзелеше территорияләрен җыештыру

Статья 93

1. Торак йорт хужалары җир кишәрлеген һәм аның тирәсендәге территорияләренә – кишәрлек чигеннән алып урамның машина йөрү өлешенә кадәр (юл буена урнашканда), башка очракларда 3 м җыештыралар (шул исәптән кардан).

2. Индивидуаль торак төзелеше территориясендә рөхсәт ителми:

1) чүп-чарны ташларга, шлак ташларга, сыек көнкүреш калдыкларын йорт биләмәсе территориясеннән читкә агызырга;

2) ишегалды һәм аның тирәсендәге территориядән чистартылган кар һәм бозны юлларның һәм юлларның машина йөрү өлешенә чыгарырга яисә

күчерергә.

25 бүлек. Территорияне төзекләндерү элементларына таләпләр

Статья 94

1. Территорияне төзекләндерүнең аерылгысыз компонентлары булган территорияне төзекләндерү элементларының булуы гамәлдәге законнар таләпләре нигезендә эшләнәргә һәм проект документациясендә каралырга тиеш. Мәдәни мирас объектларын саклау зоналарында урнашкан территорияне төзекләндерү элементларына проект документациясе мәдәни мирас объектларын саклап калу, алардан файдалану, аларны популярлаштыру һәм дәүләт саклавы өлкәсендәге вәкаләтле органнар белән килештерелә. Озак вакытлар яисә даими файдаланыла торган территорияне төзекләндерүнең стационар элементлары аларны кул белән күчерү мөмкинлеген булдырмаслык итеп беркетеләргә тиеш.

2. Төзекләндерү элементларын карап тоту, аларны торгызу һәм ремонтлау эшләрен дә кертәп, төзекләндерү элементлары хужалары тарафыннан башкарыла.

26 бүлек. Яшелләндерү

Статья 95

1. Яшел утыртмалар территорияне төзекләндерүнең мәҗбүри элементы булып тора. Төзекләндерү эшләрен башкарганда яшеллекләргә мөмкин кадәр күбрәк саклап калу зарур.

2. Жирлек территориясендә яшелләндерүнең ике төре кулланыла: стационар - үсемлекләргә грунтка утырту һәм мобиль - үсемлекләргә махсус күчмә савытларга (контейнерларга, вазоннарга һ.б.) утырту. Стационар һәм мобиль яшелләндерүне рельефның табигый һәм ясалма элементларында, түбәләрдә (түбә яшелләндерү), бина һәм корылмаларның фасадында (вертикаль яшелләндерү) архитектура-ландшафт объектлары (газоннар, бакчалар, чәчәк бакчалары, Куаклы һәм агачлы майданчыклар һ.б.) төзү өчен файдаланалар.

3. Яшелләндерү объектларын карап тоту-яшеллекләргә һәм яшелләндерелгән территорияләргә төзекләндерү элементларын карап тоту, күләмле корылмаларның конструктив элементларының аз гына деформацияләрен һәм зарарлануларын бетерү, шулай ук жәй һәм кыш кеннәрендә күчмә кече формаларны жыештыру.

Статья 96

Яшелләндерү объектларында эшләр башкаруга таләпләр:

1) яшелләндерү объектлары янында төзелеш майданчыкларын оештырганда, проектта сакланарга тиешле дип билгеләнгән яшел утыртмаларның бөтенлеген саклап калу чараларын күрергә кирәк. бу чаралар түбән һәм киң ябалдашларны киртәләп алу, өлешчә кисү, агач кәүсәләрен саклау бәйләве, куак ябалдашларын бәйләү, транспорт чараларының юллары һәм тукталышлары янында урнашкан үсемлекләр астына туфрак кишәрлекләрен вак таш белән күмү һәм туфракның тыгызлануын булдырмау максатларында башка техника;

2) территорияне вертикаль планлаштыру, жир асты коммуникацияләре салу, юлларны, машина юлларын һәм тротуарларны төзекләндерү яшелләндерү башланганчы тәмамланарга тиеш;

3) туфрак катламын бозуга бэйле ремонт, төзелеш һәм башка эшләр башкарганда туфракның уңдырышлы катламын алуны һәм саклауны дәвам итү зарур. Югарыда күрсәтелгән эшләр төмамлангач, бозылган жир кишәрлекләрен һәм утыртмаларны торгызырга кирәк. Эшләрне башкару проектында торгызу каралырга тиеш;

4) яфракларны һәм үләнне, алга таба компостлаштырып яисә билгеләнгән төр типтә алып ташлап, өемнөргә жыярга кирәк.

Статья 97

Яшел утыртмаларның хужалары:

1) яшел үсентеләрнең сакланышын һәм аларны квалификацияле карауны тәэмин итәргә;

2) жәй көне коры һавада газоннарға, чәчәклекләргә, агачларға һәм куакларға су сибүне тәэмин итәргә;

3) газоннарның сакланышын һәм бөтенлеген, аларда төрле материалларны, калдыкларны, чүп-чарны, бозлавыкка каршы материалларны, башка зарарлы матдәләрен, шулай ук карны, бозны жыюны тәэмин итәргә, әгәр бу газоннарға зыян китерергә мөмкин булса;

4) яшелләндерү объектларында сулыклар булганда аларны чиста тотарга һәм 10 елга кимендә бер тапкыр капитал чистартырга.

Статья 98

Жирлекнең яшелләндерелгән территорияләрендә рөхсәт ителми:

1) яшел зоналарның эшләвен тәэмин итү һәм аларга хезмәт күрсәтү өчен билгеләнгән корылмалардан тыш, төзелешләр урнаштырырга;

2) агачларны һәм куакларны үз белдеге белән утырту һәм кисү, газоннарны һәм чәчәк бакчаларын юк итү;

3) транспорт чараларының газоннарға һәм чәчәклекләргә керүе һәм урнашуы, әлеге территорияләрдә кирәкле эшләр башкару очрактарынан тыш, торгызу эшләрен мәжбүри башкару шарты белән;

4) күчеп йөрергә, ял итү һәм уеннар өчен бакчаларның, скверларның, парктарның мемориаль зоналарының газоннарында, гомуми файдаланудагы яшелләндерү объектлары булган бульварларда урнашырга;

5) яшелләндерү объектларында чаңгыда һәм чанада моның өчен махсус бүлеп бирелгән урыннардан читтә шуарга;

6) агачларға һәм башка яшел утыртмаларға гамактар, таган, турниклар, кер киптерү өчен баулар элөп куярга, агачларға реклама һәм мәгълүмат щитлары һәм табличкалар, реклама һәм башка мәгълүмат урнаштыру өчен билгеләнгән чыгару конструкцияләре, объектларга хәрәкәт юнәлеше күрсәткөчләре, афишалар, белдерүләр, агитация материаллары, техник конструкцияләр, юл хәрәкәтендә катнашучыларны мәгълүмат белән тәэмин итү чаралары беркетергә, баганалардан, коймалардан, реклама щитларынан, электрүткөргөчләрдән, лампалардан, чөнөчкеле коймалардан тартмалар;

7) стационар булмаган объектлар, шулай ук юл сервисы объектлары урнаштырырга, шул исәптән елның вакытына бәйсез рәвештә автостоянкалар һәм парковкалар урнаштырырга;

8) төзелеш һәм башка материалларны тупларга;

9) яшелчә бакчалары өчен казу эшләре алып барырга;

10) йорт хайваннарын газоннарда һәм чәчәклекләрдә йөрергә;

11) роторлы кар жыю машиналарын утыртмаларга кар эләкмәүче махсус юнәлеш бирүче жайланмалардан башка файдаланырга;

12) яфракларны, үләнне, ботакларны яндырырга, шулай ук аларны

лотокларга һәм башка су үткөрү жайланмаларына сметалар ясарга;

13) газоннарга смета һәм чүп ташларга;

14) учаклар кабызырга;

15) күпъяллык чөчәкләр биләгән жир кишәрлекләреннән кар чыгарырга, шулай ук салкынга чыдам булмаган үсемлекләр утырткан жирләрне кардан ялангач калдырырга;

16) яшелләндерелгән территорияләрдә урнашкан скульптураларны, эскәмияләрне, коймаларны, урналарны, балалар һәм спорт жиһазларын бозарга;

17) агач тамырларын кәүсәдән 1,5 метрдан да якына арада ялангач калдырырга һәм агач муеннарына туфрак яисә төзелеш калдыклары сибәргә.

27 бүлек. Киртәләр

Статья 99

1. Киртәләрне кору төзекләндерүнең өстәмә элементы булып тора.

2. Киртәләр бер-берсеннән аерылып торалар:

1) билгеләнештә (декоратив, яклау, аларның ярашууы);

2) биеклектә (түбән - 1,0 м га кадәр, уртача - 1,1-1,7 м, биек - 1,8-3,0 м);

3) материалның төрөнә карап (металл, тимер-бетон һ. б.);

4) күз карашы өчен үткөрүчәнлек дәрәжәсенә карап (үтә күренмәле, чукрак);

5) стационарлык дәрәжәләренә карап (даими, вакытлыча, күчмә) һәм башка киртәләр.

3. Киртәләрне проектлау аларның кайда урнашуына һәм билгеләнешенә карап гамәлдәге дәүләт стандартлары, сертификацияләнгән эшләнмәләр каталоглары, индивидуаль проектлау проектлары нигезендә башкарыла. Жир асты корылмалары белән кисешкән урыннарда уртача һәм югары төрдәге коймаларны проектта ремонт яисә төзелеш эшләрен башкарырга мөмкинлек бирә торган койма конструкцияләре карала.

Статья 100

Мәдени мирас объектлары территорияләрен киртәләү өлеге территорияләр өчен билгеләнгән шәһәр төзелеше регламентлары нигезендә башкарылырга тиеш. Жәмәгать, торақ, рекреация билгеләнештәге территорияләрдә чукрак һәм тимер-бетон киртәләр проектлау рәхсәт ителми. Сәнәгать, махсус территорияләр коймалары декоратив тимер-бетон панельләрдән ясалырга мөмкин.

Статья 101

Агачлар жәяүлеләр хәрәкәте интенсив зоналарында яисә төзелеш һәм реконструкция эшләрен башкару зоналарында үскән очракта, саклауның башка төрләре булмаганда, яшенә, агач токуына һәм башка характеристикаларга карап, биеккә 0,9 м һәм аннан да зуррак, диаметры 0,8 м һәм аннан да зуррак булган яклау киртәләре каралырга тиеш.

28 бүлек. Өслекләренә каплау

Статья 102

1. Жирлек территориясендә өслекләренә каплау имин һәм уңайлы хәрәкәт итү шартларын тәэмин итә, шулай ук төзелгән корылмаларның архитектур йөзен формалаштыра.

2. Төзеклөндөрү максатларында түбөндөгө төр өслөклөр билгелэнгөн:

1) каты (капиталь) өслөклөр-монолит яисә жыелма өслөклөр, шул исәптөн асфальт-бетоннан, цемент-бетоннан, табигый таштан ясала торган;

2) йомшак (капиталь булмаган) өслөклөр - табигый яисә ясалма коелучан Материаллардан (шул исәптөн ком, вак таш, гранит чөчүлеклөр, керамзит, резина валчыклары), табигый хәлдә булган, бәйләүче материаллар белән тыгызланган яисә ныгытылган коры катнашмалардан ясала торган өслөклөр;

3) газон капламнары-үлән капламын әзерләүнең һәм утыртуның махсус технологияләре буенча башкарыла торган капламалар;

4) катнаш өслөклөр-өслөкләрнең бер-берсеннән торган өслөклөр (челтәрле плитка яисә газонга батырылган газон рәшәткәсе яисә йомшак өслөк).

3. Өслөк төрләрен аларның максатчан билгеләнеше нигезендә сайларга кирәк:

1) проектлау вакытына гамәлдә булган мөмкин булган чик йөкләнешләренә, хәрәкәтнең характерын һәм составын, янгынга каршы таләпләренә исәпкә алып каты;

2) территорияләрнең аерымы төрләрен (шул исәптән балалар, спорт майданчыкларын, әтләр йөртү майданчыкларын, жәяү йөрү юлларын) төзекләндергәндә аларның үзенчәлекләрен исәпкә алып йомшак;

3) аеруча экологик яктан чиста булган газонлы һәм катнаш.

4. Кулланыла торган өслөк төренең колористик чишелеше формалаша торган тирәлекнең төсле чишелешен исәпкә алырга тиеш.

Статья 103

Каты төрдәге өслөк кытыршы булырга тиеш, коры хәлдә - 0,6, юеш хәлдә 0,4 тән ким булмаска тиеш. Жәяүлеләр коммуникацияләре территориясендә, жир өсте һәм жир асты кичүләрендә, биналарның керү төркемнәре баскычларында һәм болдырларында кафель, метлах плиткаларын, ясалма һәм табигый таштан шома яисә шомартылган плитәләренә каплау сыйфатында куллану рәхсәт ителми.

Статья 104

Жирлекнең гомуми файдаланудагы территорияләрендә барлык киртәләр (киртәләр, баскычлар, пандуслар, агачлар, яктырту, мәгълүмат һәм урам техник жиһазлары), шулай ук жәмәгать транспортын көтү тукталышлары һәм урам аша чыгу урыннарындагы тротуар кыры тактиль өслөк полосалары белән аерылып тора. Тактиль өслөк киртәгә, урам кырыена, куркыныч участокның башына, хәрәкәт юнелешенең үзгәрүенә һ. б. расстоя кимендә 0,8 м ераклыкта башланырга тиеш. Әгәр тактиль өслөктә киңлегә 15 мм дан артып, тирәнлегә 6 мм дан артып киткән буй буразналар булса, аларны хәрәкәт юнелеше буйлап урнаштырырга ярамый.

Статья 105

Түшәлгән агачлар өчен, саклауның башка төрләре (шул исәптән көпшә яны рәшәткәләре, бордюрлар, периметр эскәмияләре) булмаганда, кәүсәдән кимендә 1,5 м радиуста саклагыч өслөкләр: вак таш, вак таш, газон рәшәткәләре ясала. Саклау өслөге жәяүлеләр коммуникацияләре өслөгәннән бер дәрәжәдә яки югарырак башкарыла.

29 бүлек. Өслекләрнең үзара бәйләнеше

Статья 106

Өслекләрне берләштерү элементларына, гадәттә, борт ташларының төрле төрләрән, пандусларны, баскычларны, баскычларны кертәләр.

Статья 107

1. Юлның борт ташлары тротуар белән машина йөрү өлеше тоташкан урынга, машина йөрү өлеше дәрәжәсеннән норматив рәвештә кимендә 150 мм артыграк куела, өслек өслеге ремонтланган очракта да бу күрсәткеч сакланырга тиеш. Автотранспортның газонга бәрелүен булдырмас өчен, юлның газон белән капланган урыннарында югары күтәрелгән борт ташы кулланырга кирәк.

2. Жәяүлеләр коммуникацияләре өслеген газон белән бергә кушканда бакча бортын урнаштырырга мөмкин, ул газон дәрәжәсеннән кимендә 50 мм артып китә, 0,5 м ераклыкта. Бу исә газонны саклый һәм пычрак һәм үсемлек чүп-чарының өслеккә элөгүен булдырмый, аның хезмәт итү вакытын озайта. Жәяүлеләр зоналары территориясендә төрле типтагы өслекләр янәшәсен бизәү өчен табигый материаллар (кирпеч, агач, таш кыялар, керамик борт һ.б.) кулланырга мөмкин.

3. Жәяүлеләр коммуникацияләре авышлыгы 60 промилле булганда баскычлар ясауны күздә тотарга кирәк.

4. Сәламәтлек саклау учреждениеләре һәм башка күпләп була торган объектлар, инвалидлар һәм картлар йортлары урнашкан урыннарда төп жәяүлеләр коммуникацияләрендә баскычлар һәм баскычлар 50 промилледән артык тайпылыш булганда, аларны пандус белән озата барырга кирәк. Бордюр пандусының авышлыгы 1:12 кабул ителә. Баскычның беренче баскыч кырыйларын төшкәндә һәм күтәргәндә ачык контрастлы буяулар белән аерып күрсәтергә кирәк. Тышкы баскычларның барлык баскычлары Бер марш эчендә баскычларның киңлегенә һәм биеклегенә буенча бертөрле итеп куела.

5. Пандусны киртәли торган конструкцияләр булмаганда, биеклегенә 75 мм дан да ким булмаган киртәли торган бортик һәм тоткалар каралырга тиеш.

6. Пандусның башында һәм ахырында юлның горизонталь участкалары әйләнә-тирә өслектән текстурасы һәм төсе белән аерылып тора.

7. Баскычның яисә пандусның ике ягында да 800-920 мм биеклектәге түгәрәк яисә турыпочмаклы кисемтәле тоткалар каралган, ул кул белән колачлау өчен уңайлы һәм стенадан 40 мм га ераграк тора.

30 бүлек. Майданчык

Статья 108

1. Жирлек территориясендә майданчыкларның түбәндәге төрләре урнаша:

- 1) балалар майданчыклары;
- 2) спорт майданчыклары;

2. Майданчыкларны теркәлгән мәдәни мирас ядкарьләренең саклау зоналары һәм махсус сакланылучы табигать территорияләре зоналары чикләрендә урнаштыруны һәйкәлләрне саклауның, табигатьтән файдалануның һәм әйләнә-тирә мохитне саклауның вәкаләтле органнары белән килештерү тәкъдим ителә.

Статья 109

Балалар майданчыклары төрле яшь төркемнәре өчен аерым майданчыклар яки яшь мәнфәгатьләре буенча зоналаштырылган комплекслы уен майданчыклары рәвешендә оештырыла.

1. Балалар майданчыгында территорияне төзекләндерү элементларының тәкъдим ителә торган Исемлеге үз эченә ала:

- капламаның йомшак төрләре;
- майданчык өслегенең газон белән кушылу элементлары;
- яшелләндерү;
- уен җиһазлары;
- эскәмияләр һәм урналар;
- яктырту җайланмалары.

2. Торак йортларның һәм җәмәгать биналарының тәрәзәләреннән мәктәпкәчә яшътәге балалар майданчыклары чикләренә кадәр ара 10 метрдан да ким булмаса тиеш, кече һәм урта мәктәп яшендәге балалар майданчыклары - 20 метрдан, комплекслы уен майданчыклары - 40 метрдан да ким булмаса тиеш, спорт-уен комплекслары - 100 метрдан да ким булмаса тиеш. Балалар өчен уен майданчыклары контейнер майданчыкларынан 20 метрдан да ким булмаса тиеш.

3. Балалар майданчыклары:

- җөй көне тигезсезлекләренә ком белән күмеп, өслекнең планировкасы булырга тиеш;

- буялырга, майданчыктагы коймаларны һәм корылмаларны елга бер тапкырдан да сирәгрәк буярга, ә ремонтны кирәк булган саен ясарга,

- җөяүлеләр транзит хәрәкәтеннән, юллардан, борылыш майданчыкларынан, кунак тукталышларынан, калдыклар өчен контейнерлар кую майданчыкларынан аерып куелырга;

- автотранспорт чараларын даими һәм вакытлыча саклау участкаларын.

4. Җәрәхәтләнүдән саклану өчен майдан территориясендә калкып торган тамырлар яки асылынып торган тәбәнәк ботаклар, жир өстендәге иске, киселгән җиһаз калдыклары (стойкалар, фундаментлар), жиргә чуммаган металл аркылылар (кагыйдә буларак, турникларда һәм таганнарда) булу рөхсәт ителми.

5. Янәшәдәге территорияләренә реконструкцияләгәндә балалар майданчыклары территориясендә төзелеш эшләрен алып бару һәм төзелеш материалларын туплау рөхсәт ителми.

6. Яктырту җайланмасы майданчык урнашкан территорияне яктырту режимында эшләргә тиеш. Яктырту җайланмаларын 2,5 м биеклектә урнаштыру рөхсәт ителми.

7. Уен җиһазларын урнаштыру куркынычсызлыкның норматив параметрларын исәпкә алып башкарылырга тиеш.

8. Балалар майданчыкларын карап тоту һәм аларның иминлеген тәэмин итү өчен җаваплылык аларны эксплуатацияләүче затларга йөкләнә.

Статья 110

1. Спорт майданчыклары халыкның барлык яшътәге төркемнәре өчен физкультура һәм спорт белән шөгыльләнү өчен каралган. Спорт майданчыгында территорияне төзекләндерү элементларының тәкъдим ителә торган Исемлеге үз эченә ала:

- 1) йомшак яисә газонлы өслекләр (җөйге чорда);
- 2) спорт җиһазлары.

2. Спорт майданчыклары яшелләндерелә һәм челтәрле койма белән

әйләндереп алына. Яшелләндерү майданчыкның периметры буенча урнаштырыла, вертикаль яшелләндерүне кулланарга мөмкин. Киртәнең биеклеге 2,5-3 м, майданчыклар бер - берсенә тоташкан урыннарда биеклеге 1,2 м дан да ким түгел.

3. Спорт жиһазлары спорт, физкультура майданчыкларында яисә рекреацияләр составында махсус жиһазландырылган жәяүлеләр коммуникацияләрендә (сәламәтлек сукмакларында) урнаштырыла. Махсус физкультура снарядлары һәм тренажерлар рәвешендәге спорт жиһазлары заводта ясаларга да, махсус эшкәртелгән өслеге жәрәхәтләнмәслек (ярыклар, тишекләр булмау һ.б.) бүрәнәләрдән һәм борыслардан ясаларга да мөмкин. Урнаштырганда сертификацияләнгән жиһаз каталогларына таянырга кирәк.

Статья 111

1. Торак төзелеше территориясендә тыныч ял итү һәм өлкәннәр өчен өстәл уеннары өчен ял итү майданчыклары оештырырга мөмкин. Торак йортларның тәрәзәләреннән тыныч ял итү майданчыклары чикләренә кадәр ара кимендә 10 м, шау - шулы өстәл уеннары майданчыклары кимендә 25 м булырга тиеш.

2. Ял итү майданчыгында тәкъдим ителгән төзекләндерү элементлары исемлегә гадәттә үз эченә ала:

- 1) каты өслек төрләре;
- 2) майданчык өслегенең газон белән кушылу элементлары;
- 3) яшелләндерү;
- 4) Өстәлләр, эскәмияләр һәм урналар (һәр эскәмиядә ким дигәндә берәр);
- 5) яктырту җайланмалары.

3. Майданчыкны плитка түшәү рәвешендә проектларга тәкъдим ителә. Ял итү майданчыкларын һәм балалар майданчыкларын бергә кушканда, балалар уеннары зонасында каты өслекләр урнаштырырга ярамый. Парк территорияләрендә чирәмдә ял итү өчен майданчык-болыннар оештырылырга мөмкин.

Статья 112

Җирлек территориясендә житештерү һәм куллану калдыкларын жыю өчен контейнерлар, бункерлар (чүп жыю урыннары) өчен майданчыклар санитария нормалары һәм кагыйдәләре таләпләренә туры китереп, шулай ук вәкаләтле органнар, оешмалар белән аларның компетенциясе нигезендә килештерелгәннән соң урнаштырылырга тиеш.

Майданчыкларны торак биналарның тәрәзәләреннән, балалар учреждениеләре, ял итү урыннары чикләреннән кимендә 20 метр ераклыкта урнаштырырга кирәк.

Майданчыкны аерым урнаштырганда (юллардан еракта) контейнерларны чистарту өчен транспортка уңайлы керү мөмкинлеген һәм борылыш майданчыклары (12 м x 12 м) булуны күз алдында тотарга. Майданчыкларны транзит Транспорт һәм жәяүлеләр коммуникацияләреннән күз күреме зонасыннан читтә, биналарның урам фасадларыннан читтә урнаштыруны проектларга кирәк. Майданчык территориясен күлгә зонасында урнаштырырга кирәк (янәшәдәге төзелешләр, түбәләр яисә яшел утыртмалар).

Чүп жыю урыннарын урнаштыру майданчыгында территорияне төзекләндерү элементларының мәҗбүри исемлегә түбәндәгеләрне үз эченә ала: каты өслек төрләре, майданчык өслегенең янәшәдәге территорияләр белән туры килү элементлары, яктырту җайланмалары һәм майданчыкны

яшеллэндерү.

Мәйданчыкның өслеген транспорт йөрү юлларының шундый ук өслегенә салырга кирәк. Суның туктап калуына һәм контейнерның тәгәрәвенә юл куймас өчен, мәйданчыкның авышлыгын 5-10% тәшкил итәргә кирәк.

31 бүлек. Кече архитектура формалары

Статья 113

1. Кече архитектура формаларына төп таләпләр булып:

1) архитектура һәм ландшафт тирәлеге, территорияне төзекләндерү элементлары характерына туры килү;

2) материалларның югары декоратив һәм эксплуатация сыйфатлары, тышкы мохит йогынтысын исәпкә алып, аларны озак вакыт дәвамында саклау;

3) конструкциянең ныклыгы, ышанычлылыгы, куркынычсызлыгы.

2. Кече архитектура формаларын проектлаганда һәм сайлаганда сертификацияләнгән эшләнмәләр каталогларыннан файдаланырга киңәш ителә. Тарихи төзелеш зоналары, жирлек үзәкләре, күпфункцияле зоналар өчен кече архитектура формалары индивидуаль проект эшләнмәләре нигезендә проектланырга тиеш.

32 бүлек. Жәмәгать транспортын көтү павильоннары конструкцияләре

Статья 114

Жәмәгать транспортын көтү павильоннары конструкцияләре яктырткычлар, лапаслар, эскәмияләр, чүп савытлары һәм гражданныр һәм оешмаларның белдерүләре өчен аерым щитлар белән жиһазландырыла. Павильонда тукталыш исеме, жәмәгать транспорты маршрутларының номерлары һәм расписаниесе күрсәтелә.

33 бүлек. Тышкы реклама һәм мәгълүмат чаралары

Статья 115

1. Тышкы мәгълүматны урнаштыру чараларын проектлау, әзерләү һәм урнаштыру төзелеш нормалары һәм кагыйдәләре, Россия Федерациясе халыкларының мәдәни мирас объектлары (тарихи һәм мәдәни ядкарьләре), аларны саклау һәм куллану турындагы Россия Федерациясе законнары таләпләре нигезендә гамәлгә ашырылырга тиеш.

Тышкы мәгълүмат чараларында мәгълүмат Татарстан Республикасының дөүләт телләре турындагы законнар таләпләрен үтәгән килеш урнаштырылырга тиеш. Ике һәм аннан да күбрәк тел кулланылган очракта текстлар эчтәлеге һәм техник бизәлеше буенча бертөрле булырга, дәрәс һәм аңлаешлы итеп башкарылырга тиеш.

2. Тышкы реклама һәм мәгълүматны урнаштыру чаралары техник яктан төзек һәм эстетик яктан каралган булырга тиеш.

3. Мәгълүмати конструкция хужасы куркынычсызлык кагыйдәләрен бозган өчен, шулай ук мәгълүмати конструкцияләрне монтажлау һәм эксплуатацияләү шартларын бозган очракта төзексезлекләр һәм авария хәлләре өчен җаваплы.

Тышкы реклама һәм мәгълүмат чаралары ияләре аларның тиешле торышын күзәтергә, аларны вакытында ремонтларга һәм тышкы реклама һәм мәгълүмат чараларын урнаштыру урынын һәм янәшәдәге территорияне җиештиргә тиеш.

Тышкы реклама һәм мәғлүмат урнаштыру чараларын тиешенчә карап тотмаган, жир кишәрлеген һәм аның тирәсендәге территорияне жыештырган һәм санитар карап тоткан өчен тышкы реклама һәм мәғлүмат урнаштыру чаралары хужалары жаваплы.

4. Реклама конструкциясенән мәғлүматны бетергәндә реклама кыры ачык төсләрдәге баннер тукыма белән капланырга тиеш.

5. Тышкы реклама һәм мәғлүматны урнаштыру чаралары, аларда фундамент блогы булганда, фундамент блогы белән бергә демонтажланырга тиеш.

Реклама конструкциясен монтажлаганнан (демонтажлаганнан) соң реклама конструкциясе хужасы реклама конструкциясен урнаштыру урынын төзекләндерүне өч тәүлектән дә артык булмаган вакытта торгызырга тиеш.

6. Жирлек территориясендә мәғлүмат һәм басма продукцияне (листовкалар, белдерүләр, афишалар һәм башка төрле продукцияне әзерләү ысулына һәм файдаланыла торган материалларга бәйсез рәвештә) киртәләргә, коймаларга, бина, корылма диварларына, аерым торган терәкләргә (яктырту, контакт челтәре һ.б.), агачларга һәм бу максатлар өчен билгеләнгән конструкцияләрдән тыш язу, ябыштыру һәм элөп кую тыела. һәм аерым торган транспорт чараларын.

Статья 116

Жирлек территориясендә:

1) реклама конструкцияләрен Башкарма комитет тарафыннан бирелә торган рөхсәттән башка урнаштырырга;

2) тышкы мәғлүмат чараларын Башкарма комитет килештермичә урнаштырырга;

3) мәғлүмат-реклама продукциясен әлеге төр продукцияне урнаштыру өчен каралмаган тәрәзәләргә, ишекләргә, тәрәзәара киңлекләргә һәм башка урыннарда урнаштырырга;

4) реклама конструкцияләрендәге сурәтләргә (плакатларны) автотранспорт газоннарга кереп алыштырырга;

5) килештерелгән дизайн-проекттан читкә тайпылып, реклама конструкцияләрен һәм аларның мәғлүмати-реклама тутыруын урнаштырырга;

6) ертылган һәм жирдә яткан плакатлар, баннерлар (реклама продукциясе) һәм реклама конструкциясе тирәсендә башка материаллар калдырырга;

7) тышкы реклама чараларыннан һәм бозылган сурәтле йә сурәтсез мәғлүматтан файдалану;

8) реклама конструкцияләрен һәм тышкы мәғлүмат чараларын тиешле хәлдә тотмаска (буяу булмау, күгәрәк булу, ертылган плакатлар һ. б.);

9) сүтелгән реклама конструкцияләренә бетон нигезләрен газонда калдырырга;

10) Тышкы реклама һәм мәғлүмат урнаштыру чараларын реклама яисә мәғлүмати хәбәр урнаштырмыйча урнаштыру һәм эксплуатацияләү, мәғлүмат кырын бозу, шулай ук тышкы реклама һәм мәғлүмат чараларын полиэтилен пленка һәм башка материаллар белән ябыштыру һәм ябыштыру;

11) тышкы реклама һәм мәғлүмат чараларын беркеткәндә объектларның корылмаларына һәм бизәлешенә зыян килү, шулай ук аларның бөтенлеген, ныклығын һәм тотрыклылығын киметү.

Статья 117

Үз белдеге белән ясалган язуларны, шулай ук үз белдеге белән

урнаштырылган мәғлүмат һәм басма продукцияне барлык объектлардан алып ташлау эшләрән оештыру, ведомство карамагына карамыйча, әлеге продукцияне урнаштырган, язуларны башкарган затларга йөкләнә. Әлеге затлар булмаган очракта, объектларның фасадларыннан, стеналарыннан, коймаларыннан үз белдеге белән ясалган язуларны бетерү эшләре әлеге объектларның милекчеләре яисә арендаторлары тарафыннан башкарыла.

34 бүлек. Гражданның белдерүләре, мәдәни һәм спорт чаралары афишалары өчен җайланмалар

Статья 118

Мәдәни һәм спорт чараларының белдерүләрен, афишаларын урнаштыру бары тик гражданны күпләп була торган урыннарда һәм җәяүлеләр өчен җанлы зоналарда урнаштырыла торган махсус тумбаларда, щитларда һәм стендларда гына гамәлгә ашырыла. Белдерүләр өчен стендлар, җирлекнең башкарма комитеты белән килештереп, аерым объектлар рәвешендә яисә биналарда яисә корылмаларда эленеп торган щитлар рәвешендә урнаштырыла.

35 бүлек. Коммуникацияләр төзегәндә, ремонтлаганда, реконструкцияләгәндә җир эшләрән башкаруга төп таләпләр

Статья 119

1. Грунт казу яисә юл өслеген ачу (җир асты коммуникацияләрен салу, реконструкцияләү яисә ремонтлау, свайлар һәм шпунт салу, грунтны планлаштыру, бораулау эшләре) белән бәйле эшләренә бары тик җирлек башкарма комитеты тарафыннан бирелгән язма рөхсәт (җир эшләрен башкаруга ордер) булганда гына башкарырга кирәк.

Авария хәлендәге эшләренә челтәр хужалары телефон программасы буенча яисә җирлек башкарма комитеты хәбәрнамәсе буенча башларга, аннан соң рөхсәт рәсмиләштерергә тиеш.

2. Коммуникацияләренә төзү, реконструкцияләү, ремонтлау эшләрен башкаруга рөхсәтне җирлек башкарма комитеты:

- инженерлык коммуникацияләренәң сакланышы өчен җавап бирүче кызыксынган хезмәтләр белән килештерелгән эшләр башкару проекты;

- юл хәрәкәте иминлегенә буенча дәүләт инспекциясә белән килештерелгән Транспорт һәм җәяүлеләр хәрәкәте схемасы;

- муниципаль район Башкарма комитеты белән килештерелгән эшләренә башкару шартлары;

- эшләр башкаруның календарь графигын, шулай ук милекчә яисә ул вәкаләт биргән зат белән территорияләрендә коммуникацияләренә төзү, реконструкцияләү, ремонтлау эшләре башкарылачак җир кишәрлеген төзекләндерүне торгызу турында килешүләренә.

3. Тиешле оешмаларга автомобиль юлының (тротуарның) машина йөрү өлешен траншея киңлегенә бәйсез рәвештә тулы киңлеккә торгызу шарты белән урамнарның машина йөрү өлеше, машина узу юллары, шулай ук тротуарлар астында җир асты коммуникацияләре салуны рөхсәт итәргә киңәш ителә.

Статья 120

Җир асты коммуникацияләрен салу эшләрен башкарганда яисә төзелеш эшләренәң башка төрләрен башкарганда төзелеш һәм ремонт оешмалары гаебе белән юл өслекләренәң, яшелләндерүнең һәм төзекләндерү

элементларының җимерелүе һәм зарарлануы эшләрне башкаруга рөхсәт алган оешмаларга муниципаль район Башкарма комитеты белән килештерелгән срокларда тулысынча бетерелергә тиеш.

Статья 121

Эшләрне башкару урынын киртәләргә, киртәләргә эшне башкаручы оешманың исеме, эшләрне башкару өчен җаваплы затның фамилиясе, оешманың телефон номеры язылган такта эләргә.

Статья 122

Җир эшләрән башкаруга рөхсәт (ордер) рәсмиләштерүне таләп итә торган җир эшләрән авария хәлендәгә җир эшләре рәвешендә башкару тыела.

Статья 123

1. Җир эшләрән башкаруга рөхсәт (ордер) оешманың, предприятиенең, учреждениенең вазыйфаи затына яисә объектларны төзү, реконструкцияләү, капитал ремонтлау буенча заказ бирүче физик затка механикалаштырылган ысул белән дә, кулдан да 0,3 метр тирәнлектә башкарыла торган җир эшләрән башкарганда бирелә.

2. Җир эшләрән башкаруга рөхсәт (ордер) алучыларның салымнар һәм җыемнар турында Россия Федерациясе законнары нигезендә түләнергә тиешле салымнар, җыемнар, иминият кертемнәре, пенялар, штрафлар, процентлар түләү буенча үтәлмәгән бурычы булмаса тиеш.

Статья 124

1. Җир эшләрән башкаруга рөхсәт (ордер) чыннан да анда күрсәтелгән заказчы, подрядчы оешмасына, эшләрнең төренә, күләменә, срогына һәм урынына.

2. Заказчы яисә подрядчы функциясе тапшырылган очракта, җир эшләрән башкаруга рөхсәттә (ордерда) күрсәтелгән эшләрнең проект карарлары, төре, күләме, сроклары һәм башкару урыны үзгәргән очракта, рөхсәт (ордер) яңадан рәсмиләштерелергә тиеш.

Статья 125

Эшләр бары тик җир эшләрән башкаруга рөхсәттә (ордерда) күрсәтелгән эш җитештерүче тарафыннан гына башкарыла.

Статья 126

1. Җир эшләрән башкара башлаганчы җир эшләрән башкаручы оешма, юридик яисә физик зат җәяүлеләр һәм транспорт хәрәкәте иминлеген, төзелеш зонасындагы барлык предприятиеләргә һәм оешмаларга, учреждениеләргә керү һәм керү юлларын тәэмин итәргә, эшләр башкарылуның бөтен чорына юл билгеләре, күрсәткечләр, яктырту, мәгълүмат щитлары куярга, эш башкаручы оешманың исеме, фамилиясе язылган табличка эләр куярга тиеш. Эшләрне башкару өчен җаваплы зат, оешманың телефон номеры. Эшләр ябылу, пассажир транспорты маршрутлары үзгәрү белән бәйле булган очракларда, эш срокларын күрсәтеп, тиешле белдерүләрне матбугатка урнаштырырга.

2. Яруны башкаручы оешма, төзелешне оештыру проекты нигезендә, эшләр башкарылган урынны ышанычлы койма белән әйләндереп ала. Кичен һәм төнлә киртәләрдә юл хәрәкәте кагыйдәләрендә каралган яктылыкны кире кайтара торган кисәтү билгеләре булырга тиеш. Караңгы төшкәч, казылу урыннары яктыртыла.

3. Урамнарның машина йөрү өлешендә эшләр башкарганда траншея чикләрендәге асфальт һәм вак ташларны сүтеп, эш житештерүче тарафыннан махсус билгеләнгән урынга чыгарырга.

Статья 127

1. Жир асты корылмаларына зыян килүне кисәтү һәм саклык чараларын күрү өчен заказчы яисә эшләр башкаручы жир эшләре башланырга бер тәүлектән дә соңга калмыйча эксплуатация хезмәтләренең һәм башка оешмаларның, учреждениеләрнең һәм физик затларның вәкаләтле вәкилләренә, эшләр башкарылган урында жир асты корылмалары яисә башка объектлары булган жир кишәрлекләренең хокук ияләренә хәбәр итәргә тиеш.

2. Эксплуатацияләү һәм башка оешмалар житәкчеләре жир эшләрен башкару урынына үзләренең вәкаләтле вәкилләренең килүен тәэмин итәргә тиеш. Бер үк вакытта жир асты корылмаларының, коммуникацияләренең һәм башка мөлкәтнең сакланышын тәэмин итү һәм зыян күрүен кисәтү максатында жир эшләрен башкаруның аерым шартлары ачыклана һәм язма рәвештә теркәлә.

3. Гамәлдәге жир асты инженерлык челтәрләренең, яшеллекләренең сакланышы, хәрәкәт иминлеген өчен төзелеш яисә ремонт-торгызу эшләрен башкаручы оешма җаваплы. Күрше яисә кисешүче коммуникацияләр зарарланган очракта, алар өлеге коммуникацияләренә эксплуатацияләүче оешма күрсәтмәсе буенча эш башкаручы оешманың көче һәм чаралары белән кичекмәстән торгызылырга тиеш.

Статья 128

1. Эшләр житештерүче эшләр башкарылган урында жир эшләрен башкаруга рөхсәтнең (ордерның) оригиналын, эшләр башкару проектын, жир кишәрлекләре һәм жир асты корылмалары хокук ияләрен килештерүне, ә жирлек автомобиль юллары буйлап транспорт чаралары хәрәкәте вакытлыча чикләнгән яисә вакытлыча туктатылган очракта - Башкарма комитетның транспорт чаралары хәрәкәтен һәм юл хәрәкәтен оештыру схемасын вакытлыча чикләү (вакытлыча туктату) турында карары һәм жир эшләрен башкарган өчен җаваплы зат тарафыннан күзәтчелек оешмалары вәкилләренә таныклык документлары булганда беренче таләбе буенча күрсәтелергә тиеш.

2. Эшләрен башкарганда төзелеш өлкәсендәге норма һәм кагыйдәләренә мәҗбүри таләпләре үтәлергә тиеш.

3. Корылма күчәрләрен һәм коммуникацияләр трассаларын (эшләр башланганнан алып траншеяләр күмелгәнгә кадәр һәм объектны файдалануга тапшырганга кадәр) натурага чыгару лицензияле, өлеге эшчәнлек төренә тиешле рөхсәт алган оешма көче белән һәм проект документациясе нигезендә башкарыла.

4. Жир асты коммуникацияләрен һәм корылмаларын салуның һәм үзгәртеп коруның төп ысулы-төзекләндерелгән өслекне ачмыйча ябык ысул. Ачык ысул эшләрен ябык ысул белән башкару мөмкин булмавын дәлилләү булганда гына рөхсәт ителә.

5. Жирлекнең яшелләндерелгән территориясендә жир эшләре башкарганда казу эшләре башкаручы оешмалар, предприятиеләр, учреждениеләр яисә физик затлар бурычлы:

- яшел үсентеләрне сүтүгә һәм тамыр системасын ялангач калдыруга рөхсәт рәсмиләштерергә;

- төзелеш территориясендәге агачларны биеклегенә 2 м булган тоташ

калканнар белән әйләндереп алырга. калканнарны агач кәүсәсеннән кимендә 0,5 м ераклыкта өчпочмак итеп урнаштырырга, шулай ук киртә куючы өчпочмак тирәли 0,5 м радиустагы агач түшәм ясарга;

- юлларны, майданнарны, ишегалларын, тротуарларны һ. б. асфальт түшәгәндә һәм асфальт түшәгәндә агач тирәли диаметры кимендә 2 м булган буш урын калдырырга, аннары тимер-бетон рәшәткә яисә башка төрле өслек урнаштырырга;

- кабель, канализация торбалары һәм башка корылмалар салганда траншеялар казырга, кәүсәнең калынлыгы 15 см га кадәр булганда - кимендә 2 м, кәүсәнең калынлыгы 15 см дан артканда-кимендә 3 м, куаклардан кимендә 1,5 м, кырыйдагы скелет ботагы нигезеннән ераклыкны исәпләгәндә;

- төзелеш материалларын тупламаска, машиналар һәм автомобильләрне газоннарда, шулай ук агачтан 2,5 метр, куаклардан 1,5 метр ераклыкта куярга ярамай. Янучан материалларны агач һәм куаклардан 10 метрдан да якынак жыялар;

- яшел үсентеләргә төзелеш материаллары салмаска һәм аларны пычратмаска;

- керү юлларын һәм күтөрү краннарын урнаштыру урыннарын яшеллекләр утыртылган территориядән читтә урнаштырырга һәм агачларның урнаштырылган киртәләрен бозмаска;

- агач һәм куакларның тамыр системасы зонасындагы эшләрне, тамыр системасына зыян китермичә, төп скелет тамырлары урнашканнан түбәнрәк башкарырга;

- жир эшләрен башкарганда жирнең югары уңдырышлы катламын бетерергә, бораулау һәм саклап калырга. Борауланган үсемлек җирнең өслеге яисә яңа территорияләргә яшелләнәргәндә файдалану өчен вәкаләтле муниципаль оешмаларга тапшырырга;

- төзелеш эшләрен башкарганда табигатьне саклау чараларын уздыру һәм бозылган җирләрне торгызу өчен вәкаләтле орган күрсәткән урыннарда туфрак чыгаруны тәэмин итәргә.

6. Камилләштерелгән өслекле урамнарда, юлларда, тротуарларда, майданнарда һәм башка төзекләндерелгән территорияләрдә жир эшләре түбәндәге шартларны үтәп алып барыла:

- эшләр 300 метрлы участкаларда башкарылырга тиеш;

- алдагы участкаларда эшләр элеккеге участкалардагы барлык эшләр тәмамланганнан соң гына рөхсәт ителә, шул исәптән торгызу эшләре һәм территорияләргә жыештыру эшләре дә;

7. Урамнарның машина үтә торган өлешендә эшләр башкарганда, траншея чикләрендәге асфальт, бетон, вак таш түшәмәләре сүтелә һәм эш җитештерүче тарафыннан махсус билгеләнгән урынга чыгарыла. Бордюр, чирәм сүтелә һәм аның икенчел файдалану өчен яраклылыгы билгеләнә. Эшләрне башкаручы шулай ук сүтелгән юл һәм тротуар өслегенең, борт ташының, баскычларның һәм түшәмәләргә сакланышын тәэмин итәргә тиеш;

8. Траншеяләрдән, котлованнардан, коелардан су суыртырга һәм яңгыр канализациясе чөптәренә җибәргәгә яки шланглар һәм лотоклар буенча җибәргәгә. Казылу урыннарында һәм аларга якын территорияләрдән коеп яуган яңгыр һәм кар суларын үткөрүне эшләрне башкаручы оешма тәэмин итәргә тиеш.

9. Жир эшләрен башкарганда, уңдырышлы катламны саклап калу өчен, бу катламны алдан җиһазландырылган урыннарда алып ташларга (калынлыгы 15 см дан да ким булмаган), бораулау һәм саклап калырга кирәк. Территориягә туфрак салганда бары тик минераль туфракларны һәм туфракның югары

уңдырышлы катламнарын гына файдаланырга рөхсәт ителә.

10. Траншеялар аша жәяүлеләр күперләре ясалырга тиеш. Кышкы чорда алар системалы рәвештә кардан һәм боздан чистартылырга һәм жир эшләрен башкаручы оешма көче белән ком сибелергә тиеш.

Статья 129

Жир эшләрен башкарганда тыела:

- 1) урамнарның янәшәдәге участоклары пычрану һәм яңгыр канализациясе чүпләнү;
- 2) РФ ЭЭМ бүлеге белән килештермичә юлларда эшләр башкару;
- 3) суүткәргеч торбалар, кюветлар һәм газоннар салу;
- 4) газүткәргечләрнең, жылылык трассаларының, электр тапшыру линияләренең һәм элемент линияләренең саклау зоналарында Материалларны һәм конструкцияләрне туплау;
- 5) жир эшләрен башкару өчен бүленмәгән люкларның, күзәтү коеларының һәм камераларның, су агымы рәшәткәләренең, юл буендагы лотокларның һәм кюветларның, Үткәргеч торбаларның һәм дренажларның, геодезия билгеләренең, юлның йөрү өлешенең һәм тротуарларның капкачларын Жир яисә төзелеш материаллары белән күмү;
- 6) расланган проектта каралмаган гамәлдәге жир асты корылмаларын кызыксынган оешма белән килештермичә күчерү;
- 7) гамәлдәге жир асты корылмалары (торбаүткәргечләр, коелар, кабельләр, фундаментлар һәм башкалар) янында эшләү, эшләргә оештыру проектында каралмаган ераклыкта экскаваторлардан файдалану. Бу очракларда эшләр кул белән башкарыла;
- 8) жирлек урамнары буйлап транспорт һәм чылбырлы машиналар куу.

Статья 130

1. Жир эшләрен башкаручы заказчы яисә эшләр житештерүче жир эшләрен башкаруга рөхсәт (ордер) гамәлдә булу срогы тәмамланганчы бозылган төзекләндерүне комплекслы торгызырга тиеш.

2. Заказ бирүче яки эш житештерүче траншеялар күмелгәнче һәм объектны файдалануга тапшырганчы башкарып төшерергә тиеш.

3. Урамнарның һәм тротуарларның машина үтә торган өлешенә кирегә катламлы тыгызлау (су сибү) белән ком салына, кыш көне - кар белән. Яшел зонаны (газоннарны) торгызганда (кире күмгәндә) территорияне төзекләндерү газон үләннәре орлыклары чәчеп, үсемлек грунты белән башкарыла. Үсемлек туфрагы жәелгән урыннарда аның калыңлыгы 30 см дан да ким булмаска тиеш.

4. Урамнарның машина үтә торган өлеше, машина үтә торган юллар, шулай ук тротуарлар астында эшләр башкарганда өслекләргә торгызу юллар һәм тротуарлар күчәренә параллель һәм перпендикуляр туры линияләр буенча башкарыла, өслекнең зыян күрмәгән өлешен юллар буйлап траншеядан ике якка да 20 сантиметрга һәм бораулау жайланмасы ачканда тротуарлар буйлап 15 сантиметрга һәм бөтен киңлегенә зарарланган өслек, һәм экскаватор ачканда кимендә 20 һәм 15 сантиметр. Бу вакытта иске асфальт-бетон киселә, чистартыла, вертикаль стеналар һәм нигез өслеге битум белән сылана.

5. Торгызу эшләреннән соң грунтны, Материалларны, конструкцияләргә, төзелеш чүп-чарын һәм киртәләргә жыештыру мәжбүри.

6. Магистральләрдә, скверларда, паркларда, жәяүлеләр юлларында, шулай ук транспорт һәм жәяүлеләр күп йөри торган урыннарда юл өслеген торгызу өчен, төзекләндерү эшләре төзелеш оешмасы тарафыннан траншеялар күмелгәннән соң кичекмәстән башланырга тиеш, калган

очрақларда - траншеялар күмелгәннән соң 2 тәүлектән дә артмаска тиеш.

7. Юл өслегенең таяныч катламын торгызу ел әйләнәсе башкарыла. Кышкы чорда авария хәләндәге жир эшләрен башкарганда, эш житештерүче зарарланган урынны кардан һәм боздан тулысынча чистартырга, юл өслеген торгызырга һәм аның торышын кышкы чорда күзәтергә тиеш; жылы чорда, әмма 25 апрельдән дә иртәрәк түгел, 31 майга кадәр асфальт-бетон өслекне тулысынча торгызырга тиеш.

Асфальт-бетон өслекләренә торгызуның технологик эзлеклелеге тышкы һава температурасы көзен - +10°стан, ә язын +5°Стан түбән булмаганда башкарылырга тиеш.

8. Кышкы чорда тотрыклы тискәре температура булганда, бозылган төзекләндерүне торгызу, эшләренә башкарып чыгу мөмкин булмау сәбәпле, вакытлы схема буенча башкарыла һәм гарантия хаты һәм торгызу эшләренең календарь графигы нигезендә киләсе елның 31 маена кадәр тулысынча торгызылырга тиеш.

9. Жир эшләрен башкаруга рәхсәт (ордер) ябылганнан соң өч ел эчендә яруларны сыйфатсыз төзәтү, туфрак утырту яки торгызылган өслекнең деформациясә ачыкланган очракта, заказ бирүче кичекмәстән барлык дефектларны үз хисабына бетерергә яки аны үтәүне подрядчы тарафыннан финансларга һәм тапшыруга күрсәтергә тиеш.

10. Төзекләндерү эшләрен (юл өслеген, яшел үсентеләрен һ.б.) үз көчләре белән башкару мөмкинлеге булмаганда, оешма, предприятие, юридик һәм физик зат өлеге эшләренә башкаруга махсуслаштырылган оешмалар белән килешү төзәргә тиеш. Шартнамә төзү эш башкарган оешманың төзекләндерү элементларын торгызу өчен җаваплылыгын бетерми.

Объектларны төзегәндә төзекләндерү элементларын (яшел зоналарны, тротуарларны, борт ташларын, геодезия билгеләрен, кече архитектура формаларын) саклап калу мөмкин булмаган очракта, заказ бирүче яисә эшләр башкаручы торгызуны үз хисабына башкара.

11. Оешмалар, предприятиеләр, учреждениеләр, юридик һәм физик затлар башкарган эш бозылган төзекләндерү комплекслы торгызылганнан соң тәмамланган дип санала.

12. Эшләр тәмамлангач һәм төзекләндерү эшләре торгызылгач, заказчы подряд оешмасы белән берлектә жир эшләрен башкаруга рәхсәтне (ордерны) ябу өчен авыл жирлегә башкарма комитетына документлар пакеты тапшыра. Эшләренә тәмамлану датасы булып жир эшләрен башкаруга рәхсәт (ордер) ябылуга гариза бирелгән дата санала.

Статья 131

Жир эшләрен башкаруга рәхсәт (ордер) алган юридик һәм физик затлар эшләр тәмамлангач, авыл жирлегә башкарма комитетына түбәндәге документларны тапшырырга тиешләр:

- 1) жир эшләрен башкаруга элек бирелгән рәхсәт (ордер);
- 2) жир эшләрен башкаруга рәхсәт (ордер) алынган бозылган төзекләндерүнең тулысынча торгызылуын раслый торган эшләр башкару урыны фотографияләре;
- 3) электрон рәвештә башкарып төшерү (DWG/STL Форматы) яки инженерлык челтәрләренең һәм коммуникацияләренең борылыш нокталары координаталары каталогы.

Статья 132

1. Жир асты корылмаларында, инженерлык коммуникацияләрендә

аларны эксплуатацияләү процессында авария хәлләре килеп чыкканда яисә аларның нормаль эшләвен бозуга яисә бәхетсезлек очраklары өчен алшартлар барлыкка килүгә китергән төзелеш эшләрен башкаруга бәйле рәвештә, күрсәтелгән инженерлык корылмаларын һәм коммуникацияләрне эксплуатацияләүче оешма аварияне бетерү урынына кичекмәстән авария хәлендәге бригаданы җибәргә тиеш, ул җаваплы зат аварияне бетерүгә һәм аның нәтижеләрен бетерүгә керешергә тиеш.

Авария эшләре тулысынча бетерелгәнче өзлексез режимда алып барыла.

2. Казу эшләре башланганчы, авария бригадасын җибәрү белән бер үк вакытта, эксплуатацияләүче оешма авария турында авыл җирлеге башкарма комитетына хәбәр итәргә, эш башкару урынын җентекләп географик (адреслы) бәйләп, авария турында телефонограмма җибәргә, шулай ук инженерлык корылмаларын эксплуатацияләүче оешмаларга телефонограмма аша хәбәр итәргә тиеш.

3. Авария турында телефонограмма алганнан соң, авария урыны белән чиктәш инженерлык коммуникацияләре һәм җир асты корылмалары булган оешмалар җитәкчеләре авария урынына җаваплы вәкилләрнең килүен вакытында тәэмин итәргә һәм гамәлдәге коммуникацияләрнең һәм корылмаларның сакланышын тәэмин итү өчен кирәкле шартлар турында язма рәвештә тулы күрсәтмәләр бирергә тиеш.

3.1 авыл җирлеге башкарма комитеты авария-тернәкләндерү эшләрен башкаруга рөхсәт (ордер) телефонограмма алган көнне ача. Әгәр эшләр кичке һәм төнге вакытта башкарылса, ял һәм бәйрәм көннәрендә, яқындагы эш көнндә вәкаләтле органга рөхсәт (ордер) рәсмиләштерелгән очракта, авария-тернәкләндерү эшләрен башкарырга рөхсәт ителә.

4. Аварияне бетерү эшләрен башкаручы оешманың үзәндә хезмәт таныклыгы, аварияне бетерүгә заявкасы, эшләр башкару урынын җентекләп географик (адреслы) бәйләп, вәкаләтле органга җибәрелгән телефонограмма күчermәсе булган җаваплы вәкиле даими рәвештә авария хәлендәге эшләрне башкаручы оешманың җаваплы вәкиле булырга тиеш.

5. Төрле материаллар һәм җиһазлар туплаган яки авария урынында туфрак яки төзелеш чүп-чарлары өемнәрен урнаштырган оешмалар, әгәр бу авария эшләренә комачаулый икән, аварияне бетерү эшләрен башкаручы оешма таләбе буенча кичекмәстән һәм үз хисабына эш зонасын бушатырга тиеш.

6. Авария хәлендәге казылу урыннарында төзекләндерү эшләре тулысынча торгызылган коммуникация (корылма) төренә бәйсез рәвештә аварияләр өч тәүлек дәвамында, ә кышкы чорда биш тәүлек дәвамында бетерелергә тиеш.

7. Юлның һәм тротуарларның өслеген торгызу эшләре, елның нинди вакытына карамастан, 24 сәгать эчендә башкарылырга тиеш (автотранспортның авариясез хәрәкәтен тәэмин итү һәм механикалаштырылган җыештыру өчен).

8. Эшләрне кышкы чорда башкарганда, кече архитектура формаларын, яшел үсентеләрне торгызу мөмкинлеге булмаганда һәм асфальт түшәмәне үзгәртеп кору зарурлыгы булганда, җитештерүче 31 майга кадәр соңгы төзекләндерүне башкарырга тиеш.

9. Бозылган төзекләндерүне торгызу әлеге кагыйдәләрнең 132 статьясы нигезендә гамәлгә ашырыла.

10. Авария булган инженерлык челтәрләре хужалары төзекләндерү торышы өчен өч ел дәвамында җаваплы.

11. Авария-торгызу эшлэрен башкару объекты төзеклэндерүнең һәм юл-ремонт эшлэренең факттагы үтэлешен һәм аларның сыйфатын тикшергәннән соң контрольдән алына (авария-торгызу эшлэрен башкаруга рәхсәтне (ордерны) ябу). бу хакта эшне башкаручы оешма вәкилләре, территориянең баланс тотучысы, шулай ук Россия Эчке эшләр министрлығының Әлмәт районы бүлгегә катнашында акт төзелә (эшләр машина йөрү өлешендә башкарылган булса).

12. Эшләрне башкаручы оешма аварияне вакытында бетермәгән һәм территорияне төзеклэндермәгән өчен, шулай ук ордерны рәсмиләштермәгән очракта гамәлдәге законнар нигезендә җаваплы була.

13. Гамәлдәге җир асты корылмаларына һәм коммуникацияләренә зыян салу өчен эшләрне башкаручы оешмалар һәм аларны җитештерү өчен җаваплы зат җаваплы.

36 бүлек Юл сервисы объектларын карап тоту

Статья 133

Сервис объектлары территорияләрен карап тоту мондый объектларның хужасы (милекчесе) тарафыннан гамәлгә ашырыла.

Юл буе сервисы объектлары территорияләрен төзеклэндерү элементларының мәҗбүри исемлегә үз эченә ала:

- уңайлы хәрәкәт итү өчен каты өслек;
- территорияне яктырту, архитектура-декоратив яктырту;
- аларны урнаштыру һәм карап тоту таләпләрен үтәгән бәдрәф кабиналары;
- чүп савытлары һәм кече контейнерлар;
- яшеллэндерү (газоннар, чәчәкләр) һәм яшеллэндерү участокларын яклау элементлары (киртәләр).

Статья 134

Сервис объектларын һәм аларга якин территорияләрен урнаштыру һәм карап тоту таләпләренә:

-сервис объектларына керү-чыгу юллары, керү юллары күчеш-тизлек полосалары белән җиһазландырылырга тиеш;

-сервис объектларының күчеш-тизлек полосалары һәм территорияләре тышкы яктырту белән җиһазландырылырга тиеш;

- хәрәкәتكә хезмәт күрсәтү корылмасы мәйданчыгына чыгу юллары юлдан су агызуның гамәлдәге системасына бәйләнгән буй су агызу юлы тәэмин ителерлек итеп төзелергә тиеш (чыгу юллары астына су үткәрү торбалары салынырга тиеш).;

-хәрәкәتكә хезмәт күрсәтү корылмасы мәйданчыгының һәм аңа таба чыгу юлларының буй авышлыгы юлның капма-каршы ягына юнәлдерелергә тиеш. Түгәрәкләнү радиуслары чикләрендә ул 20%тәшкит итәргә тиеш.

- мәйданчык һәм аңа чыгу юллары автомобиль юлы белән бертигез тотрыклы камилләштерелгән катламга ия булырга тиеш;

- «юл хәрәкәтен оештыруның техник чаралары " ГОСТ Р 52289-2019 таләпләре нигезендә юл хәрәкәтен оештыруның техник чаралары булу. Юл билгеләрен, билгеләрен, светофорларны, юл киртәләрен һәм юнәлеш бирүче җайланмаларны куллану кагыйдәләре»;

-сервис объекты территориясендәге җитешсезлекләренә эксплуатацияләү һәм тоту процессында бетерү «гомуми файдаланудагы автомобиль юллары " ГОСТ Р 59292-2021 таләпләре нигезендә гамәлгә ашырылырга тиеш. Жәйге

тоту дәрәжәсенә таләпләр. Бәяләү критерийлары һәм контроль методлары " һәм ГОСТ Р 59434-2021 гомуми файдаланудагы автомобиль юллары. Кышкы тоту дәрәжәсенә таләпләр. Бәяләү критерийлары һәм контроль методлары"»

-функциональ билгеләнеш буенча хәрәкәткә хезмәт күрсәтү корылмасы территориясендә, шул исәптән, санитария-гигиена зонасы булырга тиеш;

-тышкы реклама һәм мәгълүматны урнаштыру чаралары техник яктан төзек һәм эстетик яктан каралган булырга һәм бирелгән техник шартлар нигезендә файдаланылырга тиеш;

«Россия Федерациясендә инвалидларны социаль яклау турында»1995 елның 24 ноябрәндәге 181-ФЗ номерлы федераль закон нигезендә юл буе сервисы объектларының транспорт чараларын кую урыннарында инвалидлар идарә итә торган транспорт чараларын бушлай кую өчен урыннар бирелергә тиеш.

37 бүлек. Уңайлы мохиткә аерым таләпләр

Статья 135

1. Торак мохитне төзекләндерү объектларын, урамнарны һәм юлларны, мәдәни-көн күреш хезмәте күрсәтү объектларын проектлаганда өлкәннәр һәм мөмкинлекләре чикләнгән затлар өчен торак пунктлар мохитеннән файдалану мөмкинлеген, әлеге объектларны югарыда күрсәтелгән затларның хәрәкәтенә ярдәм итә торган элементлар һәм техник чаралар белән тәэмин итүне күздә тоту тәкъдим ителә.

2. Өлкән яшьтәге һәм мөмкинлекләре чикләнгән затларның хәрәкәтенә ярдәм итә торган техник чараларны һәм җиһазларны проектлау, төзү, урнаштыруны заказчы яңа төзелештә расланган проект документациясе нигезендә башкарырга тәкъдим итә.

3. Гомуми файдаланудагы барлык парковкаларда, шул исәптән социаль, инженерлык һәм транспорт инфраструктуралары объектлары (торак, ижтимагый һәм җитештерү биналары, Корылмалар һәм корылмалар, физкультура-спорт оешмалары, мәдәният оешмалары һәм башка оешмалар урнашканнарын да кертеп), ял итү урыннары янында I, II төркем инвалидлар идарә итә торган транспорт чараларын һәм транспорт мондый инвалидларны һәм (яисә) инвалид балаларны йөртүче акчалар. III төркем инвалидлар арасынан булган гражданның әлеге өлешнең нормалары Россия Федерациясе Хөкүмәте билгеләгән тәртиптә кагыла. Күрсәтелгән транспорт чараларына «Инвалид» танып белү билгесе куелырга һәм әлеге транспорт чаралары турындагы мәгълүмат «социаль өлкәдә бердәм үзәкләштерелгән цифрлы платформа» дәүләт мәгълүмат системасына урнаштырылырга тиеш.

38 бүлек. Ярминкәләр һәм башка массакүләм чаралар үткәргәндә төзекләндерүне оештыру

Статья 136

1. Ярминкәләр, күргәзмәләр, бәйрәм, күңел ачу, концерт, реклама һәм башка массакүләм чаралар үткәргәндә күрсәтелгән чараларны оештыручылар һәм заказчылар (авыл хужалыгы ярминкәләре очрагында - катнашучылар (сүздә объектлары)) әлеге Кагыйдәләр нигезендә чисталык һәм тәртип саклауны, яшел үсентеләрне (клумбалар, газоннар, агачлар, куаклар) вакытында саклап калуны тәэмин итәргә, тиешле территориядән чүп җыю, җыю һәм чыгару, аны туплауга юл куймаска.

2. Күрсәтелгән массакүләм чараларны оештыру вакытында, чисталыкны

тээмин итү максатларында, оештыручылар һәм заказчылар махсус оешмалар белән тиешле территориядән чүп-чарны вакытында жыеп алу, жыю һәм чыгару, яшел үсентеләрне торгызу буенча килешүләр төзөргә тиеш. Чараларны күрсәтелгән шартнамә (шартнамәләр) төземичә үткөрү рөхсәт ителми.

3. Әлеге статьяның 1 пунктында күрсәтелгән чаралар тәмамланганнан соң оештыручылар, заказ бирүчеләр яисә җаваплы кешеләр кичекмәстән чүп-чарны чыгаруны, яшел утыртмаларны торгызуны тээмин итәргә тиеш. Күрсәтелгән чаралар бер көннән артык дәвам иткән очракта, чүп-чарны жыю һәм чыгару көн саен башкарыла.

4. Ярминкәләр оештыру урыннары һәм сезонлы сәүдә, цирклар, жәнлекләр бакчалары һ.б. өчен мәйданчыклар әлеге чараларны уздыру максаты белән бирелгән затлар тарафыннан карала.

Статья 137

Ярминкәләр, күргәзмәләр, бәйрәм, күңел ачу һәм башка массакүләм чаралар уздырган вакытта калдыкларны һәм чүп-чарны вакытлыча урнаштыру өчен урналар, чүп-чар өчен контейнерлар, биотуалетлар куела. Урнаштырылган савыт-саба, контейнерлар һәм биотуалетлар саны территориянең чисталыгын тээмин итәргә тиеш.

Статья 138

Сәхнәләрне, стендларны, жиһазларны, механизмнарны һәм конструкцияләрне, павильоннарны, чатырларны һ.б. вакытлыча урнаштыру, шулай ук күргәзмә, реклама, концерт, күңел ачу һәм башка массакүләм чаралар объектлар корылмаларына куела торган норматив таләпләрне исәпкә алып, шулай ук Әлмәт муниципаль районы жирле үзидарә органнарының тиешле рөхсәтләрән алып, билгеләнгән тәртиптә гамәлгә ашырыла.

Статья 139

Ярминкәләр һәм (яисә) сезонлы сәүдә, цирклар, жәнлекләр асрау һ. б. оештыруга рөхсәт алучы затлар бурычлы:

- территорияне тиешенчә карап тотуны, шул исәптән аны санитар чистартуны тээмин итәргә;
- каты көнкүреш калдыкларын чыгаруга килешү төзөргә;
- калдыкларны һәм чүп-чарны жыю өчен чүп жыю урыннары (урналар) куярга;
- бирелгән территориядә төзекләндерүнең барлык элементларын, аерым алганда, яшел үсентеләрне саклап калуны тээмин итәргә;
- рөхсәт гамәлдән чыккач, оештыручылар төзекләндерү объекттын торгызырга һәм зыян килгән очракта түләүләрне тулы күләмдә башкарырга тиеш.

39 бүлек. Карарлар кабул итүдә һәм авыл мохитен комплекслы төзекләндерү һәм үстерү проектларын гамәлгә ашыруда җәмәгатьчелекнең катнашу рәвешләре һәм механизмнары

39.1. Гомуми нигезләмәләр. Җәмәгать катнашуының бурычлары, файдасы һәм формалары

Статья 140

Шәһәр халкының әйләнә-тирә мохиттән канәгатьлеген арттыру, тормышның һәм авыл мохитенең сыйфатын күтәрү максатларында авыл

территорияләрен төзекләндерү буенча карарлар кабул итүгә һәм проектларны гамәлгә ашыруга актив шәһәр халкының, бергәлек вәкилләренең җәлеп ителүе, җирлекнең барлык үсеш субъектлары фикерен реаль исәпкә алу зарур.

Статья 141

Барлык кызыксынган якларның киң катнашуын һәм иҗтимагый мәнфәгатьләренең һәм теләкләренең оптималь ярашуын тәэмин итү һәм һөнәри экспертиза үткөрү өчен:

1) җәмәгать таләбен ачыклау, хәрәкәт итә торган кыйммәтләрне формалаштыру һәм карала торган проектның максатларын билгеләү этабында Җәмәгатьчелек катнашуын максималләштерү;

2) бурычларны хәл итүнең альтернатив концепцияләрен эшләүдә, шул исәптән проект семинарлары һәм ачык конкурслар механизмын кулланып, җәмәгать катнашуын һәм һөнәри экспертизаны берләштерү;

3) авыл тормышының әлеге территориягә һәм әлеге мәсьәләгә кагылышлы барлык субъектларын җәлеп итеп төзелгән вариантларны карау;

4) сайланган концепцияне белгечләргә эшләп бетерүгә тапшыру, финал карарын яңадан карау, шул исәптән барлык кызыксынган субъектлар катнашында аның нәтиҗелелеген һәм җәлеп итүчәнлеген көчәйтү.

39.2. Җәмгыятьтә катнашуны оештыру принциплары һәм механизмнары

Статья 142

Җәмәгатьчелектә катнашуның барлык формалары барлык кызыксынган якларны тулырак җәлеп итүгә, аларның чын мәнфәгатьләрен һәм кыйммәтләрен ачыклауга, аларны авыл җирлегендә теләсә нинди үзгәрешләргә проектлауда чагылдыруга, проектларны гамәлгә ашыру максатлары һәм планнары буенча килешүгә ирешүгә, авыл тормышындагы барлык субъектларны территорияне үстерү стратегиясен гамәлгә ашыручы проектлар тирәсенә туплауга һәм берләштерүгә юнәлдерелгән.

Статья 143

Территорияләргә төзекләндерү проектлары буенча ачык фикер алышуны проект бурычларын формалаштыру этабында һәм проектлауның һәр этабы йомгаклары буенча оештырырга кирәк.

Статья 144

Территорияләргә төзекләндерүгә һәм үстерүгә кагылышлы барлык карарлар, тиешле территорияләрдә һәм җирлекнең барлык субъектларында яшәүчеләргә фикерен исәпкә алып, ачык һәм хәбәрдар кабул ителергә тиеш.

Статья 145

Халыкка һәм җирлектәге тормышның башка субъектларына авыл мохитен төзекләндерү һәм комплекслы үстерү өлкәсендәге бурычлар һәм проектлар турында мәгълүмат алу мөмкинлеген арттыру өчен «Интернет» челтәрендә интерактив портал булдыру тәкъдим ителә.

Статья 146

«Интернет» челтәрендә төп проект һәм конкурс документларына ирекле керүне тәэмин итәргә, шулай ук төзекләндерү проектлары буенча гавами фикер алышуларның видеоязмасын һәм аларны махсулаштырылган муниципаль ресурсларда урнаштыруны тәэмин итәргә кирәк. Моннан тыш, гражданның

жыеннарында проект материалларына гавами Комментарийлар бирү һәм фикер алышу мөмкинлеген тәэмин итү тәкъдим ителә.

Статья 147

Карарлар кабул итү һәм комплекслы төзекләндерү проектларын гамәлгә ашыру процессында гражданның катнашуын гамәлгә ашыру өчен түбәндөгә форматларга иярергә кирәк:

1) территорияне үстерү максатларын һәм бурычларын бергәләп билгеләү, мохит проблемаларын һәм потенциалларын инвентаризацияләү;

2) сайланган территориядә активлыкларның төп төрләрен, функциональ зоналарны һәм аларның үзара урнашуын билгеләү;

3) жиһазларның төрен, капитал булмаган объектларны, кече архитектура формаларын, аларның функциональ билгеләнешен, тиешле габаритларын, стиль чишелешен, Материалларны билгеләүне дә кертеп, тикшерү һәм сайлау;

4) территорияне функциональ зоналаштыруны исәпкә алып, өслекләрнең төрләрен сайлауда консультацияләр;

5) яшелләндерүнең фаразланган төрләре буенча консультацияләр;

6) яктыртуның һәм яктырту жайланмасының күздә тотыла торган төрләре буенча консультацияләр;

7) проектны эшләүдә катнашу, архитекторлар, проектлаучылар һәм башка профильле белгечләр белән карарлар турында фикер алышу;

8) проект карарларын проектлау процессында катнашучылар һәм жирле халыкны (өлкәннәрне һәм балаларны), эшмәкәрләрне, күрше территорияләр милекчеләрен һәм башка кызыксынган якларны кертеп, булачак кулланучылар белән килештерү;

9) проектны гамәлгә ашыру процессына жәмәгать контролен гамәлгә ашыру (теләсә кайсы кызыксынган яклар ягыннан контрольлек итү мөмкинлеген дә кертеп, шулай ук эшче төркем, проектның Ижтимагый советы йә проектның Күзәтчелек советы булдыру);

10) территорияне эксплуатацияләү процессына жәмәгать контролен гамәлгә ашыру (теләсә кайсы кызыксынган яклар ягыннан контрольлек итү мөмкинлеген дә кертеп, шулай ук территорияне эксплуатацияләүне даими бәяләү өчен эшче төркем, проектның Ижтимагый советы йә проектның Күзәтчелек советы булдыру).

Статья 148

Проектларны гамәлгә ашырганда планлаштырыла торган үзгәрешләр турында жәмәгатьчелеккә мәгълүмат житкерүне һәм бу процесста катнашу мөмкинлекләрен барлык мөмкин булган коммуникация чаралары ярдәмендә тәэмин итәргә кирәк:

1) мәгълүмат жыю, катнашуны «онлайн» тәэмин итү һәм проект барышы турында даими мәгълүмат бирү, гавами тыңлаулар уздыру йомгаклары буенча фото, видео һәм текст хисапларын бастырып чыгару бурычларын хәл итәчәк бердәм мәгълүмати интернет - ресурс (жирлек сайты) булдыру.

2) жирлекнең мәгълүмат стендлары.

3) очрашуда катнашучыларны шәхсән, электрон почта аша яисә телефон аша индивидуаль чакырулар.

4) төрле шәһәр, авыл һәм һөнәри бергәлекләргә мәгълүмат житкерүне тәэмин итү өчен социаль челтәрләрдән һәм интернет-ресурслардан файдалану.

5) проектлар турында фикер алышу түбәндөгә инструментлар ярдәмендә

катнашуны жәлеп итү һәм тәэмин итү өчен инструментларның киң жыелмасыннан һәм заманча төркемле эш ысулларыннан файдаланып интерактив форматта түбәндәге инструментлар ярдәмендә башкарылырга тиеш: анкеталау, сораштырулар, интервьюлар бирү, карталаштыру, фокус-төркемнәр үткөрү, аерым кулланучылар төркемнәре белән эшлөү, проект семинарлары оештыру, проект остаханәләре (воркшоплар) оештыру, Ижтимагый фикер алышулар үткөрү, өлкәннәр һәм балалар катнашында дизайн-уеннар, мәктәп укучылары һәм студентлар белән проект остаханәләре оештыру, мәктәп проектлары (рәсемнәр), иншалар, теләкләр, макетлар), территория эксплуатациясенә бәя бирү.

Статья 149

Проектауның һәр этабында конкрет ситуация өчен максималь туры килә торган механизмнарны сайларга кирәк, алар проект белән кызыксынган барлык яклар өчен гади һәм аңлаешлы булырга тиеш.

Статья 150

Жәмәгать фикер алышуларын уздыру өчен проекткау объекты белән янәшә урнашкан, транспорт уңайлылыгы Яхшы булган зонада урнашкан, кешеләргә яхшы таныш булган ижтимагый һәм мәдәни үзәкләрне (мәдәният йортлары, мәктәпләр) сайларга кирәк.

Статья 151

Ижтимагый фикер алышулар проект процессында катнашучыларга карата нейтраль позициядә булган тәҗрибәле модератор катнашында уздырылырга тиеш.

Статья 152

Очрашулар, проект семинарлары, воркшоплар, дизайн-уеннар һәм ижтимагый фикер алышуларның теләсә нинди форматы йомгаклары буенча очрашу турында хисап, шулай ук очрашуның үз видеоязмасы төзелергә һәм халыкка проектның мәгълүмати ресурсларында да, шулай ук җирлек сайтында да урнаштырылырга тиеш, гражданнар проектның үсеш процессын күзәтеп торсын, шулай ук бу процесска комментарийлар биреп, теләсә кайсы этапта кушылсын өчен.

Статья 153

Квалификацияле катнашуны тәэмин итү өчен проект, проект алды тикшеренүләре нәтиҗәләре, шулай ук проектның үзе турында актуаль мәгълүматны бастырып чыгару иң ачык тыңлаулар уздырылганчы 14 көннән дә соңга калмыйча гамәлгә ашырыла.

Статья 154

Төзекләндерү өлкәсендә жәмәгать контролен теләсә кайсы кызыксынган физик һәм юридик затлар, шул исәптән фото-, видеофиксация өчен техник чаралар, шулай ук «Интернет» челтәрендәге гомумшәһәр интерактив порталларын кулланып гамәлгә ашырырга хокуклы. Жәмәгать контроле кысаларында төзекләндерү өлкәсендә ачыкланган һәм теркәлгән хокук бозулар турында мәгълүмат чаралар күрү өчен җирлек башкарма хакимиятенә вәкаләтле органына һәм (яисә) «Интернет» челтәрендәге гомумшәһәр интерактив порталына җибәрелә.

Статья 155

Төзеклөндөрү өлкөсөндө жәмөгаты контроле төзеклөндөрү, торак һәм коммуналь хезмөтлөр өлкөсөндө мөгълүматның ачыклығын һәм жәмөгаты контролен тәэмин итү турындагы законнар һәм башка норматив хокукый актлар нигезлөмөлөрөн исөпкө алып гамөлгө ашырыла.

40 бүлек. Кагыйдөлөрне бозган өчен жаваплылык

Статья 156

Гражданнарны, вазыйфаи һәм юридик затларны өлеге кагыйдөлөрне бозган өчен жаваплылыкка тарту Россия Федерациясенең һәм Татарстан Республикасының гамөлдөгө законнары нигезендө гамөлгө ашырыла.

Статья 157

Жаваплылык чараларын кулланы хокук бозучыны гамөлдөгө законнар һәм өлеге Кагыйдөлөр нигезендө үзе китергән матди зыянны каплау бурычыннан азат итми.

Елховой
авыл жирлеге башлығы

А.А.Хөсөншин